

159473

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

ANNE EĞİTİM PROGRAMININ 4-6 YAŞ GRUBU ÇOCUĞU OLAN ALT
SOSYO EKONOMİK DÜZEYDEKİ ANNELERİN VE BABALARIN AİLE
İLİŞKİLERİNİ ALGILAMASINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Zeynep KURTULMUŞ

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Z. Fulya TEMEL

Ankara - 2003

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Zeynep KURTULMUŞ'a ait "Anne Eğitim Programının 4-6 Yaş Grubu Çocuğu Olan Alt Sosyo Ekonomik Düzeydeki Annelerin ve Babaların Aile İlişkilerini Algılamasına Etkisinin İncelenmesi" adlı çalışma jürimiz tarafından Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan
Prof.Dr. Esra ÖMERÖĞLU

Üye
Doç.Dr. Gülen BARAN

Üye
Prof.Dr. Z. Fulya TEMEL(Danışman)

ÖZET

Anne Eğitim Programının 4-6 Yaş Grubu Çocuğu Olan Alt Sosyo Ekonomik Düzeydeki Annelerin ve Babaların Aile İlişkilerini Algılamasına Etkisinin İncelenmesi

Bu araştırma, 4-6 yaş grubu çocuğu olan alt sosyo ekonomik düzeydeki annelere verilen “Anne Eğitim Programı”nın annelerin ve babaların aile ilişkilerini algılamasına etkisini incelemek amacı ile yapılmıştır.

Araştırmanın örneklemi, Sincan Toplum Merkezi’nin bulunduğu bölgede yaşayan 4-6 yaş grubunda çocuğu olan anneler arasından saha çalışması sonucunda belirlenmiş, çalışmaya istekli anneler örnekleme dahil edilmiştir. Deney grubu 20, kontrol grubu 20 olmak üzere toplam 40 anneden oluşmuştur.

Araştırmada ön test, son test ve kontrol gruplu araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmada kullanılmak amacı ile araştırmacı tarafından “Anne Eğitim Programı” hazırlanmıştır. Deney grubundaki annelere haftada bir gün 90 dakika süren yedi oturumluk anne eğitim programı uygulanmıştır. Kontrol grubuna ise herhangi bir eğitim verilmemiştir.

Araştırmaya katılan annelerin ve babaların aile ilişkilerini ölçmek amacı ile Bulut (1990) tarafından geliştirilen Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) kullanılmıştır. Aile Değerlendirme Ölçeği deney ve kontrol grubundaki annelere ve babalara Anne Eğitim Programı öncesinde ön test, eğitimin sonunda ikinci izleme çalışmasından sonrada son test olarak uygulanmıştır.

Deney ve kontrol grubundaki ailelerin Aile Değerlendirme Ölçeğinin yedi alt ölçeğine göre aile ilişkilerini algılama düzeylerinin Anne Eğitim Programı sonucunda ön test ve son test değerlendirmeleri için tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü

ANOVA uygulanmıştır. Deney grubundaki annelerin yaşlarına göre Anne Eğitim Programı sonucundaki ön test son test karşılaştırmaları için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Deney grubundaki annelerin çocuk sayılarına göre Anne Eğitim Programı sonucundaki ön test son test karşılaştırmaları için Mann Whitney U-Testi uygulanmıştır.

Bu araştırmada Anne Eğitim Programı sonucunda deney grubunun aile ilişkilerini algılama düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir gelişme olduğu bulunmuştur ($p < 0.001$). Kontrol grubundaki anne ve babaların son test puanlarında olumlu yönde bir değişim gözlenmemiştir ($p > 0.05$).

Deney grubundaki annelerin ve babaların Anne Eğitim Programı sonucunda ön testten son testte olan değişimleri çocuk sayılarına ve annelerin yaşına göre farklılık göstermediği saptanmıştır ($p > 0.05$).

Bu bulgular sonucunda Anne Eğitim Programının annelerin aile ilişkilerinde önemli gelişmeler sağladığı düşünülerek bu tür programların babalara da uygulanarak yaygınlaştırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Anne Eğitimi, Aile Eğitimi, Aile İlişkileri, Aile İlişkilerini Algılama.

ABSTRACT

An Investigation of the Effect of the Mother Training Program on the Family Relations Perceptions of Low-Socio Economic Level Parents With 4-6 Years Old Children

The aim of the study is to analyse the effects of “Mother Training Program” on the perceive of the family relations by mothers and fathers. Program was offered to those mothers with 4-6 years old children.

Mothers in the sample are selected from those living in Sincan Social Center. They voluntarily participated in the study. A total of 40 mothers were the subjects of the study (20 in the control, 20 in the experiment group).

The design of the study includes pretest, post test and control group. The program was developed by the author. The training program included seven sessions for seven weeks (90 minute per a week). Control group did not receive any training.

In order to measure the views of both parents on the family relations Family Assessment Scale (FAS) (Bulut 1990) was used. It was administrated as pretest and post test.

In order to make comparisons between groups, two-way ANOVA was used. The Kruskal Wallis test is used to make comparisons between pretest and post test. Scores the Mann-Whitney U-test is employed for pretest-posttest comparisons of experiment mothers according to the number of children.

It is found that statistically significant improvement occurred in the views of experiment mothers regarding family relations as a result of the training program ($p > .001$). However any such improvement was not found in the control group ($p > 0.05$).

The changes observed in the experiment group from pretest to posttest are not influenced by the number of the children and the age of mothers ($p < 0.05$).

Based on these findings it is possible to conclude that Mother Training Program leads to positive changes in the family relations. Thus, the use of such programs are recommended.

Key Terms: Mother Training, Family Training, Family Relations, Perception of Family Relations.

ÖNSÖZ

Araştırmamın her aşamasında her türlü akademik bilgi ve deneyimlerini esirgemeyen danışmanım Sayın Prof.Dr.Z.Fulya Temel’e, eğitim programına katılan anne babalara, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Sincan Toplum Merkezine, çalışmam sırasında her türlü desteği veren aileme ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ankara, 2003.

Zeynep Kurtulmuş

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar CETVELİ	x
1.GİRİŞ	
1.1.Aile Eğitiminin Tanımı	2
1.2.Aile Eğitimi Amaçları	2
1.3.Aile Eğitiminin Önemi	2
1.4.Aile Eğitiminde Farklı Modeller	4
1.4.1.Ev Merkezli Aile Eğitimi	5
1.4.2.Okulöncesi Kurumlarda Çocuk Eğitimi ile Kaynaştırılmış Aile Eğitimi	6
1.4.2.1.Ebeveynin Sınıf Etkinliklerine Katılması	7
1.4.2.2.Ev Ziyareti	7
1.4.2.3. Ebeveynin Yönetime Katılımı	8
1.4.2.4. Ebeveynlere Bilgi Verici Toplantılar	8
1.4.3.Kurumlarda Aile Eğitimi	9
1.4.4.Basın Yayın Aracılığı İle Yapılan Aile Eğitimi (Medya İle Eğitim)	10
1.4.5.Çocuktan Çocuğa Eğitim (Child to Child)	11
1.5.Ülkemizde Uygulanan Aile Eğitim Programları	12
1.5.1.Ana Baba Okulu	12
1.5.1.1.Programın Hedefleri	12
1.5.1.2.Programın Hedef Kitlesi	13
1.5.1.3.Programın Uygulama Süreci	13
1.5.1.4.Programın İçeriği	13
1.5.1.5.Programın Anne ve Çocuk Üzerindeki Etkileri	14
1.5.2. 0-4 Yaş Anne Çocuk Eğitimi Programı	14
1.5.2.1.Programın Hedefleri	14

1.5.2.2.Programın Hedef Kitlesi	15
1.5.2.3.Programın Uygulama Süreci	15
1.5.2.4.Programın İçeriği	15
1.5.2.5.Programın Anne ve Çocuk Üzerindeki Etkileri	17
1.5.3. Anne Çocuk Eğitim Programı (AÇEP)	18
1.5.3.1.Programın Hedefleri	18
1.5.3.2.Programın Hedef Kitlesi	18
1.5.3.3.Programın Uygulama Süreci	18
1.5.3.4.Programın İçeriği	19
1.5.3.5.Programın Anne ve Çocuk Üzerindeki Etkileri	20
1.6. Yurtdışında Uygulanan Aile Eğitim Programları	20
1.6.1.Head Start Programı	20
1.6.1.1.Programın Hedefleri	20
1.6.1.2.Programın Hedef Kitlesi	21
1.6.1.3.Programın Uygulama Süreci	22
1.6.1.4.Programın İçeriği	23
1.6.1.5.Programın Anne ve Çocuk Üzerindeki Etkileri	24
1.6.2. Aileler ve Çocukları İçin Ev Aktiviteleri (Home Activities For Toddlers And Their Families (HATAF)	25
1.6.2.1.Programın Hedefleri	25
1.6.2.2.Programın Hedef Kitlesi	25
1.6.2.3.Programın Uygulama Süreci	25
1.6.2.4.Programın İçeriği	26
1.6.2.5.Programın Anne ve Çocuk Üzerindeki Etkileri	27
1.6.3. The Home Instruction Program For Preschool Youngsters (HİPPY / HEATGER)	27
1.6.3.1.Programın Hedefleri	27
1.6.3.2.Programın Hedef Kitlesi	28
1.6.3.3.Programın Uygulama Süreci	28
1.6.3.4.Programın İçeriği	28

1.6.3.5.Programın Anne ve Çocuk Üzerindeki Etkileri	29
1.6.4. Öğretmen Olarak Ebeveynler (Parent As Teachers -PAT)	30
1.6.4.1.Programın Hedefleri	30
1.6.4.2.Programın Hedef Kitlesi	30
1.6.4.3.Programın Uygulama Süreci	30
1.6.4.4.Programın İçeriği	31
1.6.4.5.Programın Anne ve Çocuk Üzerindeki Etkileri	31
1.6.5. Anne-Çocuk Ev Programı (The Mother-Child Home Program)	32
1.6.5.1.Programın Hedefleri	33
1.6.5.2.Programın Hedef Kitlesi	33
1.6.5.3.Programın Uygulama Süreci	33
1.6.5.4.Programın İçeriği	34
1.6.5.5.Programın Anne ve Çocuk Üzerindeki Etkileri	34
1.7.Konu İle ilgili Araştırmalar	36
II.AMAÇ VE ÖNEM	53
2.1.Araştırmanın Amacı	53
2.2.Araştırmanın Önemi	53
III.YÖNTEM VE TEKNİKLER	55
3.1.Evren Seçimi	55
3.2.Örneklem Seçimi	55
3.3.Grupların Oluşturulması	56
3.4.Eğitim Programının Hazırlanması	56
3.5.Anne Eğitim Programının Uygulanması	57
3.6.Yöntem Teknikler	67
3.7.Varsayımlar	68
3.8.Kapsam ve Sınırlılıklar	68
3.9.Verİ Toplama Tekniği	68
3.10.Verİ Toplama Araçları	68
3.10.1.Aile Bilgi Formu	68
3.10.2.Aile Değerlendirme Ölçeği	69

3.10.2.1.Ölçeğin Puanlanması	70
3.10.2.2.Aile Değerlendirme Ölçeğinin Değerlendirilmesi	71
3.10.2.3.Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması	71
3.11.Verilerin İstatistiksel Analizi	72
IV.BULGULAR VE TARTIŞMA	74
V. SONUÇ VE ÖNERİLER	146
KAYNAKÇA	150

EKLER

EK 1- AİLE BİLGİ FORMU

TABLO VE ŞEKİLLER CETVELİ

ŞEKİLLER CETVELİ

	Sayfa
Şekil 1. Deney ve Kontrol Grubundaki Anne, Baba ve Ailelerin ADÖ Problem Çözme Alt Ölçeği Ön-Test Son-Test Ortalama Puanları.....	84
Şekil 2. Deney ve Kontrol Grubundaki Anne, Baba ve Ailelerin ADÖ İletişim Alt Ölçeği Ön-Test Son-Test Ortalama Puanları.....	93
Şekil 3. Deney ve Kontrol Grubundaki Anne, Baba ve Ailelerin ADÖ Roller Alt Ölçeği Ön-Test Son-Test Ortalama Puanları.....	103
Şekil 4. Deney ve Kontrol Grubundaki Anne, Baba ve Ailelerin ADÖ Duygusal Tepki Verebilme Alt Ölçeği Ön-Test Son-Test Ortalama Puanları.....	112
Şekil 5. Deney ve Kontrol Grubundaki Anne, Baba ve Ailelerin ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme Alt Ölçeği Ön-Test Son-Test Ortalama Puanları.....	120
Şekil 6. Deney ve Kontrol Grubundaki Anne, Baba ve Ailelerin ADÖ Davranış Kontrolü Alt Ölçeği Ön-Test Son-Test Ortalama Puanları.....	129
Şekil 7. Deney ve Kontrol Grubundaki Anne, Baba ve Ailelerin ADÖ Genel İşlevler Alt Ölçeği Ön-Test Son-Test Ortalama Puanları.....	137

TABLOLAR CETVELİ

	Sayfa
Tablo 1: Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı.....	75
Tablo 2: Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Problem Çözme Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri.....	77
Tablo 3: Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Problem Çözme Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	78
Tablo 4: Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Problem Çözme Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri.....	79
Tablo 5: Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Problem Çözme Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları	80
Tablo 6: Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Problem Çözme Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri.....	81
Tablo 7: Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Problem Çözme Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	82
Tablo 8: Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ İletişim Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri	85
Tablo 9: Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ İletişim Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	86
Tablo 10: Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ İletişim Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri.....	88

Tablo 11: Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ	
İletişim Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	89
Tablo 12:Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ İletişim	
Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri.....	90
Tablo 13:Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ	
İletişim Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	91
Tablo 14:Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Roller	
Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri.....	95
Tablo 15: Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ	
Roller Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	96
Tablo 16:Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Roller	
Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri.....	97
Tablo 17:Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Roller	
Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	98
Tablo 18:Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Roller	
Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri.....	100
Tablo 19:Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Roller	
Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	101
Tablo 20:Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Duygusal	
Tepki Verebilme Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri.....	105
Tablo 21:Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Duygusal	
Tepki Verebilme Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	106

Tablo 22: Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Duygusal Tepki Verebilme Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri.....	107
---	-----

Tablo 23: Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Duygusal Tepki Verebilme Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları....	108
---	-----

Tablo 24: Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Duygusal Tepki Verebilme Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri.....	109
---	-----

Tablo 25: Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Duygusal Tepki Verebilme Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	110
--	-----

Tablo 26: Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri.....	113
--	-----

Tablo 27: Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	114
---	-----

Tablo 28: Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri.....	115
--	-----

Tablo 29: Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	116
---	-----

Tablo 30: Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri.....	117
--	-----

Tablo 31: Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	118
---	-----

Tablo 32: Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Davranış Kontrolü Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri.....	121
Tablo 33: Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Davranış Kontrolü Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	122
Tablo 34: Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Davranış Kontrolü Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri.....	124
Tablo 35: Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Davranış Kontrolü Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	125
Tablo 36: Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Davranış Kontrolü Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri.....	126
Tablo 37: Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Davranış Kontrolü Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	127
Tablo 38: Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Genel İşlevler Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri.....	131
Tablo 39: Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Genel İşlevler Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	132
Tablo 40: Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Genel İşlevler Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri.....	133
Tablo 41: Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Genel İşlevler Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	134

Tablo 42: Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Genel İşlevler Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri.....	135
---	-----

Tablo 43: Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Genel İşlevler Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	136
--	-----

Tablo 44: Deney Grubundaki Anne ve Babaların Anne Eğitim Programı Sonucunda Öntest Sontestte Alt Ölçek Puanlarının Çocuk Sayısına Göre Farklarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	139
---	-----

Tablo 45: Deney Grubundaki Anne ve Babaların Anne Eğitim Programı Sonucunda Öntest Sontestte Alt Ölçek Puanlarının Annenin Yaşına Göre Farklarının Kruskal-Wallis Testi Sonuçları	142
--	-----

I.GİRİŞ

Erken çocukluk döneminde çocuğun gelişiminin temelini oluşturduğu ve çocuğun bu yaşlarda kazandığı davranışların yetişkinlik dönemindeki davranışlarında önemli etkilerinin olduğu bilinmektedir.

Erken çocukluk döneminde anne babaların çocukları üzerinde önemli etkileri olduğu belirtilmektedir.Çünkü çocuğun gelişiminde ve kişiliğinin oluşumunda özdeşim kurduğu kişiler anne babasıdır.Çocuklar davranışlarını anne babalarını taklit ederek, onları model alarak geliştirmektedir.Ayrıca sağlıklı aile ilişkilerinin olduğu bir ailede yetişen çocuklar ileride sağlıklı, mutlu ve başarılı bireyler olmaktadır.Sağlıklı anne baba çocuk iletişiminden, anne baba sevgisi ve ilgisinden yoksun çocuklarında ileride hem gelişim alanlarında hem de çevresindeki bireylerle olan ilişkilerinde problemlerle karşılaştıkları görülmektedir.

Son yıllarda geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçilmesi, boşanma oranlarının artması, kadınların çalışma hayatına daha fazla girmeleri nedeni ile aile yapısında birtakım değişimler yaşanmıştır. Aile içinde yaşanan sorunlar hem ebeveynlerin hem de çocukların beden ve ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir. Olumlu benlik kavramına sahip kendisi ve çevresi ile barışık uyumlu çocuklar yetiştirmek öncelikle bu özelliklere sahip anne babalara ihtiyaç olması açısından çok önemlidir. Bu nedenle çocuğun tüm gelişim alanlarını desteklemek ve anne babaların çocuklarını en iyi şekilde yetiştirmelerini sağlamak amacı ile aile eğitim programlarına ihtiyaç duyulmaktadır.Aile içindeki bireylerin iletişim ve problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik hazırlanmış çeşitli eğitim programları bulunmaktadır.Bu programlardan sadece anne yada babanın değil her iki ebeveynin ve çocuğun birlikte katılımını kapsayan programların daha başarılı oldukları bilinmektedir.

1.1.Aile Eğitimin Tanımı

Aile eğitimi ile ilgili değişik tanımlar bulunmaktadır; Fine (1980) anne baba eğitiminin anne babalığa ilişkin bilgi ve becerilerin sistemli ve kavramsal bir yaklaşımla kazandırılması ile ilgili olduğunu belirtmektedir (Ak.Kaya,1994:28).

Üstünoğlu'na göre ise ; Aile eğitimi anne babaların çocuklarını sağlıklı bir şekilde yetiştirmelerini sağlamak amacı ile geliştirilmiş etkinliklerin tümünü kapsamaktadır (Üstünoğlu,1991:82).

Bu tanımlarda da görüldüğü gibi aile eğitimi; anne babaların çocuklarını sağlıklı bir şekilde yetiştirmelerini sağlamak amacı ile çocuk yetiştirme ile ilgili bilgi ve becerilerin anne babalara sistemli bir şekilde verilmesidir.

1.2.Aile Eğitimin Amaçları

Aile eğitim programlarının amaçları programın temel görüşüne göre farklılık gösterse de aile eğitim programları çocuğun ilk ve en önemli eğitimcisinin anne babası olduğunu kabul etmektedir.Bu nedenle aile eğitim programlarının temel amacının; anne babaların özgüvenini geliştirmek, olumsuz davranışlarını değiştirmek, anne babaları ve diğer aile üyelerini çocuğun bakımı, gelişimi ve eğitimi ile ilgili konularda desteklemek ve bu yolla ebeveyn çocuk iletişimini artırmak ile ilgili olduğu belirtilmektedir.Araştırmacılar erken çocukluk dönemindeki aile eğitim programlarının ebeveyn çocuk ilişkisini olumlu yönde etkilendiğini savunmaktadır (Mağden,1993:173;Myers,1996:121;Temel,1997a:240; Üstünoğlu, 1991:83).

1.3.Aile Eğitiminin Önemi

Aile toplumun en küçük temel kurumlarından biridir.Toplumun en küçük sosyal örgütü ve aynı zamanda eğitim kurumudur.Çocuk ilk duygu, davranış, düşünce ve eğitimi ailesinde kazanmaktadır. Anne babanın aynı zamanda çocuğun ilk eğitimcisi olduğu bilinmektedir.Çocuklar ilk olarak anne babalarının yardımı ile dış dünyayı ve kendilerini tanırlar.Çocuğun yaşamının ilk yıllarında kazandığı değerler, davranışlar ve alışkanlıklar sonraki yıllarda da etkisini sürdürmektedir.Çocuk anne

babasından aldığı kalıtsal özelliklerle dünyaya gelmektedir.Çocuğun kalıtım yolu ile getirdiği özelliklerin ne kadar ve nasıl gelişeceği ise; ailenin sosyo ekonomik ve kültürel durumu, aile bireylerinin birbirleri ile ve çocukları ile olan ilişkileri, çocuk yetiştirme tutumları, çocuk gelişimi, eğitimi, sağlık, beslenme gibi konulardaki bilgileri ve çocuklarına sağladıkları uyarıcı ortamlar ile ilgili olduğu belirtilmektedir. (Kaya,1994:13).Çocukların birçok davranışlarının temelinde anne ve babasının etkileri görülmektedir.Anne babanın etkileri olumlu olduğunda çocuk üzerindeki etkileri olumlu, olumsuz olduğunda ise çocuk üzerindeki etkilerinin olumsuz olduğu görülmektedir.Aile eğitimi yolu ile anne ve babaların çocuk gelişimi, eğitim, sağlık ve beslenme gibi konularda eğitilmesi anne babaların okulöncesi eğitime bakış açılarını etkilemekte ve çocuklarını okulöncesi eğitime göndermeye daha istekli olmalarını sağlamaktadır.Aile eğitimi ile çocuklar okulöncesi eğitime başladıklarında okulda verilen eğitimin devamı evde sağlanmaktadır.Okulda verilen okulöncesi eğitim ile evde verilen eğitim birbirine paralel olarak yürütülerek çocuğun başarısı artırılmaktadır(1.İstanbulÇocukKurultayı,115; Oktay,1999:156; Temel,2001:342,343; Üstünoğlu,1991:80).

Ayrıca ülkemizde sosyo ekonomik düzeyi düşük olan bölgelerde yetişen çocuk sayısının fazla olması, geleneksel aile yapısının olması, olumsuz anne baba tutumlarının fazla olması, kurumsal okulöncesi eğitim kurumlarının yetersizliği ve genelde bu eğitimi veren kurumlarının özel ve ücretinin fazla olması nedeni ile eğitime asıl ihtiyacı olan alt sosyo ekonomik düzeydeki çevrelerde yetişen çocukların bu tür hizmetlerden yeterli oranda yararlanamadığı görülmektedir.Ancak bu risk altındaki çocuklar beş yaşından önce erken çocukluk eğitimi alırlarsa yada anne babaları çocuk yetiştirme konusunda eğitilirlerse okula uyumları ve akademik başarılarında olumlu gelişmelerin olduğu da bilinmektedir (Baykan ve diğ.,1995:6; Bekman,1991:40; Tezel Şahin ve Ersoy,1999:107).Bu nedenle okulöncesi eğitimin yaygınlaştırılmasına alternatif bir model olarak da anne baba eğitim programları uygulanarak hem çocuklar hemde anne babalar desteklenmektedir.

Anne babaların çocuklarının istendik davranışlar ve duygusal özelliklere sahip olmalarında önemli rollerinin olması nedeni ile etkili çocuk yetiştirme yollarını bilmeleri gerekmektedir.Bu nedenle çocukların gelişimi ve eğitiminde önemli rolü

olan anne babaların çocuk gelişimi, eğitimi, sağlık, beslenme gibi konularda bilgilendirilmeleri için belli bir programa göre eğitilmeleri gerekmektedir(Korkut,1996:22;Üstünoğlu,1991:80). Günümüzde çocuğun ailesini de kapsamayan programların istenilen amaca ulaşmasının çok zor olduğu bilinmektedir. (Aksoy ve diğ.,1995:120; Temel ve Ömeroğlu,1993:58;Üstünoğlu,1991:80). Bu tür programlarla anne babalara temel iletişim becerileri, uygun problem çözme yolları, disiplin yöntemleri, çocuğun gelişim dönemleri hakkında bilgi verildiğinde anne babalar çocukları ile ilgili sorunlarla karşılaştıklarında daha etkili davranmaktadırlar.Böylece anne babaların çocukları ile daha olumlu ilişkiler kurdukları bilinmektedir (Korkut,1996:23).

1.4.Aile Eğitiminde Farklı Modeller

Erken çocukluk döneminde çocuğa evde ve okulda verilen eğitim birbirini desteklediği zaman çocuğun gelişiminde olumlu etkileri olmaktadır.Bu nedenle çocuklara okulöncesi eğitim verilmesinin yanında anne babaları çocuk gelişimi, eğitimi, sağlık, beslenme gibi konularda eğitmenin çok önemli olduğu ifade edilmektedir (Oktay,1999:92-93).

Aile eğitim programlarının temel amaçları birbirine çok benzemekle birlikte uygulamada çeşitli şekillerde yapılmaktadır.Aile eğitim programlarının bazıları ev merkezli, bazıları kurum merkezli, bazılarında da hem kurum hem ev merkezli olarak birkaç model bir arada kullanılmaktadır.Bu farklı modeller;

- a)Ev merkezli aile eğitimi
- b)Okulöncesi kurumlarda çocuk eğitimiyle kaynaştırılmış aile eğitimi
- c)Kurumlarda aile eğitimi
- d)Basın yayın aracılığı ile yapılan aile eğitimi
- e) Çocuktan çocuğa eğitimi'dir (Temel ve Ömeroğlu,1993:58).

1.4.1.Ev Merkezli Aile Eğitimi

Ev merkezli aile eğitim programları, çocuğun gelişimi ve eğitiminde ailenin önemini vurgulamaktadır (Temel,1998:8).Belirli aralıklarla ev ziyaretleri yaparak gösterme ve uygulama imkanları sağlamaktadır (Myers,1996:125).

Ev merkezli aile eğitim programlarının amacı alt sosyo ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarının gelişimlerini, beslenmelerini desteklemek ve sağlıklı büyüyüp gelişimlerini sağlamak için ev ziyaretleri yolu ile anne baba veya çocuğa bakan kişiye eğitim vererek ev ortamını düzenlemek ve çocuğun tüm gelişim alanlarını desteklemektir (Turan ve diğ.,1999:307).

Ev merkezli eğitim programları aynı zamanda anne babaların çocuk ile olumlu iletişim kurmalarını, annenin evdeki statüsünün yükselmesini ve ailenin bilinçlenmesini sağlayarak çocuğun gelişiminin ve eğitiminin olumlu yönde desteklenmesini sağlamaktadır (Turan ve diğ.,1999:307).

Ev merkezli aile eğitim programları ile sadece anne baba değil bütün aile üyeleri programa dahil edilmektedir. (Temel, 1997b: 56; Bekman,1991:41).

Ev merkezli erken çocukluk eğitimi planlanırken önce hedef kitlenin çok iyi seçilmesi gerekmektedir. Hedef kitle bazen anne babanın, bazen çocuğun bazen de toplumun özellikleri dikkate alınarak seçilmektedir. Eve giden eğitimci ailenin hangi konularda eğitime ihtiyacı olduğunu, ev ortamını, anne baba arasındaki iletişimi ve çocuklarına karşı gösterdikleri tutum ve davranışları izlemekte ve eğitim programını ona göre belirlemektedir (Ömeroğlu Turan ve diğ., 1996: 2).

Ev merkezli aile eğitim programlarında çocuğun ev ortamının da desteklenmesi ile okul ve ev ortamı arasındaki farklılıklar ortadan kaldırılabilir. Ayrıca ev merkezli eğitim, kurumlarda verilen eğitime göre daha fazla çocuğa hizmet vermesi, daha ekonomik olması gibi pek çok avantaja sahiptir (Aksoy ve diğ., 1995: 120).

Eğitimcinin belli aralıklarla yaptığı ev ziyaretleri, anne babalara yaparak yaşayarak öğrenme, tartışılan konuları hemen uygulama imkanı sağladığından grup çalışmalarına göre daha çok bireysel çalışmaya imkan tanımaktadır. Ev ziyaretlerinde bireysel çalışma olduğu için anne babalar için daha etkili olmaktadır. Ancak burada programın başarısı ve aile üzerindeki etkisi ev ziyaretçisinin başarısına bağlıdır (Myers, 1996: 125).

Ev ziyaretleri eğitimi ev ziyaretçileri tarafından yapılmaktadır. Ev ziyaretçileri çocuğun bakımı, gelişimi ve eğitimi ile ilgili konular üzerinde durmaktadırlar (Aksoy, 2001a: 29).

Ev merkezli aile eğitim programlarının süreleri bir-üç yıl arasında değişmektedir. Ev merkezli programların büyük çoğunluğu ev ziyareti şeklinde uygulanmaktadır. Ancak bazen program bir merkezde grup toplantısı şeklinde de uygulanmaktadır. Bazı programlarda dört haftalık programlar şeklinde ve basılı eğitim materyalleri ile de uygulanmaktadır. Ev merkezli eğitim programları ayda iki kez yada haftada bir kez olarak uygulanmaktadır. Özellikle alt sosyo ekonomik düzeydeki aileler ve çocukları için ev ziyaretleri haftada bir kez olarak planlanmaktadır (Aksoy, 2001b: 10).

Ev merkezli aile eğitim programlarında ailelere destek olan gönüllüler, ücretli olarak çalışan yarı profesyoneller ve programların planlanması, yönetimi, denetim ve eğitiminde profesyoneller yer almaktadır (Aksoy, 2001b: 10, 11).

1.4.2. Okulöncesi Kurumlarda Çocuk Eğitimi İle Kaynaştırılmış Aile Eğitimi :

Okulöncesi eğitim ile kaynaştırılmış aile eğitimi okulöncesi eğitim programlarına devam eden çocukların ailelerine anne baba eğitimi vererek yapılmaktadır (Aksoy, 2001a: 29).

Program çocuklara verilen okulöncesi eğitim ile ailelerine verilen eğitimin bütünleştirilmesi olarak ifade edilmektedir (Temel ve Ömeroğlu, 1993: 58). Bu programda okulöncesi eğitime devam eden çocukların ailelerine kurumda ya da

ailenin evinde çocuk gelişimi ve eğitimiyle ilgili bilgiler verilmektedir. İçerik programının uygulama şekline göre değişmektedir.

Bu yaklaşımda aile eğitimi farklı şekilde uygulanmaktadır:

- a-)Ebeveynin sınıf etkinliklerine katılması
- b-)Ev ziyareti
- c-)Ebeveynin yönetime katılması
- d) Ebeveynlere bilgi verici toplantılar (Temel ve Ömeroğlu,1993:58).

1.4.2.1.Ebeveynin Sınıf Etkinliklerine Katılması

Bu yöntemde anne babalar sınıftaki çalışmalara katılarak programın hedef ve amaçları ve çocuklarının okulöncesi eğitim kurumunda öğrendikleri ile ilgili bilgi sahibi olmaktadır.Ayrıca anne baba kendi çocuğunun diğer çocuklar ve yetişkinler ile olan iletişimini gözlemekte ve çocuk gelişimi hakkında daha çok bilgi sahibi olmaktadır.Anne babanın kendine olan güvenin artmasını sağlamaktadır.Anne babalar sınıfta çocukları ile ilgili bilgi sahibi olmanın yanında sınıfta farklı etkinliklerde öğretmen rolünü üstlenerek yada ona yardımcı olarak katılmaktadırlar (Temel ve Ömeroğlu,1993:58).

1.4.2.2.Ev Ziyareti :

Ev ziyaretleri ile öğretmen çocuk ve ailesi hakkında daha çok bilgi öğrenir ve öğretmen ile anne baba arasında daha yakın ilişkilerin kurulması sağlanmaktadır. Bu programda öğretmen çocuğun evine gitmekte, çocuk ve ebeveyn ile birlikte çalışmaktadır (Temel ve Ömeroğlu,1993:58,59).

Eğitimci ev ziyaretinde olumlu ilişkiler kurmak için planlamalar yapmaktadır.Ev ziyaretinde eğitimcinin yanında kitap, oyuncak yada oyun götürmesi konuşmak için uygun fırsatlar sağlamaktadır.Eğitimci ev ziyaretinde;

- a)Ebeveynlere evdeki rutin işlerden çocuğun eğitiminde nasıl yararlanılacağını göstermekte

- b) Ebeveyn ve çocuğun birlikte oynayabilecekleri bir oyun yada etkinlik planlamakta
- c) Ebeveyn ve çocuk ile birlikte bir oyuncak yada araç hazırlamakta
- d) Çocuk ile birlikte oyun oynamakta, çocuğa kitap okumakta
- e) Ebeveyn ve çocuğun ilişkilerini gözlemekte
- f) Ev ziyaretlerini değerlendirmekte ve bir sonraki ev ziyaretini planlamaktadır.

Eğitimci bazı ev ziyaretlerinde de ebeveynlere çocuk gelişimi, çocuğun öğrenmesi ile ilgili konularda kaynaklar getirmekte, ebeveynlere ihtiyacı olan konularda nereden bilgi alabilecekleri konusunda rehberlik etmekte ve ebeveynlerle bilgi alışverişi yapmaktadır (Temel, 2001:355,356).

1.4.2.3.Ebeveynin Yönetime Katılımı :

Anne babanın okulöncesi eğitim programlarına etkili bir şekilde katılmasını sağlamak için kurumun amaçları, hedefleri, politikaları hakkında karar verirken anne babaların da katılması gerekmektedir.Bu nedenle okulların yönetim kurullarında ebeveyn temsilcilerinin bulunmasının alınan kararların gerçekçi olması ve uygulanması açısından önemli olduğu bilinmektedir (Temel ve Ömeroğlu,1993:59).

1.4.2.4.Ebeveynlere Bilgi Verici Toplantılar:

Haftada bir kez kurumda anne babaların katıldığı toplantılar düzenlenmektedir.Toplantılarda çocuk gelişimi, eğitimi ve beslenme gibi konular üzerinde konuşulmakta, eğitici filmler gösterilmekte ve aileler ile çocuklarının gelişimleri ile ilgili tartışılmaktadır.Ayrıca ailelerin programlarla ilgili bilgi sahibi olmaları ve sınıftaki etkinliklerin nasıl yapıldığını öğrenmeleri için ayda 2 gün sınıftaki çalışmalara katılmaları istenmektedir.Ayrıca haftada bir gün öğretmenin yaptığı ev ziyaretleri genelde 90 dakika sürmektedir. Bu ziyaretlerin amacı hem çocuğun okulda yapılan çalışmaları daha iyi öğrenmesini sağlamak hem de anneyi eğitmektir.Öğretmenin yaptığı ev ziyaretlerinin sonucunda annelerin eğitimcinin çocuğu ile çalışmasını gözlemlemesinden sonra annelerin çocuğunun eğitimine daha

fazla katkıda bulundukları ve ev ortamını çocukları için daha uygun halde düzenledikleri ifade edilmektedir (Üstünoğlu,1999:87).

1.4.3.Kurumlarda Aile Eğitimi :

Kurumlarda aile eğitimine sağlık, beslenme veya diğer sosyal hizmet programlarına aile eğitiminin eklenmesi şeklinde başlanmıştır. Bu programların bir kısmı yalnızca anne baba eğitim programları olarak başlamışlardır.Bu programlar içerik olarak birbirlerinden oldukça farklılık göstermektedir (Myers,1996:130-131).

Kurumlarda aile eğitimi yalnız anne babaların eğitildiği ya da anne babaları ile birlikte çocukların da merkeze geldiği iki farklı uygulamayı kapsamaktadır.Bu program anne baba eğitimini temel almaktadır.Üç ile dört yaş grubu çocuğu olan ebeveynlere yönelik genelde iki yıllık bir programdır (Üstünoğlu,1991:85).

Bu programlarda anne babaların çocuk gelişimi konusunda bilgi ve becerilerini artırmak, anne babaların çocuklarının üzerindeki etkilerini vurgulamak, ailelere sağlık bilgisi vermek, ailenin bireysel sorunlarına yardımcı olmak ve aileler ile ilgili diğer hizmetlerden aileler haberdar edilmektedir(Üstünoğlu,1991:85).

Kurumlarda aile eğitiminin ikinci uygulama yönteminde anne babalar çocukları ile merkeze gelerek eğitime katılmaktadırlar.Genellikle haftada iki kez annelerin çocukları ile merkeze geldikleri uygulamada çocuklar kendilerine ayrılan sınıfta bir öğretmen rehberliğinde etkinlikler yapmaktadırlar.Annelerde başka bir sınıfta eğitimci ile birlikte çocukların gelişimleri, eğitimleri ve sağlıkları ile ilgili konularda tartışmaktadırlar.Ayrıca annelere çocukları ile evlerinde uygulayabilecekleri etkinlikler de öğretilmektedir(Üstünoğlu,1991:85-86).

Bu programda anneler grup toplantılarında birbirlerini desteklemekte, kendilerini değerlendirmekte ve anneler karşılıklı olarak bilgi ve beceri alış verişini yapmaktadırlar (Üstünoğlu,1991:85-86).

1.4.4.Basın Yayın Aracılığı İle Yapılan Aile Eğitimi

Bu yaklaşımda aile eğitimi uzaktan öğretim yöntemlerinden yararlanılarak gerçekleştirilmektedir.

Kullanılan yöntemlerin farklılığı nedeni ile değişik uygulamalar bulunmaktadır. Anne baba ve çocuğa bakan diğer kişilerin eğitiminde medya ile eğitim denildiğinde radyo, televizyon ve basın yoluyla eğitimi kapsamaktadır. Topluluk mesaj tahtaları, gezici tiyatro kulüpleri ve pazarlamacıların kullanılması diğer alternatif eğitim modelleri olarak düşünülmektedir (Myers, 1996:130) .

Okuma yazma oranının düşük olduğu yerlerde yazılı basını kullanmanın yanında resimler ve çizgi romanlar mesajları iletmek için etkili bir şekilde kullanılmaktadır (Myers, 1996:130,131) .

Basın yayın aracılığı ile yapılan aile eğitiminde ailelere çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili bilgiler verilmektedir.

Bu uygulamaların ilki "mektupla eğitim yolu ile aile eğitimi" dir. Burada bulundukları bölgenin coğrafi konumu nedeni ile ulaşılması güç olan bölgelerde yaşayan çocukların okulöncesi eğitimden yararlanmalarını sağlamak amacı ile okulöncesi eğitime yönelik bilgiler ve anne babaların eğitimi için hazırlanmış bilgiler mektup yolu ile gönderilmektedir. Ayrıca anne babalara belirli bir merkezde uzman bir öğretmen rehberliğinde yüz yüze çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili bilgiler verilmekte ve ebeveynin sorunları tartışılmaktadır (Üstünoğlu, 1991:87).

Bir diğer uzaktan öğretim yöntemi olarak da radyo televizyon aracılığı ile anne babaları eğitmek için hazırlanmış programlar düşünülmektedir. Bu programlarda çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili bilgiler verilmekte, anne babalara evde oyuncak hazırlamaları ile ilgili bilgi ve beceriler öğretilmekte ve çeşitli oyuncak örnekleri yapılmaktadır. Ayrıca ailelere yazılı bilgilerde gönderilerek bilgilerin pekiştirilmesi sağlanmaktadır. Ancak anne babalara yüz yüze eğitim verilmemesi bu programının eksik bir yönü olarak ifade edilmektedir (Üstünoğlu, 1991:88).

Radyo televizyon ve videonun aynı anda daha çok aileye eğitim vermesi açısından kullanılmasının çok yararlı olduğu bilinmektedir.

Ayrıca aile eğitimi ile ilgili olarak ülke genelindeki yada yerel televizyonlardan da yararlanılmaktadır. Bu yöntemle hem okulöncesi eğitime devam edemeyen çocuklara eğitim verilmesi hemde okulöncesi eğitime devam eden çocukların desteklenmesi sağlanmaktadır. Televizyon yolu ile yapılan eğitimde 0-3 yaş grubu çocuğu olan anne ve babalar için bu yaş dönemi çocuğunun gelişim özelliklerini anlatan eğitici programlar onar dakikalık video filmleri şeklinde hazırlanmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı Okulöncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü ve UNICEF işbirliği ile hazırlanan “Videoya Dayalı Aile Eğitimi” programı ile 0-7 yaş arasında çocuğu olan ailelere yönelik hazırlanan video kasetleri ile ailelere çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili olarak ailelere bilgi verilmektedir (Oktay,1999:96; Temel, 2000: 114).

1.4.5. Çocuktan Çocuğa Eğitim (Child To Child)

Çocuktan çocuğa dünyanın birçok yerinde büyük çocukların küçük çocuklara bakması, çocukların kendilerinden küçük kardeşlerinin bakımı ile ilgili ihtiyaçlarını karşılaması ve böylece çocukları kendileri, aileleri ve toplumu iyileştirmede önemli rol almalarını sağlayan sağlık eğitimi programıdır (Baykan ve diğ.,2001:19; Myers, 1996:132).

Çocuktan çocuğa programları genellikle ilkokul dönemindeki büyük çocuklara sağlık ve gelişim ile ilgili bilgilerin öğretilmesi ile ilgili olarak hazırlanmaktadır.Çocuktan çocuğa programları genellikle ilkokullarda uygulanmaktadır ama ilkokulların yanında sağlık merkezleri, beslenme programları, sosyal hizmet programları, zor koşullarda olan çocuklar ve sakatlar için yürütülen programlarla da bağlantılı olarak uygulanabilmektedir.

Çocuktan çocuğa programlarındaki içerik programlar arasında değişiklik gösterse de genellikle sağlık, bakım, beslenme, kazaların önlenmesi ve zihinsel ve sosyal gelişim gibi konuları kapsamaktadır. Etkinlikler ve malzemeler genellikle yerel olarak geliştirilmektedir ve öyküler, şarkılar, komik piyesler, kukla ve posterleri içermektedir (Myers, 1996:133; Baykan, 2001:19).

Çocuktan çocuğa programı sonucunda çocukların hem kendi sağlıkları hem de başkalarının sağlıkları üzerinde olumlu etkilerinin olduğu ortaya çıkmaktadır.Çocuktan çocuğa programı ile çocuklar yolu ile değişik gruplara ulaşabilmektedir (Baykan ve diğ.,2001:9).

Çocuklara sağlık, beslenme ve gelişim konularını öğretmenin uygulamanın o andaki yararlarının yanında başka yararları da olmaktadır.Bu yararlarından birincisi bu çocuklar ileride kendileri de anne baba olacağından anne babalık eğitimi çocukları gelecek içinde hazırlamaktadır.İkinci yararı büyük çocuklar edindikleri bilgileri yaşlılarına, anne babalarına ve toplumlarına aktarmaktadırlar.Üçüncü yararı ise toplumlarındaki sağlık ve temizlik ile ilgili sorunların belirlenmesi ve bunlarla ilgili örgütlenmelerin yapılmasını sağlamaktadırlar (Myers, 1996:132).

1979 yılında Jamaika’ da Batı Hint adaları Tropik Metabolizma Araştırma Ünitesi tarafından başlatılan çalışma ilkokul çocuklarına sağlık ve gelişim kavramlarını öğretmek hem çocukların hem de anne babalarının bilgi ve davranışlarını geliştirmeyi hedeflemektedir.Proje için sosyo ekonomik düzeyi düşük kırsal bir bölge seçilmiştir.Projenin başlangıcında öncelikle ilkokul öğretmenleri eğitilmiş ve üçüncü, beşinci ve yedinci sınıf öğrencilerinin ders programlarına aşılama, sağlık, beslenme, oyuncak yapımı ve küçük çocuklar ile nasıl oynanacağı ile ilgili etkinlikler koyulmuştur. Bu etkinlikler uygulanırken taklit, grup tartışması, şarkı ve piyesler kullanılmıştır.Yıl boyunca toplam 30 saat zaman ayrılmıştır.Programın sonucunda ilkokul çocuklarının, anne babaların ve öğretmenlerin bilgi ve davranışlarında olumlu yönde değişimler görülmüştür.Diğer programlara göre düşük maliyeti olan bu çalışma önce bir bölgenin tümüne yaygınlaştırılmıştır daha sonrada ülkedeki ilkokul müfredatı ile birleştirilmiştir (Akt. Myers, 1996: 133).

1.5.Ülkemizde Uygulanan Aile Eğitim Programları

1.5.1. Ana Baba Okulu

1.5.1.1.Programın Hedefleri:

Bu projenin hedefleri anne babaların çocuklarına istenilen davranış ve alışkanlıkları kazandırmalarına, çocuklarının özdenetim kazanmalarına, çocuklarının

duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edebilen bireyler olmalarına yardımcı olmalarını sağlamaktır. Bunun için anne babalara çocuk ile iletişim, çocukların gelişim özellikleri, etkili anne baba eğitimi, cinsel gelişim gibi çocuklar ve gençlerle ilgili birçok konuda rehberlik edilmektedir (1.İstanbul Çocuk Kurultayı,1999:354-357).

1.5.1.2.Programın Hedef Kitlesi:

Projenin hedef kitlesi İstanbul ilinin gecekondu bölgelerinde yaşayan düşük sosyo ekonomik düzeydeki anneler ve babalardır.

1.5.1.3.Programın Uygulama Süreci:

Ana Baba Okulu programında yetişkin eğitiminde kullanılan ilkeler ve teknikler kullanılmaktadır. Programda kuramsal ve pratik bilgi ve becerilerin dengeli olarak kullanılmasına dikkat edilmektedir. Eğitim programı tartışma yöntemi kullanılarak grup çalışması şeklinde yürütülmektedir. Program sırasında slayt, tepegöz, tahta vb. araçlar kullanılarak yetişkin eğitimine uygun tekniklerden yararlanılmaktadır (1.İstanbul Çocuk Kurultayı,1999:354-357).

1.5.1.4.Programın İçeriği:

Ana Baba Okulu'nda anne babaların çocuklarına karşı tutumlarını olumlu yönde geliştirmelerini sağlayarak çocukları ile sağlıklı bir şekilde iletişim kurabilmeleri için çeşitli konularda bilgi verilip onlara rehberlik edilmektedir.

Ana Baba Okulu'nda 33 saatlik bir eğitim dönemi içinde anne babalar bebeklik dönemi (sıfır-iki yaş), okulöncesi dönemi (üç-altı yaş), temel ihtiyaçların kazanılmasında ailenin rolü, Son çocukluk dönemi (6-12 yaş), ergenlik dönemi, çocuğun cinsel eğitimi, yaygın anne baba tutumları, çocuklarla olumlu iletişim kurma yolları, çocuklarda uyum ve davranış bozuklukları, eğitim başarısını yükseltmede sağlıklı ve mutlu insanlar yetiştirmede ailenin rolü, karı koca ilişkilerinden doğan

sorunlar, eşlerde problem çözme, çalışan anne ve çocuğu ve baba çocuk ilişkisi konularında bilgiler verilmektedir (Yavuzer, 1990:5,7).

1.5.1.5.Programın Anne ve Çocuk Üzerindeki Etkileri:

Programa başlangıçta İstanbul'da başlanmıştır.Daha sonra Ankara, İzmir, Gaziantep, Mersin, Ereğli, Bursa gibi çeşitli illerde uygulanarak yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır.

Anne Baba Okulu modeli 1989 yılında İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi tarafından uygulanmaya başlanmıştır.Ana Baba Okulları bugüne kadar çalışmalarını sürdürmektedir.Projenin başlangıcından günümüze kadar 24 ilde toplam 16.000 anne babanın bu programdan yararlandığı ortaya çıkmaktadır.Ana Baba Okulu çalışmaları 1989 yılından itibaren özel ve kamu kurumlarının ekonomik desteğiyle yapılmaktadır.Programa katılan ailelere öntest ve sontest olarak PARİ Tutum Ölçeği uygulanmıştır.Ölçeğin değerlendirilmesi sonucunda eğitim programına katılan anne babaların çocuklarına karşı aşırı koruyuculuk tutumları ile baskılı ve otoriter tutumlarında azalma olduğu bunun yanında “eşitlik ve paylaşma” tutumlarında artış olduğu ortaya çıkmıştır (1.İstanbul Çocuk Kurultayı,1999:357).

1.5.2. 0-4 Yaş Anne Çocuk Eğitimi Programı

Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü , UNICEF İle Yürütülen 0-4 Yaş Erken Çocuk Gelişimi Anne Eğitimi Programı.

1.5.2.1.Programın Hedefleri:

Bu çalışmanın amacı sosyoekonomik yönden elverişsiz şartlarda yaşayan çocuklara erken yaşlarda evde verilecek eğitimin çocukların gelişim düzeylerine katkısını ortaya koymaktır (Ömeroğlu, Turan ve diğ.,1997:85).

1.5.2.2.Programın Hedef Kitlesi:

0-4 yaş arasında çocuğu olan alt sosyo ekonomik düzeydeki annelerdir.

1.5.2.3.Programın Uygulama Süreci:

Halk eğitim merkezlerinde çalışan özellikle Çocuk Gelişimi ve Ev Ekonomisi dalında çalışan öğretmenler bu branştan olmadığına diğer branşlardan olan öğretmenlere Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi öğretim elemanları tarafından program ile ilgili yoğun bir hizmetiçi eğitim kursu verilmektedir.Bu kursu başarı ile tamamlayan halk eğitim merkezi öğretmenlerine “ Anne Çocuk Eğitimi Eğitici Belgesi” verilmektedir.Bu öğretmenler sıfır-iki ve iki-dört yaş grubunda çocukları olan anneler için kurslar açarak Anne Çocuk Eğitim Programını yürütmektedirler.Eğitim programı sıfır-iki yaş çocuğu olan anneler için ev ziyareti şeklinde yürütölmektedir.Program iki-dört yaşında çocuğu olan anneler için ise halk eğitim merkezlerinde verilmektedir.Anneler haftada bir gün halk eğitim merkezine gelmektedirler ve eğitim grup toplantısı şeklinde yürütölmektedir.Ayrıca eğitimci grup toplantılarının yanında eğitimin etkisini izlemek, anne çocuk arasındaki ilişkiyi gözlemek ve evdeki diğer aile bireylerinin eğitime katılımını desteklemek amacı ile 15 günde bir ev ziyaretleri de yapmaktadır. Anne Eğitim Programı 25 hafta sürmektedir.Eğitimci hem sıfır-iki yaşdaki ev ziyaretlerinde hemde iki-dört yaş grup toplantılarında soru-cevap, rol oynama ve demostrasyon tekniklerini kullanmaktadır.Ayrıca eğitimci eğitim sırasında o günkü konu ile ilgili olarak hazırlamış olduğu broşür, kitapçık, döner levha gibi görsel materyallerden birini yada birkaçını da sohbet sırasında yeri geldikçe kullanmaktadır(Baykan ve diğ.,2001:12,13;Ersoy ve Tezel Şahin,2001:137;Temel,1998:9).

1.5.2.4.Programın İçeriği:

Anne Eğitim Programı iki bölümden oluşmaktadır:

1-Anne Eğitim Programı (AEP)

2-Gelişimsel Eğitim Programı (GEP)

1-Anne Eğitim Programı (AEP):

Anne eğitim programı iki bölümden oluşmaktadır.

a) 0-2 Yaş (0-24 Ay) Bebeği Olan Anneler İçin AEP

b) 2-4 Yaş (24-48 Ay) Çocuğu Olan Anneler İçin AEP

Anne Eğitim Programı 0-2 yaş çocuğu olan anneler için ev ziyaretleri yapılarak bireysel olarak uygulanmaktadır. Ancak 2-4 yaşta çocuğu olan anneler için ise halk eğitim merkezlerinde en fazla 20 anneden oluşan grup toplantıları şeklinde uygulanmaktadır. Hem 0-2 yaş hemde 2-4 yaş programında annenin çocuğunun bulunduğu yaş dönemindeki çocuğun gelişimi, beslenmesi, ilkyardım gibi konularda bilgilendirilmesi amaçlanmaktadır (Ersoy ve Tezel Şahin, 2001:136,137; Tezel Şahin ve diğ.1998:183,184).

Gelişimsel Eğitim Programı (GEP) :

Gelişimsel Eğitim Programı çocuğun gelişim özelliklerine uygun olarak hazırlanmış annenin çocuğu ile birlikte oynayabileceği oyunlardan oluşmaktadır. Bu oyunlar Anne Eğitim Programından sonra uygulanmaktadır. Bu oyunların uygulanması ile anne ve çocuk arasındaki iletişimin artması, çocuğun tüm gelişim alanları yönünden desteklenmesi ve çocuğun yaşadığı ev ortamının zenginleştirilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca bu oyunlar annenin, çocuğunun gelişimini gözlemesini sağlamaktadır. Annenin her hafta çocuğu ile oynayacağı oyunlar (GEP) oyunu basit bir şekilde anlatan ve oyunun nasıl oynandığını gösteren bir resimden oluşan “Sevgili Anne Baba” yaprakçıklarından oluşmaktadır. Aylık olarak hazırlanan sıfır-48 ay için GEP’te her ay için en az dört etkinlik yaprağı bulunmaktadır. GEP’te oyunların yanında sağlık, beslenme, aşılar ve kazalardan korunma ilgili bilgilerde bulunmaktadır ve bunlar eğitimci tarafından annelere verilmektedir. Her oyun yaprağında anne babanın o haftaki oyun ile ilgili olarak çocuğunu değerlendirmesi için sorular bulunmaktadır. Hafta içinde ailenin oyunu en az dört kez oynadıktan sonra değerlendirme sorularını cevaplandırıp etkinlik kağıdının arkasındaki çizelgedeki uygun yeri doldurması istenmektedir. Ayrıca eğitimci GEP uygulandıktan sonra

annelere evdeki artık malzemeleri kullanarak oyuncak yapımını da öğretmektedir (Ersoy ve Tezel Şahin, 2001:136,137; Ömeroğlu Turan ve diğ.,1997:86).

1.5.2.5.Programın Anne ve Çocuk Üzerindeki Etkileri:

Araştırmanın ilk üç yılına (1989-1991) ait bulguların sonuçlarına göre anne eğitim programının ev ortamını, anne çocuk ilişkileri ve iletişimlerini olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmaktadır.

Programın değerlendirme çalışmaları 165 anne 17 eğitimciden oluşan örneklem grubu üzerinde yapılmıştır.Bu programın katılan annelere anne eğitim programının çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili konularda bilgilenme (%72.1) ve çocuklarına daha fazla zaman ayırma (%24.2) konularında katkılarının olduğu ortaya çıkmaktadır.Ayrıca anneler GEP'in çocuklarına dil gelişimi, öğrenme ve kavrama gibi alanlarda katkılarının olduğunu belirtmektedirler (Temel, 1998:9).

Türkiye’de 1993-2001 yılları arasında 212 öğretmen bu alanda eğitilmiş, 16.426 annede bu eğitimden yararlanmıştır.2002-2003 eğitim öğretim yılında 59 ilde 248 öğretmen ile 2896 anne eğitilmiştir.2002-2003 eğitim öğretim yılında toplam 5.792 anne-çocuk ikilisine eğitim verilmiştir.0-4 Yaş Anne-Çocuk Eğitimin Programı’nın başlangıcından bu güne kadar toplam 28.854 anneye eğitim verilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, 2003).

Halen her yıl Milli Eğitim Bakanlığı Hizmet İçi Eğitim kursları ile öğretmen yetiştirme kursları devam etmektedir (Ersoy ve Tezel Şahin, 2001:137,138).

Program yapılan araştırmalar doğrultusunda proje ekibi tarafından 2003 yılında 0-6 Yaş Aile Çocuk Eğitim Programı olarak geliştirilmiştir.Yeni program 0-2 yaş çocuğu olan aileler için ev ziyareti, 2-4 ve 4-6 yaş grubu çocuğu olan aileler için grup toplantısı şeklinde hazırlanmıştır.Programı pilot uygulaması için Ankara, İzmir, İstanbul, Mersin, Samsun ve Diyarbakır pilot iller olarak belirlenmiştir. Pilot uygulama için 7 Nisan-18 Nisan, 28 Nisan-9 Mayıs tarihleri arasında altı pilot ilden toplam 105 eğitici eğitimcisine 0-6 Yaş Aile Çocuk Eğitimi kursu verilmiştir(Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, 2003)

1.5.3. Anne Çocuk Eğitim Projesi (AÇEP)

1.5.3.1.Programın Hedefleri:

AÇEP' te annelerin çocuklarının eğitici rollerinin geliştirilmesi, güçlendirilmesi amacı ile annelere çok yönlü bir eğitim verilmektedir.Bu eğitim sonucunda annenin güçlenmesi, eğitimci rolünün gelişmesi ve çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarının kendi ev ortamında desteklenmesi amaçlanmaktadır.Bu destek anne eğitimi ve okulöncesi dönemi kapsamaktadır.İstanbul'un düşük sosyoekonomik düzeydeki beş semtinde çocuğa sağlanan desteğin etkilerini incelemek amacı ile uygulamalı çalışmalar yapılmıştır.Bu projede çocuklara verilen okulöncesi eğitim ile evde verilen desteğin çocuk üzerindeki etkileri incelenmektedir (Özyeğin ve diğ., MOCEF; Sucuka ve diğ.,1997:56).

1.5.3.2.Programın Hedef Kitlesi:

AÇEP sosyoekonomik yönden olumsuz çevrelerde yaşayan 6 yaşındaki çocukları ve annelerini hedef almaktadır (Özyeğin ve diğ., MOCEF).

1.5.3.3.Programın Uygulama Süreci:

AÇEP 1993 yılında kurulan Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV)'in desteği ile uygulanmaktadır.

AÇEV'in eğitim sisteminde öğretmenler, il koordinatörleri ve yerel eğiticiler bulunmaktadır.Öğretmenler Halk Eğitim Merkezlerinde bu eğitimin annelere verilmesinden sorumludurlar.Öğretmenler Milli Eğitim Bakanlığı personelidir ve dört haftalık eğitim semineri almaktadır.Eğitim sonucunda Anne Çocuk Eğitimi Projesi öğretmeni olarak görevlendirilmektedirler.Programın kalitesini yükseltmek ve öğretmenlere danışmanlık vermek amacı ile illerde il koordinatörleri bulunmaktadır.Her il koordinatörü en fazla sekiz öğretmenden sorumlu olmaktadır.Daha önceden rehber öğretmen olarak görev alan öğretmenler beş haftalık eğitim seminerine katıldıktan sonra il koordinatörü olarak görev almaktadırlar. AÇEP'in birde AÇEV'e bağlı yerel eğiticileri bulunmaktadır.Yerel

eğiticilerin sorumlu oldukları iller seçilmektedir.Bu yerel eğiticiler sorumlu oldukları illerde eğitimin kalitesini artırmak amacı ile bu illere belirli aralıklarla ziyaretler yapmaktadırlar (1. İstanbul Çocuk Kurultayı,1999:344 ; www.AÇEP Değerlendirme).

AEP annelerin haftada üç saat katıldıkları ortalama 20 anneden oluşan grup toplantısı şeklinde uygulanmaktadır.

1.5.3.4.Programın İçeriği:

Sıfır-altı yaş grubunda çocuğu olan anneler için hazırlanan programda; beslenme, emzirme, çocukların zihinsel, psikolojik ve bilişsel gelişimleri konusunda bilgiler verilmektedir (Sucuka ve diğ.,1997:56).

Programın toplam süresi 25 haftadır.Anne Çocuk Eğitim Programı üç bölümden oluşmaktadır.

Programın birinci bölümü “Anne Destek Programı”dır.Anne destek programı grup tartışması şeklinde uygulanmaktadır.Grup tartışmasında soru-cevap tekniği kullanılmakta, annelerin kendi deneyimlerini anlatmaları istenmektedir.Anne destek programı bölümünde annelerle çocuk gelişimi, sağlık, beslenme ve disiplin, anne çocuk ilişkileri, iletişim, duyguları ifade etme ve annenin ihtiyaçları gibi konularda sohbet edilmektedir.

Programın ikinci bölümü Anne Çocuk eğitimi programına son iki yılda eklenmiş olan “Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması”dır.Bu bölümde annelere üreme sağlığı ve aile planlaması konularında bilgi verilmektedir.Bu bölüm üreme sağlığı ve gebeliği önleyici yöntemler ile ilgili konuları içermektedir.

Programın üçüncü bölümü “Zihinsel Eğitim Programı”dır.Sohbetlerden sonra annelere Boğaziçi Üniversitesi Proje Ekibi tarafından geliştirilmiş olan çocukları ile o hafta içinde uygulayacakları Zihinsel Eğitim Programları (ZEP) dağıtılmaktadır.Zihinsel Eğitim Programı (ZEP) uygulanırken anneler dört-beş kişilik gruplara ayrılmaktadır.Her grubun başında çalışma formunu bir hafta önceden çocuğu ile uygulamış olan bir yardımcı anne bulunmaktadır.Anneler ZEP’leri rol oynama tekniği ile öğrenmektedir.Eğitimci belirli aralıklarla annelerin evlerine

ziyaretler yaparak ZEP' leri doğru uygulayıp uygulamadıklarını kontrol etmektedir (Özkök, 1997;167; Sucuka ve diğ,1997;54).

1.5.3.5.Programın Anne ve Çocuk Üzerindeki Etkileri:

AÇEP'e katılan çocukların katılmayanlara göre okulöncesi sözel ve sayısal becerilerde daha iyi oldukları, okula başlangıçtaki hazırlık düzeylerinin daha iyi olduğu, okumayı daha kolay öğrendikleri ve notlarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Annelerin çocuklarına karşı olumsuz disiplin yöntemlerini daha az kullandıkları ve olumlu disiplin yöntemlerini daha fazla kullanmaya başladıkları, çocuklarının gelişimlerini destekleyici ortam hazırladıkları görülmüştür. Programın çocuklar açısından en önemli yararı ise sosyo ekonomik eşitsizliklerden dolayı çocukların gelişimlerinde ortaya çıkan gelişimsel gerilikleri ortadan kalkabildiğinin saptanması olduğu düşünülmektedir (1. İstanbul Çocuk Kurultayı,1999; 343).

Programın çocukların yanında annelerin üzerinde de olumlu etkileri olduğu bilinmektedir. Eğitim programına katılmış annelerin kendilerini daha iyi bir anne, daha iyi bir birey olarak gördükleri ve kendilerine daha fazla güvendikleri bulunmuştur. Eğitim almış annelerin eğitim almamış annelere göre eşleri ile daha farklı bir iletişim içinde oldukları bulunmuştur. Ayrıca eğitime katılan annelerin doğum kontrolü ve çocuk sayısına karar verme gibi konularda eğitim almamış annelere göre daha fazla eşleri ile birlikte karar almaya başladıkları bulunmuştur. Annelerin grup toplantılarında kendilerini ifade etmelerinin onlara çok yararı olduğu ifade edilmektedir. Programa katılımın sonunda annelerin evdeki statüleri de yükselmektedir (Sucuka ve diğ., 1997:52,53).

1.6.Yurtdışında Uygulanan Aile Eğitim Programları

1.6.1. Head Start Programı

1.6.1.1.Programın Hedefleri:

1960'ların ortalarında ABD'de "Yoksulluk ile Savaş" kapsamında, Head Start Projesi başlatılarak, en çok ihtiyacı bulunan okulöncesi çocuklara eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlerin sunulmasının amaçlandığı ifade edilmektedir.

Head Start'ın 1965'te sekiz haftalık bir deneme projesi olarak başlayarak, Başkan Johnson'un "yoksulluk ve savaş" çalışmasının önemli bir parçası haline geldiği bilinmektedir.Çocukların eğitimsel, fiziksel ve sosyal gereksinimlerine bir bütün olarak bakılması, ayrıca ailelerine ve içinde yaşadığı topluma da bu şekilde bakılması amaçlanmaktadır. Head Start programının dört amacı bulunmaktadır.Bunların her biri, farklı bir koordinatör tarafından ele alınmaktadır (Young,1996:67).Bu amaçlar;

*** Eğitim:** Her bir çocuğa zihinsel, sosyal ve duygusal gelişmeyi sağlayacak yaşa uygun öğrenme deneyimlerinin sunulması.

***Sağlık:**Kapsamlı bir aşı programı ve tıbbi, zihinsel sağlıkla ve beslenme ile ilgili hizmetlerin sunulması.

***Sosyal Hizmetler:**Ailelere, gereksinimlerinin neler olduğunu değerlendirme konusunda yardım etmek, bu hizmetlere nasıl ulaşılacağını göstermek ve aileleri güçlendirmek.

***Ebeveyn Katılımı:**Ebeveynleri, çocuk bakım ve öğretim teknikleri konusunda bilgilendirmek, sınıf ortamındaki çalışmalara katılmalarını teşvik etmek, okulöncesi programlarının planlanması ve idaresi konusunda cesaretlendirmektir (Young, 1996:67).

Başlangıcından bu yana Head Start programının hedefleri arasında, programa ebeveynleri de dahil etmek bulunmaktaydı(Leik ve Cholkley,1990:34;Collins,1993;27,28).

Head Start'ın felsefesi çocukların temel öğretmenleri olarak ebeveynlerin, programa doğrudan katılmasını sağlamaktır.

1.6.1.2.Programın Hedef Kitlesi:

Head Start kapsamlı bir erken çocukluk gelişim programıdır.Düşük gelirli çocuklar ve ailelerine eğitim sağlık ve sosyal hizmetler sunmaktadır. Head Start, kriz içindeki aileler için önemli bir kaynak oluşturmaktadır.Uyuşturucu ve alkol bağımlılığı, iş kaybı ve evsizlik gibi problemlere yardım sunmaktadır.Personel ve aileler ile yerel kuruluşlar arasındaki bağlar sebebiyle Head Start yerel toplumlarda

değişimi kolaylaştırıcı rol oynamaktadır. Head Start, yerel organizasyonlar tarafından şehirlerde de uygulanmaktadır. Yörelerde halkın gereksinimlerine yönelik çalışmalara önem verilmektedir.

Head Start'a katılan çocukların çoğu üç-beş yaş arasındadır ve Head Start merkezleri doğum öncesinden başlayarak hizmet sunmaktadır (Rowe,1994-1995:10).

Head Start programında her çocuğun bireysel gelişimi üzerinde durulmaktadır. Normal programda engelli çocuklarda mevcuttur.

1.6.1.3. Programın Uygulama Süreci:

Head Start çocuklarının büyük çoğunluğu, merkezde yarım günlük programlar kapsamında sadece okul yılı boyunca çalışmalara katılmaktadır. Program boyunca iki ev ziyareti mevcuttur. Head Start görevlisinin çocuğun evine gelerek (haftada bir kez) ebeveynleriyle yoğun biçimde çalışmasının çocuk başına maliyeti, merkezde yapılan programların maliyetinden yaklaşık % 10-20 oranında daha düşük olduğu bilinmektedir. Herhangi bir Head Start programına devam edemeyen çocuklar için ev merkezli programlarda mevcuttur. Aileler merkez ve ev çalışması yaklaşımlarını birleştirmeyi de tercih edebilmektedir.

Head Start'ta sınıflarda iki tane ücretli görevlinin (bir öğretmen ve bir yardımcı yada iki öğretmen) bulunması önerilmektedir. Ayrıca sınıfta sürekli bir gönüllü kişinin de bulunmasına önem verilmektedir. Head Start' taki personel çocuk oranı onda bir olarak tercih edilir ve ortalama olarak sınıflarda 17 çocuk bulunmaktadır. Head Start programında çalışan bir çok öğretmenin çocuk gelişimi yardımcı öğretmen eğitimi bulunmakta ve bazıları da hizmetiçi eğitimden geçmektedir. 1994'te Head Start'ın yasal düzenlemelerinde programın personelin niteliklerini güçlendirdiği bilinmektedir (Young,1996:68).

Çocukların iyi ve mutlu olması tüm ailenin iyi ve mutlu olacağı anlamına geldiğinden Head Start programları çocuk bakımı, eğitimi ve bireysel yeterliliği artırma imkanları sunmaktadır. Bu amaçla diğer kamu kuruluşları ile işbirliği yapılarak ailenin gereksinimlerinin karşılanmasına çalışılmaktadır (Rowe,1994-1995:10).

Head Start'ın her zaman iki nesilli bir program olduğu bilinmektedir.Şubat 1965'de bir grup uzman, ebeveyn ve diğ er aile üyelerinin deste ğ iyle temel taslak programı hazırlanmıştır.Ebeveyn katılımı kapsamında; uygulama komisyonlarında bulunmak, sınıf gönüllüsü olmak, ücretli personel olarak çalışmak gibi hizmetler bulunmaktadır.Her yerel program % 20 mali külfetini karşılamak zorundadır.

Gönüllüler çocuklara kitap okuma, bilgisayar dersi verme, ebeveynlerin mesleki becerilerini teşvik etme, kukla şovlar düzenleme, yeni şarkılar öğretme, projeler, bahçecilik gibi uğraşlar, geziler düzenleme, kamyonetleri kullanma, rafları boyama, oyun alanlarındaki aletleri tamir etme gibi konularda çalışmaktadır (Rowe,1994-1995:10-11).

Ebeveynler sınıfta gönüllü katılım, yılda en az iki kez ev ziyaretlerine katılım, ebeveyn eğitim derslerine katılım, mesleki eğitim derslerine katılım (okur-yazarlık, diğ er yetişkin eğitim programlarına), uygulama bünyesinde katılım, programda çalışmak için müracaat, Head Start'ın eyalet, bölge veya ulusal kuruluşlarında hizmet vermek gibi konularda teşvik edilmektedir (Mallory ve Goldsmith,1990:37).

1.6.1.4.Programın İçeriğ i:

Ebeveynler sınıf ortamına alınmakta ve çocukların Head Start programına katılmaları konusunda teşvik edilmektedir.Birçok ebeveyn sınıfta gönüllü olarak bulunmaktadır.Ebeveynler aynı zamanda Head Start uygulama konseyinde hizmet vermekte ve idari kararlarda söz sahibi olmaktadır. Head Start programında ebeveynlere “ebeveynlik” ve “beslenme” gibi birçok konuda bilgi verilmektedir.Ayrıca ebeveynlere evde çocuklarıyla uygulayabileceğ i aktiviteler sunulmaktadır.

Ayrıca ebeveynlere tek tek yardım sunmakta mümkündür.Bazılarına İngilizce eğitimi verilerek, okuma becerileri artırılmaktadır.Genel denklik diploması veya lise diploması gibi belgelere sahip olabilmek için ailelere eğitim verilmektedir.

Sınıfta veya ofiste, ebeveynlere tıbbi hizmet, eğitim hizmeti gibi hizmetler sunulmaktadır (Rowe,1994-1995:10,11).

1.6.1.5.Programın Anne ve Çocuk Üzerindeki Etkileri:

Yetersizlikler sebebiyle çocuklar Head Start'a yaklaşık dört yaşındayken girmektedir.Ancak, daha erken müdahalenin daha etkili olduğu vurgulanmaktadır.1994'te Head Start Erken Head Start Programı'nı başlatarak, düşük gelirli aileler ve onların üç yaşına kadar olan çocuklarına gelişim ve destek hizmetleri sunmayı amaçlamıştır (Young,1996:68).

Geçen 30 yıl içersinde Head Start'ın yaklaşık 14.6 milyon çocuğa ve ailesine hizmet sunduğu belirlenmiştir.1994'te 1405 bağış yapan tarafından yürütülen 40.000'in üzerindeki sınıfta 740.493 çocuğa hizmet verilmiştir.

Fon yetersizliği sebebiyle bu gün program yoksulluk sınırının altında yaşayan ailelerin ancak %30'una ulaşabilmektedir (Young,1996:68).

1970'lerde Head Start ebeveyn katılımını genişleterek, aileleri güçlendirecek stratejiler sunulmuştur.Home Start, CFRP ve Proje Gelişim Devamlılığı, bu dönemde geliştirilerek bir alternatif olarak ev merkezli model sunulmuştur.Günümüzde 568 Head Start merkezinde bu gibi programlar bulunmaktadır.Ebeveynlerin çocuk gelişim ve öğrenimindeki rolü üzerinde durulmaktadır (Collins,1993:27,28).

Ebeveynler için Head Startta kariyer eğitimi ve meslek becerileri sunulmaktadır.Personelin % 30'u eski yada yeni Head Start ebeveynlerinden oluşmaktadır.Personelin % 45'inin Erken Çocukluk Eğitimi veya Çocuk Gelişimi Yardımcısı (CDA) sertifikası bulunmaktadır.Head Start'ın ebeveyn katılımı üzerindeki yoğunlaşmasının sonucu olarak ebeveynler kendilerini çocuklarının temel eğitimsi kabul ettiği ve karar verici olma özelliklerinin farkına vardıkları ortaya çıkmaktadır.

Head Start anneleri, çocukların diğer annelere nazaran daha olumlu değerlendirmektedir ve bu sebeple daha büyük başarılar hedeflemektedirler.

Head Start küçük çocuklu, düşük gelirli ailelerin gereksinimlerini karşılayacak çok çeşitli deneme projelerini de desteklemektedir.Ebeveynleri hapiste olan çocuklar, soyutlanmış, aids'li çocuğu olan aileler gibi konularda da Head Start hizmet ve koordinasyonu geliştirmektedir.Bu çalışmalar Head Start ailelerinin yaşam kalitesini güçlendirmektedir (Murghy,1990:1).

1.6.2. Aileler ve Çocukları İçin Ev Aktiviteleri (Home Activities For Toddlers And Their Families - HATAF)

1.6.2.1.Programın Hedefleri:

1973'te Hebrew Üniversitesinden Dr. Lombard'ın ekibi HIPPY programının sunduğu eğitimi desteklemek amacı ile HATAF (Bebekler ve Ailelerine Ev Faaliyetleri) programını geliştirmiştir (Young,1996:54).

HATAF programı genç annelerin birinci ve ikinci çocuklarını üç yaşına kadar yetiştirme konusundaki yeteneklerinin artırmayı amaçlayan, genç anne babalara yönelik iki yıllık bir ev uygulama programıdır (www.learning together early intervention child care and family).

HATAF programı ev ortamının çocuklara şekil verdiğini temel almaktadır.Birçok ebeveyn kendi becerilerini iyileştirmeye hazır ve gönüllü olmaktadır (Young,1996:54).

1.6.2.2.Programın Hedef Kitlesi:

HIPPY programını hazırlayan İsrailli araştırmacılar tarafından HATAF programını bir-üç yaşları arasındaki bebeklerin annelerine evde eğitim vermek üzere hazırlanmıştır.HATAF programı çocukların en hızlı zihinsel gelişmeleri sırasında çocuklara ulaşmaktadır (Young,1996:54).

1.6.2.3.Programın Uygulama Süreci:

HATAF programında 60-80 aileye bir profesyonel koordinatör hizmet vermektedir.Koordinatörler üniversite mezunu seçilmektedir . Ayrıca koordinatörler HATAF programında kullanılan yöntemler konusunda yoğun eğitim almakta ve erken çocukluk eğitiminde deneyim sahibi olmaktadırlar.Bu program koordinatörleri HATAF ulusal direktörleri ile düzenli olarak bağlantı kurmaktadırlar.Program koordinatörlerinin yanında paraprofesyonel ev ziyaretçileri hedef toplumdaki büyük

çocukların anneleri arasından seçilmektedir.Seçilen bu kişilerin okur yazar olması istenmektedir.Bu ev ziyaretçilerine her yıl erken çocukluk eğitimi, çocuk gelişimi ve HATAF programının yöntemi ve içeriği konularında bir hafta eğitim verilmektedir.Buna ek olarak ev ziyaretçilerine program sırasında haftalık eğitim çalışmaları sunulmaktadır.Ev ziyaretçilerine hizmet verdikleri aile sayısına göre ödeme yapılmaktadır.

Her ev ziyaretçisi 12-14 anne ile çalışmakta, bu çalışma ilk yıl haftada bir saat, ikinci yıl iki haftada bir saat sürmektedir.Programa kayıt edilen çocuklar 11-13 aydan büyük olmamaktadır.Eğitimci anneye yeni oyun davranışlarının öğrenilmesi konusunda rehberlik etmektedir.Onbeş-yirmi anneden oluşan grup ile çok sık görülen problemler konusunda tartışmak için iki yada üç haftada bir profesyonel koordinatör ile bir araya gelerek toplantı yapılmaktadır.Bu toplantılarda kardeş kıskançlığı, tuvalet eğitimi ve disiplin gibi konular ele alınmaktadır. Anne çocuk etkileşim çalışmaları annelerin çocuklarının grup ortamındaki iletişimlerini görmesini sağlamaktadır.Ayrıca HATAF programı ile diğer programlar arasındaki bağlantıyı pekiştirmek amacı ile toplantılar sağlık yada toplum merkezlerinde düzenlenmektedir.

Öğretim sırasında kullanılan materyaller ya evde kolaylıkla bulunabilen ev eşyaları, mutfak aletleri gibi malzemelerden oluşmakta yada evde bulunmayan malzemeler eğitimci tarafından anneye verilmektedir (Young,1996:55) .

1.6.2.4.Programın İçeriği:

HATAF'ın çalışmaları dil gelişimi, hikaye kitabı okuma, inandırma, el-göz koordinasyonu, büyük motor faaliyetleri, ezber ve materyallerin transferi gibi sekiz alanda toplanmaktadır.Her faaliyet gerekli materyallerle eğitimci tarafından anlatılmaktadır (Young,1996:55).

HATAF'a katılan annelere oyun oynarken çocuklarının konuşmasını ve temel dil kavramlarını geliştirmesini destekleyen konuşma konusunda, çocuk gelişimi evreleri ve her evrede görülen gelişmeler ve çocuk gelişiminde ebeveynlerin rolünün önemi konusunda eğitim verilmektedir.

Yapılan araştırmalara göre anneler çocuklarının eğitimlerinde günlük olay ve faaliyetleri kullandığında çocuklar çevrelerini daha iyi tanımakta ve sosyal, duygusal ve zihinsel gelişim açısından daha üst düzeyde başarı göstermektedirler.HATAF programı annelerde bu becerileri geliştirmeyi amaçlamaktadır.

HATAF programına katılan annelere spesifik ve uygun biçimde anında olumlu pekiştirmeyi kullanmaları öğretilmektedir.Ayrıca annelere bir-üç yaş arası çocukları ile oyun oynamaları için uygun teknikler öğretilmektedir (Young, 1996:54,55; [www.learning together early intervention, child care and family programs](http://www.learningtogether.org)).

Programda ailelere çocukları için oyuncak yapımı ve çocukları ile oynayabileceği oyunlar öğretilmektedir.Ayrıca aile çocuk çalışmaları dans, müzikli koro, yaratıcılık, geziler ve partiler gibi hareketli aktiviteleri de içermektedir ([www.learning together early intervention, child care and family programs](http://www.learningtogether.org)).

1.6.2.5.Programın Anne ve Çocuk Üzerindeki Etkileri:

1980 yılında yapılan bir çalışmada HATAF'a katılan annelerin çocuklarını gelişimi ve farklı faaliyetlerin çocukları için eğitimsel değeri konusunda programa katılmayan anneler göre daha bilgili oldukları bulunmuştur.Ayrıca programa katılan anneler çocuklarının gelişimi konusunda kendilerini daha aktif kişiler olarak görmektedirler.1989 yılında yapılan çalışmada ise HATAF programına katılan annelerin çocukları için ev ortamını geliştirme konusunda diğer annelere oranla daha aktif rol aldıkları bulunmuştur (Young,1996:56).

1.6.3.The Home Instruction Program For Preschool Youngsters (HIPPY/HEATGER)

1.6.3.1.Programın Hedefleri:

HIPPY; aileleri de içine alan üç-altı yaş grubundaki çocukların okulöncesi eğitimlerini geliştirmeyi hedefleyen üç yıllık bir programdır ([www.learning together early intervention, child care and family programs](http://www.learningtogether.org)).

HIPPY Programı'nın amacı;

*Çocukları ilkokul için hazırlamak ve onların sınıf içindeki başarılarını arttırmak.

*Okulöncesi çağda çocuğu olan annelerin çocuk gelişimi ve eğitimi konularında bilgilenmelerini sağlamak.

*Çocukların zihinsel gelişimlerini desteklemek için annelerin kişisel gelişimlerini desteklemek.

*Annelere çocukların gelişimindeki rollerinin önemini göstermektir (www.learning together early intervention, child care and family programs).

1.6.3.2.Programın Hedef Kitlesi:

HIPPY İsrail'de (HEATGER olarak bilinen) eğitim seviyesi düşük olan annelerin bulunduğu alt sosyo ekonomik düzeydeki üç-altı yaş grubu çocuğu olan aileler için geliştirilmiş olan bir programdır.Genelde bu aileler geniş ailelerdir (www.learning together early intervention, child care and family programs).

1.6.3.3.Programın Uygulama Süreci:

İsrail'in Ev Eğitim Programında dezavantajlı ailelerde annelerin okulöncesi çocukları için evde öğretmen rolünü üstlenmeleri için ev ziyareti şeklinde uygulanmaktadır. Ancak HIPPY'e katılan anneler iki haftada bir on-onbeş kişilik gruplar halinde yeni dersleri gözden geçirmek, bilgilerini ve deneyimlerini paylaşmak ve deneyimlerine dayalı olarak birbirlerine önerilerde bulunmak amacı ile bir araya gelmektedirler (Young,1996:52).

1.6.3.4. Programın İçeriği

Toplantılar sırasında sağlık, temizlik, çocuk gelişimi, çocuk kitapları ve oyunları, okul sistemi, ev ekonomisi, tatil hazırlıkları gibi konular ile ilgili konuşulmaktadır.HIPPY'e katılan anneler basit hikaye kitapları okuyarak ve

alıştırmalar yaparak kendilerinin ve çocuklarının dil gelişimlerini desteklemektedir (Young,1996:52).

HIPPY programında katılan annelerin üç-altı yaş arasındaki çocuklarına dil gelişimi, duyuşsal ve algısal ayırım yapma ve problem çözme konularında materyaller verilmektedir.Ayda iki kez evde anne ziyaret edilerek yeni hikaye kitapları ve faaliyetler götürülmektedir.Yardımcı materyallerin kullanımı konusunda çocukla oynayarak anneye göstermekte ve sıra ile çocukla oynamaktadırlar.Anne okuryazar değilse evdeki büyük bir kardeş annenin yerini alabilmektedir (Young,1996:52).

Annenin bu faaliyetleri tamamlamak için her hafta belli bir süre çocuğu ile uygulaması beklenmektedir.Her faaliyet beş-on dakika sürmekte ve her programda 10 faaliyet ünitesi bulunmaktadır.Programdaki faaliyetlerin zorluğu program ilerledikçe artmaktadır (Young, 1996:52).

1.6.3.5.Programın Anne ve Çocuk Üzerindeki Etkileri:

HIPPY programının okulöncesi dönemdeki çocukların sosyal, duygusal, bilişsel gelişimleri üzerinde olumlu etkilerinin olduğu saptanmıştır. HIPPY programına üç yıl katılan çocukların kontrol grubundaki çocuklara göre bilişsel gelişimde önemli ölçüde yüksek puanlar aldıkları ve okulu bırakma olasılıklarının çok düşük olduğu görülmüştür.Ayrıca programa katılan annelerin aile içindeki statüleri de artmaktadır.

1975’ de HIPPY programı eğitimsel açıdan dezavantajlı çocuklara sunulan eğitim hizmetleri kapsamına alınmıştır.Yönetim bu ulusal programın maliyetlerini karşılamaktadır ve toplum düzeyinde idari alt yapı sunmaktadır.Bu programın maliyeti pahalı olarak görülse de HIPPY’nin üç yıllık maliyeti ilkökul düzeyindeki eğitimin bir yıllık maliyetinden %40 daha azdır.HIPPY programına katılan ailelerin aile başına düşen maliyetin % 30-50 lik bölümünü ödemesi istenmektedir. Ancak bazı durumlarda program koordinatörleri ailenin ödemesi gereken miktarda indirim yapmaktadır.Maliyetin geri kalan miktarı ise yönetimin genel fonundan ve yerel fonlardan karşılanmaktadır(Young,1996:53).

1.6.4. Öğretmen Olarak Ebeveynler (Parents As Teachers - PAT)

1.6.4.1.Programın Hedefleri:

Bu program 1961'de Missouri' de başlamıştır.Program ebeveyn eğitimi yolu ile çocuk gelişimi ve okul başarısını arttırmak üzere geliştirilmiştir. PAT; anne babaların çocuklarının ilk ve en önemli eğitimcisi rollerini desteklemeyi amaçlamaktadır (Aksoy,2001b:14).

*Çocukların hayata mümkün olan en iyi şekilde başlaması için ebeveynlerin bu konuda güçlendirilmek

*Okul ve hayat başarısı için çocuklara somut bir temel vermek

*Çocukların zihinsel, dil, sosyal ve fiziksel gelişimlerini yönlendirmek için ebeveynlerin çocuk gelişimi konusunda bilgilerini arttırmak

*Ebeveynlerin yeterlilik ve güvenini arttırmak

*Çocuk- ebeveyn etkileşimini artırmak ve aile ilişkilerini güçlendirmek

*Çocuk istismarını ve ilgisizliğini önlemek

*Gelişimsel problemleri erken dönemde belirlemek

*Ebeveynlerle okul arasında güçlü ilişkilerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır (www.PAT).

1.6.4.2.Programın Hedef Kitlesi:

PAT, hamilelikten başlayarak çocuk anaokuluna başlayana kadar genelde beş yaşa kadar ailelere hizmet veren ebeveyn eğitimi ve aile destek programıdır (Aksoy,2001b:14).

Tüm ailelerin destekten faydalanabileceği düşünülerek PAT aileleri her tür sosyal yapıdan, sosyoekonomik düzeyden oluşmaktadır (www.PAT).

1.6.4.3.Programın Uygulama Süreci:

PAT Ulusal Merkezi (PATNC) programları geliştirmekte, erken çocukluk profesyonellerini eğitmekte ve ebeveyn eğitimcilerinin ebeveynlere destek olması ve geliştirmekte olan çocukları konusunda bilgi vermesi için sertifikalandırmaktadır(www.PAT).

PAT ebeveynlere şu hizmetleri sunmaktadır;

Ev ziyaretleri:Sertifikalı ebeveyn eğitimcisinin evlere yaptığı kişisel ziyaretler.

Grup toplantıları:Diğer ebeveynler ile grup toplantılarında ebeveynlik deneyimleri paylaşılmakta ve çocuklar ile ilgili konularda yeni görüşler elde edilmektedir.

Gözlemler: Yapılan gelişimsel gözlemler sayesinde eğer varsa çocukların öğrenme problemleri belirlenmektedir. Genel gelişim, sağlık, dil konularında periyodik gözlemler sunmaktadır.

Kaynak Merkezi :Dergiler, kitaplar, oyuncaklar ve eğitimsel videolar ebeveynlere ödünç verilmektedir (www.Oklahoma Parents As Teachers).

1.6.4.4.Programın İçeriği:

PAT programında eğitimci her aileyi ayda iki kez kendi evlerinde ziyaret etmektedir.Ev ziyaretlerinde çocuğun doğumundan itibaren tüm gelişim dönemleri için konular planlanmaktadır (Aksoy,2001b:14).

1.6.4.5.Programın Anne ve Çocuk Üzerindeki Etkileri:

İlk değerlendirme Missouri ilkokul ve ortaokul Eğitim Bölümünün arasındaki anlaşma ile elde edilmiştir.Daha sonraki çalışmalar Missouri devleti ve diğer devlet, bağımsız bölge okulları ve özel kuruluşlar tarafından desteklenmiştir(www.Research & Evaluation).

1985' de Missouri pilot projesinin değerlendirilmesinde PAT çocukları üçüncü yaşta kontrol grubundaki çocuklarla karşılaştırıldığında dilde, problem çözmede ve sosyal gelişimde çok daha ileride oldukları saptanmıştır.

1991' de tekrar yapılan değerlendirme sonuçlarına göre PAT'a katılan çocuklar zihinsel ve dil gelişimlerinde yapılan ölçümlerde daha st düzeyde başarı göstermişlerdir.Sonraki değerlendirmede  yaştaki çocukların yarısında gelişimsel gerilikler için önlemler alınmıştır.Ailelerin ocuk gelişimi hakkındaki bilgi ve becerileri önemli ölçüde artmıştır.

Yapılan gözlem çalışmalarına göre PAT'a katılımın çocukların başarisına etkisi birinci sınıfta (bazı durumlarda ikinci sınıfta) görülmüştür.PAT'a katılan anne babaların çocuklarının eğitimine yüksek oranda katıldıkları da bulunmuştur (www.Texas Parents as Teachers htm).

Bağımsız alışmalar, PAT programının aileler ve çocuklar üzerindeki olumlu etkisini doğrulamaya devam etmektedir.PAT programının değerlendirmeleri aşağıdaki genel sonuçları göstermektedir(www.Research & Evaluation).

Yapılan alışmalar sonucunda PAT programına katılan ebeveynlerin ocuk yetiştirme, ebeveynlik becerileri, edebiyat ve dil gibi alanlarda daha fazla bilgili oldukları, çocuklarının okul yaşamı ile daha fazla ilgili oldukları saptanmıştır (www.Research & Evaluation htm).

Araştırmalara göre 3 yaşındaki PAT çocukları kendi yaşıtları ile karşılaştırıldıklarında dil, problem çözme ve diğer bilişsel beceriler ve sosyal gelişim açısından daha fazla gelişme gösterdikleri saptanmıştır.

PAT çocuklarının anaokulu testlerinde ve ilk 4 sınıftaki okuma, matematik ve dil ile ilgili testlerde daha fazla başarı seviyesine sahip oldukları bulunmuştur (www.Research & Evaluation).

1.6.5. Anne-ocuk Ev Programı (The Mother-Child Home Programı_MCHP)

The Mother-Child Home Programı 1967 yılında Levenstein tarafından geliştirilmiştir (Akt.Temel, 1997a:244).

1.6.5.1. Programın Hedefleri:

Levenstein (1967) tarafından geliştirilen VIP/MCHP'nin temel aldığı görüş: çocuklar için bilişsel gelişme, erken konuşma gelişimiyle beraber meydana geldiğini ve anne ile çocuğun ilişkilerinin bir parçası olduğudur. Programda bilişsel gelişme ile çocuğun eğitim dezavantajlarını ortadan kaldırmak ve çocukların gelecekte okul problemlerinin ortaya çıkmasını engellemek amaçlanmaktadır (Temel, 1997a:244 ;Levenstein, 1988:52).

Levenstein'in stratejisine göre hedef yalnızca çocuk değildir, birey olarak annenin çocukla olan etkileşim sistemi de ele alınmaktadır. Program anneye ebeveyn olarak saygın biri olduğunu, çocuğun hayatındaki en önemli kişi olduğunu ve programın çocuğu anneden almaya çalışmadığını aktarmaya çalışmaktadır. Bu nedenle her ev ziyaretinde annenin de orada olması gerekmektedir (Levenstein, 1988:52).

1.6.5.2. Programın Hedef Kitlesi:

Program, düşük gelirli ailelerin iki ve üç yaşındaki çocuklarının bilişsel gelişimini desteklemeyi amaçlamaktadır (Temel, 1997a:244)

1.6.5.3. Programın Uygulama Süreci:

Programda iki yıllık sürede maksimum 92 ev ziyareti yapılmaktadır. Bu ev ziyaretleri çocuk iki yaşındayken (birinci program) ve üç yaşındayken (ikinci program) yapılmaktadır. Ev ziyaretlerini gerçekleştirenlere öğretici ve danışmanca olmayan rolleri nedeni ile "Oyuncak Gösterimcileri" adı verilmektedir. Bu kişiler annelerde pozitif ebeveynliği teşvik etmeleri için ve anneye çocuğun kavramsal ve sosyal-duygusal gelişimini olumlu yönde geliştirmeleri amacı ile çocukla oyun oynarken sözel etkileşim kurmalarını göstermek için eğitmektedir (Levenstein, 1988:51).

Programın ikinci yılında yapılan ev ziyaretlerinin sayısı annenin gelişmekte olan becerilerine göre ayarlanmaktadır. Bazı durumlarda ikinci yıl hiçbir ev ziyareti yapılmamaktadır. Ancak anne-çocuk çiftlerine ev ziyareti yapılmasa da programda yer alan tüm kitap ve oyuncaklar verilmektedir (Levenstein, 1988:52).

Uygulamada oyuncak ve kitaplar ile çocuğun anne ile sözel etkileşimlerini desteklemek amacı ile ev merkezli faaliyetler uygulanmaktadır (Levenstein, 1988:51).

1.6.5.4. Programın İçeriği:

Program Ekim ayında başlayıp Mayıs sonunda ya da Haziran başında sona ermektedir.İki yıllık programın her yılında toplam otuz üç hafta uygulama yapılmaktadır.Anne-çocuk çifti, yarım saat süre ile haftada iki kez ziyaret edilmektedir.Oyuncak gösterimcileri haftanın ilk ziyaretinde yeni bir oyuncak yada kitap getirmekte ve bununla ilgili sohbet edilmekte ve diğer etkileşimlerle ilgili teknikleri göstermektedir. Haftanın ikinci ev ziyaretinde, ilk ziyarette getirilen kitap yada oyuncak incelenmektedir.

Her program yılında çeşitli kriterlere uygun on iki kitap ve on bir oyuncak seçilmektedir.Bunlar anneye çocuğa vermesi için sunulmaktadır.Bir hafta kitap, bir hafta oyuncak götürülmektedir.Bu sıra programdaki tüm çocuklar için takip edilmektedir (Levenstein, 1988:51-52).

1.6.5.5. Programın Anne ve Çocuk Üzerindeki Etkileri:

Piitsfield Ebeveyn-Çocuk Eğitim Programı (PCHP) ev merkezli okulöncesi projesi 1970-1971 yıllarında Pittsfield, Massachusetts okul sisteminde uygulanmıştır ve Phyllis Levenstein tarafından geliştirilen Sözel Etkileşim Projesi/Anne-Çocuk Ev Programına (VIP-MCHP) dayanmaktadır (Levenstein, 1988:126).

Çalışmada elde edilen verilere göre proje; programa katılanların bilişsel gelişme puanlarını artırma konusunda büyük başarı sağlamıştır.Okuma, dil ve matematikle ilgili sonuçların incelenmesine göre PCHP'ye katılan çocukların sonraki yıllardaki başarısı, matematik alanından çok okuma ve dil alanlarında daha yüksektir.PCHP programı etkilerinin uzun süreli olmasında ve gelecekteki eğitimleri için bilişsel gelişimlerini artırmada başarılı olmuştur (Levenstein, 1988:126).

Anne-Çocuk Ev programının uzun süreli etkilerinin incelendiği çalışmada risk altındaki çocukların zihinsel gelişimlerini destekleyecek şekilde basit temel

kavramlara dayalı sözlü iletişim teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda 17-22 yaş arasında olup Pittsfield Aile-Çocuk Evi programına katılmış olan gençlerin okuldan ayrılma oranları kontrol gruplarının yarısından daha azdır. Program iş hayatına temel giriş seviyesi sağlamaktadır. Programın sonucunda;

- aile ve çocuklar arasındaki sözlü iletişim artmış
- MCHP'nın düşük gelirli çocukların erken zihinsel gelişimlerini artırıcı etkileri çocukların annelerini de etkilemiş, aile yaşamı içinde olumlu etkileri görülmüş
- Çocukların duygusal kararlılıkları, organize oluşları, yaratıcılıkları, daha neşeli hale geldikleri ve olayları yorumladıkları görülmüştür (Levenstein ve diğ. 1998:267-285).

Ülkemizde ve yurtdışında uygulanan aile eğitim programları incelendiğinde bu programların ebeveynler ve çocukları üzerinde olumlu etkilerinin olduğu görülmüştür. Bu bölümden sonra aile eğitimi ile ilgili olarak ülkemizde ve yurtdışında yapılan araştırma çalışmalarının yer aldığı konu ile ilgili araştırmalar bölümüne yer verilmiştir.

1.7. Konu İle İlgili Araştırmalar

Aile eğitim programları konusunda yurt içinde ve yurt dışındaki çalışmalar incelendiğinde aile eğitim programlarının ebeveynler ve çocuklar üzerindeki etkilerini inceleyen bir çok araştırma bulunmaktadır.

a) Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Bergman'ın (1990:31-89) aile eğitimi için gerekli ölçütleri incelemek amacı ile yaptığı çalışmada araştırmanın örneklemini üç-altı yaş grubunda çocuğu olan 40 anne ve 40 babayı içeren 80 ebeveyn oluşturmaktadır. Ailelerin yarısı sosyo ekonomik düzeyi düşük olan Zeytinburnu, Alibeyköy, Hisarüstü gibi bölgelerden ve geri kalan yarısı da sosyo ekonomik durumu yüksek olan Ataköy, Yeşilköy, Etiler gibi bölgelerden seçilmiştir. Araştırmanın verilerini toplamak amacı ile anket formu geliştirilmiştir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin kendilerini en çok "Disiplin ve Çocuğun Davranışlarını Yönlendirme" konusunda yetersiz hissettikleri bulunmuştur. Ebeveynlerin kendilerini en yeterli hissettikleri konunun ise "Oyun ve Oyunağın Önemi" olduğu bulunmuştur. Düşük sosyo ekonomik düzeydeki bölgelerden olan düşük eğitim seviyeli düzeydeki anne babalar kendilerini diğer anne babalardan daha yetersiz hissettikleri ortaya çıkmıştır. Bu çalışma üç-altı yaş grubunda çocuğu olan anne babalara yönelik eğitim programı geliştirilmesi için ilk verilerin toplanması amacı ile yapılmıştır.

Ömeroğlu (1992:103-105) araştırmasını gecekondü bölgelerinde yaşayan alt sosyo ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarına uygulanacak eğitim programının çocukların psikomotor, bilişsel, dil, sosyal gelişimlerine ve özbakım becerilerine etkisini ölçmek amacıyla yapmıştır. Araştırmada Ankara Ulucanlar Doğum Evin' de aynı gün içersinde doğan 60 bebek ilk yılın örneklemini, araştırmacı tarafından izlenen 48 bebek ise ikinci yılın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışma üç yıl sürmüştür. Çalışmanın örneklemini oluşturan çocuklar eşit olarak deney ve kontrol grubuna ayrılmıştır. Hem deney hem de kontrol grubunda ikinci ve üçüncü yılın başında ve sonunda Ev Ortamını Değerlendirme Ölçeği, Denver Gelişimsel Tarama Testi, Seattle Gelişim Değerlendirme Ölçeği ve Reel Dil Gelişim Testi ön ve son test

olarak uygulanmıştır. Deney grubunda çocukların tüm gelişim alanlarını desteklemek amacı ile etkinlikler oyun şeklinde hazırlanmış ve bu etkinlikler ev ziyaretleri yolu ile anne babalara anlatılmıştır. Etkinlik kartları anne babalara bırakılmış ve uygulamaları istenmiştir. Ev ziyaretleri haftada bir yarım gün olarak düzenlenmiştir ve her hafta yeni bir gelişimsel oyun kartı anne babaya bırakılmıştır. Eğitim çalışmaları her yıl Ekim ve Mayıs ayları içinde yürütülmüştür. Ailelere yaz döneminde uygulamaları için gelişimsel oyun kartları bırakılmıştır. Araştırmanın sonucunda ev merkezli 0-3 yaş erken çocukluk eğitiminin çocuğun gelişimini olumlu yönde etkilediği bulunmuştur.

Ayçiçeği (1993:26-57) yaptığı araştırmasında anne eğitim programının etkilerini ve programın annelerin çocukları ile olan ilişkilerinde daha modern bir bakış açısı kazanmasında etkisinin olup olmadığını incelemiştir. Araştırmanın örneklemini anne eğitim programına katılan alt sosyo ekonomik düzeydeki 60 anne, eğitime katılmayan alt sosyo ekonomik düzeydeki 50 anne ve eğitim programına katılmayan orta sosyo ekonomik düzeydeki 60 anne oluşturmuştur. Üç grup ideal anne davranışı ölçeğinin üç alt ölçeğine göre, aktüel anne davranışının üç alt ölçeğine göre, cinsiyet rolü ölçeğinin dört alt ölçeğine göre ve kadının aile içi statüsü ölçeğinin üç alt ölçeğine göre değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre anne eğitim programına katılan anneler kadınlığın eşitliği, karar verme güçleri ve eşleriyle iletişimlerinde olumlu gelişmeler saptanmıştır. Eğitime katılan annelerin çocuklarının fiziksel ve zihinsel gelişimlerinden çok sosyal gelişimine önem verdikleri görülmüştür. Eğitime katılmayan annelerin ise çocuklarının sosyal ve zihinsel gelişimine değil fiziksel gelişimine önem verdikleri görülmüştür. Ancak eğitim programının modern tutumlar yaratma ve evlilik doyumuna ilişkin olumlu etkilerinin olmadığı görülmüştür.

Ercan (1993:38-56)'ın Anne Çocuk Eğitim Programı'nın elverişsiz şartlardan gelen çocukların bilişsel gelişimleri üzerindeki kısa süreli etkisini incelemek amacı ile yaptığı araştırmasında araştırmanın örneklemini İstanbul'un Kağıthane, Sarıyer ve Beşiktaş semtlerinin düşük sosyo ekonomik bölgelerinden seçilmiş 40 çocuk ve bu

çocuklarla eşleştirilen kontrol grubu oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda anneleri Anne Çocuk Eğitim Programına devam etmiş olan çocuklar Wechsler Analitik Üçlü Sınıflama Becerileri Testi, Çoklu Sınıflama ve Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği'nin Sözcük Dağarcığı alt testlerinde anneleri böyle bir eğitim almamış kontrol grubu çocuklarına göre daha başarılı bulunmuşlardır.

Kaya'nın (1994: 26-41, 56-58) araştırmasında ana baba tutumları araştırmacı tarafından geliştirilen Ana Baba Tutum Ölçeği ile ölçülmüştür. Araştırmaya 1993 yılında Sağlık Bakanlığına bağlı Numune Hastanesi, Zübeyde Hanım Doğumevi ve Sosyal Sigortalar Kurumu Dışkapı Hastanesinde çalışan ve üç-altı grubu çocukları hastanelerin anaokuluna giden Sağlık Meslek Lisesi mezunu 26 hemşire ile çalışmıştır. Araştırmasında istenmedik tutumlara sahip annelere üç-altı yaşlarındaki çocukların bedensel ve psikososyal gelişimleri hakkında verilen eğitimin sonucunda annelerin çocuklarına yönelik istenmedik tutumlarının istendik yönde değişip değişmediğini incelemek amacı ile yapılmıştır. Annelerden 13'ü deney 13'ü kontrol grubuna alınmıştır. Annelere sekiz hafta süre ile haftada 80 dk. eğitim verilmiştir. A.T.Ö. ön test ve son test olarak gruplara uygulanmıştır. Annelere 8 hafta boyunca sıfır-altı yaş çocuklarının psikososyal gelişimi, çocuk eğitiminde disiplinin yeri, çocuklarda sık rastlanan bazı uyum ve davranış bozuklukları ile bunlarla baş edebilmenin yolları ve çocukla iletişim kurma yolları ile ilgili annelere bilgi verilmiştir. Araştırmanın sonucunda deney grubundaki annelere verilen eğitimin onların istenmedik tutumlarını azaltmaya yönelik etkisi incelendiğinde verilen eğitimin tutumların değişmesinde yeterince etkili olmadığı görülmüştür. Sonuçta eğitime katılan anneler ile katılamayan anne gruplarının puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunsa da eğitim alan annelerin istenmedik tutum puanlarında eğitim almayan annelere oranla daha fazla bir düşüş olduğu görülmüştür.

Çörüş'ün (1996:33-43) araştırmasının amacı 1882-1986 yılları arasında Erken Destek Projesi'nin bir bölümü olarak uygulanan Anne Eğitim Programının uzun vadedeki etkilerini incelemektir. Araştırmada düşük sosyo ekonomik düzeydeki

annelerin algı ve tutumlarının Anne Eğitim Programı sonucunda daha çağdaş, kentli ve daha iyi eğitim almış orta sosyo ekonomik düzeydeki grup düzeyinde değişip değişmediğini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmada altı yaşında çocuğu olan düşük sosyo ekonomik düzeydeki annelere Anne Eğitim programı verilmiştir. Anne Eğitim Programına katılmayan annelerden düşük sosyo ekonomik düzeydeki anneler birinci kontrol grubuna alınmış, orta sosyo ekonomik düzeydeki anneler ikinci kontrol grubuna alınmıştır. Anne Eğitim programının etkisini ölçmek amacı ile yaşam tatmini ölçeği, kadının aile içi statüsü ve karar verme gücü ölçeği, çocukla iletişim ölçeği, ailenin çocuğun öğrenci rolünü desteklemesi ve annenin çocuğu olumlu değerlendirmesi alt ölçeklerinden oluşan Anne Görüşme Formu kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda deney ve kontrol grupları arasında yalnızca ailenin çocuğun öğrenci rolünü desteklemesi ölçeğinde gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur, diğer ölçeklerde gruplar arasında eğitim sonrasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Bekman (1996-1999:17-33) araştırmasında Anne-Çocuk Eğitim Programının çocukların okul başarısı üzerindeki kısa ve uzun süreli etkilerini incelemiştir. Araştırmada 102 deney, 115 kontrol grubu olmak üzere toplam 217 anne-çocuk ikilisi ile çalışılmıştır. Deney grubundaki ailelere 25 haftalık Zihinsel Eğitim Programı, Anne Destek Programı ve Üreme Sağlığı Programından oluşan Anne-Çocuk Eğitim Programı uygulanmıştır. Araştırma Ege, Trakya, Orta Anadolu ve Güneydoğu Anadolu illerinden 16 program grubundan toplanmıştır. Programın sonucunda deney ve kontrol grubundaki annelerin çocuklarının okulöncesi sözel ve sayısal becerilerinde değişim puanları karşılaştırıldığında hem okulöncesi sözel hemde sayısal becerilerinde önemli farklılıklar bulunmuştur. Programa katılan grubun sözel ve sayısal becerilerinde önemli bir yükselme görülmüştür. Programa katılan ve katılmayan çocuklar karşılaştırıldığında programın çocukların zihinsel gelişiminde sözel ve sayısal becerilerini geliştirmede kısa süreli, daha iyi geçme notu, daha erken okumayı öğrenme, daha iyi sözel ve sayısal beceriler kazanma ve öğretmenleri tarafından okula hazır ve başarılı olarak algılanma gibi uzun süreli etkilerinin de olduğu saptanmıştır.

Yılmaz (1997:80-82) araştırmasında Anne Çocuk Eğitim Programının (AÇEP) çocuğun yaratıcılığına etkisini incelemiştir. Araştırmada Dikmen Deresi civarındaki Yusuf Karaman ve Meksika ilkokullarında açılan Anne Çocuk Eğitim Programına kaydolan anneler deney grubuna, programa katılmayan fakat aynı bölgede oturan ve aynı sosyo ekonomik düzeydeki ailelerin çocukları da kontrol grubuna alınmıştır. Deney ve kontrol grubu 30'ar çocuk olmak üzere araştırmaya altı yaşındaki toplam 60 çocuk alınmıştır. Anne Eğitim programının çocuğun yaratıcılığına etkisini ölçmek amacı ile deney ve kontrol grubundaki çocuklara 25 hafta süren Anne Çocuk Eğitimi Programının öncesinde ve sonrasında Torrance Yaratıcı Düşünce Testi'nin (TYDT) Şekilsel Resim Testi A Formu kullanılmıştır. Anne Çocuk Eğitim Programının sonunda deney grubundaki çocukların Akıcılık, Esneklik, Özgünlük ve Zenginleştirme puanlarında ön test son test arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Anne Çocuk Eğitimi Programına katılmayan kontrol grubu çocuklarının ise yalnızca Esneklik ve Özgünlük puanlarında ön test son test arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda Anne Çocuk Eğitim Programının çocukların akıcılık, esneklik, özgünlük ve zenginleştirme puanlarını olumlu yönde etkilediği bulunmuştur.

Nazik (1997:121-123) yaptığı araştırmada 0-6 yaş grubu çocukların en sık karşılaştıkları ev kazalarını belirlemek, bu durumlarda annelerin yaptıkları ilkyardım uygulamalarını ve bunları öğrendikleri kaynakları tespit etmek ve annelere ev kazalarında yapılması gereken ilkyardım uygulamaları ile ilgili eğitim vererek bu eğitimin etkisini incelemiştir. Araştırmaya Halk Eğitim Merkezlerinde çeşitli kurslara devam eden 0-6 yaş grubu çocuğu olan 120 anne alınmıştır. Annelerden 40 anne el kitabı, 40 anne yüzyüze görüşme ile eğitim verilerek eğitilmiş, 40 anne ise kontrol grubuna alınmıştır. Araştırma kapsamındaki tüm gruplara birinci görüşmeden dört hafta sonra ikinci görüşme formu uygulanarak el kitabı ve broşür kullanılarak eğitim verilen grupların eğitimden yararlanma durumları değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan annelerin ilkyardımın ABC'si ve ev kazalarında ilkyardım ünitelerine göre puanlarının ortalamalarına bakıldığında ilkyardımın ABC'si ve yabancı cisim yutma üniteleri dışında kalan düşme ve yaralanmalar, yanık ve yangınlar ile zehirlenmeler

ünitelerinde el kitabı ve yüzyüze eğitim gruplarının ortalama puanları kontrol grubundan daha yüksek ve anlamlı çıkmıştır.El kitabı grubunun puanları yüzyüze eğitim grubundan yüksek ancak aralarındaki fark anlamlı çıkmamıştır.Kontrol grubunun tüm ünitelerden birinci ve ikinci görüşmelerde aldıklarında puanlarının ortalaması arasındaki fark önemsiz çıkmıştır.

Turan ve diğ.(1999:306-325) yaptıkları araştırmada Anne Çocuk Eğitimi Programı'nın annelerin çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili bilgilerine ve ev ortamlarının düzenlenmesine etkisini incelemişlerdir.Araştırmanın evrenini Keçiören, Yenimahalle, Altındağ ve Etimesgut ilçelerinde gecekonduda yaşayan 0-48 aylık çocuklar ve anneleri oluşturmuştur.114 deney, 114 kontrol grubu olmak üzere toplam 228 anne ve çocuğu çalışma kapsamına alınmıştır.Araştırmanın verilerini toplamak amacı ile Ev Ortamını Değerlendirme Ölçeği ve 24 haftalık Anne Eğitim Programında yer alan konular ile ilgili olarak hazırlanmış Anne Eğitimi Bilgi Formu kullanılmıştır.Deney grubundaki annelere 24 hafta süre ile haftada 40 dk. çocukların ev ortamını iyileştirmek ve gelişimlerini desteklemek amacı ile Anne Eğitim Programı uygulanmıştır.Kontrol grubundaki anneler ve çocuklarına hiçbir eğitim verilmemiştir. Anne –Çocuk Eğitim programının sonucunda deney ve kontrol grubu annelerin Anne Eğitim Bilgi formundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak fark anlamlı bulunmuştur.Deney grubundaki annelerin kontrol grubundaki annelere göre çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili daha fazla bilgiye sahip oldukları ve bunları uyguladıkları görülmüştür.Anne Eğitimi Bilgi Formu ile Ev Ortamı Değerlendirme ölçeğinden alınan puanların anlamlı bir şekilde ilişkili oldukları saptanmıştır.Annelerin bilgi düzeyi arttıkça bunu ev ortamlarına yansıttıkları bulunmuştur.

Sarı (1999:53-55) engelli çocuğu olan ailelere verilecek olan Aile Eğitim programının aileler üzerindeki etkilerini, ailelerin engelli çocuklarına karşı tavır, düşünce ve tutumlarındaki değişiklikleri ölçmek amacı ile araştırmasını 41 denek üzerinde gerçekleştirmiştir.Araştırmaya 1998-1999 öğretim yılında Konya ile

merkezindeki Utku Özürlü Çocuklar Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezi'ndeki öğrencilerin anne babalarından 21'i deney grubuna, 20'si kontrol grubuna alınmıştır. Deney grubundaki engelli çocukların anne babalarına 8 hafta süren Aile Eğitim Programı verilmiştir. Kontrol grubundaki ailelere ise hiçbir eğitim verilmemiştir. Aile Eğitim Programı'nın etkisini ölçmek amacı ile deney ve kontrol grubundaki çocukların ailelerine ön test ve son test olarak Engelli Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre Aile Eğitim Programının deney grubundaki anne babaların çocuklarına yönelik tutumlarına olumlu yönde etkisi olmuştur.

Temel (1999:92) araştırmasında Anne Eğitim Programının ailelerin tutumlarına etkisini incelemiştir. Araştırmasında ilk grupta sıfır-üç yaş çocuğu olan 60 anne araştırman kapsamına alınmıştır. Annelerin 31'i deney grubuna, 29'u kontrol grubuna alınmıştır. İkinci gruba 40 anne deney, 40 anne kontrol olmak üzere 80 anne alınmıştır. Deney grubundaki annelere 15 hafta süren Anne Eğitim Programı ve Gelişimsel Eğitim Programı uygulanmıştır. Araştırmanın bulgularını toplamak amacı ile kişisel bilgi formu ve Aile tutum Ölçeği (PARI) uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda deney grubunda ön test son test arasında olumlu gelişmeler görülmüştür.

Temel ve Aksoy (2000:51-57) sıfır-üç yaşındaki çocuklar için ev merkezli eğitim programının etkilerini incelediği inceledikleri araştırmada çalışmaya Yenimahalle ve Altındağ ilçelerinde oturan 89 anne katılmıştır. Annelerin 45'i deney grubuna, 44'ü kontrol grubuna alınmıştır. Deney grubundaki annelere haftada 40 dakika süren dokuz haftalık ev ziyaretleri yapılmıştır. Eğitim programı Anne Eğitim Programı ve Gelişimsel Eğitim programı olmak üzere iki bölümden oluşmuştur. Araştırmanın verileri Ev Gözlem Formu ile elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda hem deney hem de kontrol grubundaki annelerin puanları yükselmiştir. Ancak deney grubundaki annelerin puanlarının kontrol grubundaki annelere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Dardağan (2000:109-135) çalışmasında ilköğretim düzeyinde çocuğu olan anne babalara grup halinde uygulanan anne baba çocuk etkileşimine yönelik olarak gerçekleştirilmiş olan sosyal ve akademik becerileri geliştirmeye yönelik eğitim programının etkilerini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Fenerbahçe Koleji İlkokulu öğrencilerinin anne babalarından Aile İçi İlişkileri ve Akademik Becerileri Geliştirme Programına katılmaya gönüllü olan dört anne ve dört baba oluşturmuştur. Programa katılan anne babalara haftada 90 dakika olmak üzere toplam altı hafta eğitim verilmiştir. Araştırma verilerini elde etmek amacı ile Willcoxon Eşleştirilmiş Çiftler İşaretlenmiş Sayıları Testi kullanılmıştır. Eğitim çalışmasının öncesinde ve sonrasında uygulanan ön test ve son test puanlarına göre eğitime katılan anne babalarda ebeveyn yoğunluğu, ebeveynlerin katılımı ve olumlu geri bildirimi, aile içi etkileşim, disiplin ve itaat alt boyutlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Çocukların sosyal ve genel problem çözme becerileri, çocukların duygusal tepkileri ve özgüven düzeyi alt boyutlarında ön test ve son test sonuçları arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Karaaslan ve Bal'ın (2002:31) çok düşük doğum ağırlıklı prematüre bebeklerin gelişimine ev merkezli erken eğitim programlarının etkisini inceledikleri araştırmalarında sıfır-iki yaş dönemindeki çok düşük doğum ağırlıklı prematüre sekiz bebek deney grubunu, on bebek ise kontrol grubunu oluşturmaktadır. Araştırmanın verilerini toplamak amacı ile programın başlangıcında Bayley Bebekler için Gelişimsel Değerlendirme Ölçeği II, programın etkisini ölçmek amacı ile Bebekler ve Küçük Çocuklar için Ev Ortamını Değerlendirme Ölçeği-Yoksul Aileler için Ev Ortamı Değerlendirme Ek Ölçeği uygulanmıştır. Portage Erken Çocukluk Dönemi Eğitim Programı Gelişim Kontrol Listeleri ile bebeklerin gelişim değerlendirmeleri yapılmıştır ve değerlendirme sonuçlarına göre deney grubundaki her bebeğe iki haftada bir toplam 15'er defa ev ziyaretleri ile ailelerine bebeğin gelişim düzeyine uygun, iki hafta uygulayabilecekleri destekleyici ev eğitim programları verilmiştir. Kontrol grubundaki bebeklere ise iki ayda bir toplam dört ev ziyareti yapılarak ailelerine bebeklerin tüm gelişim alanlarını destekleyici öneriler verilmiştir. Araştırmanın sonucunda ailelerin Anne- Baba Program Değerlendirme

Formu'nu cevaplandırmaları istenmiştir.Araştırmanın sonucunda çok düşük doğum ağırlıklı prematüre bebeklere ve ailelerine erken dönemde yoğun olarak verilen eğitim bebeklerin gelişimine ve ev ortamlarına olumlu etkilerini olduğu bulunmuştur.Eğitim programının aileler tarafından da yararlı olarak algılandığı bulunmuştur.

Ünal (2003:58-64- 98) okulöncesi çocuğu olan annelere “Empatik İletişim Eğitiminin” annelerin empatik beceri düzeylerine etkisini incelemek amacı ile yaptığı araştırmasında 17 anne deney grubu, 17 anne kontrol grubu olmak üzere toplam 34 anne ile çalışmıştır.Araştırmacı tarafından Empatik İletişim Eğitimi Programı hazırlanmıştır.Deney grubundaki annelere haftada iki gün 90’ar dakikalık 10 oturum eğitim verilmiştir.Kontrol grubuna herhangi bir eğitim verilmemiştir.Araştırmanın verilerini toplamamak için annelere “Empatik Beceri Ölçeği B Formu” Empatik İletişim Eğitimi öncesinde ön test, eğitim sonrasında son test ve eğitimden bir ay sonrada tekrar test olarak uygulanmıştır.Araştırma sonucunda deney grubundaki annelerin eğitim sonucunda empatik becerilerinde istatistiksel olarak anlamlı bir gelişme görülmüştür.Deney grubuna eğitimden bir ay sonrada uygulanan tekrar test sonucunda da eğitimin etkisinin devam ettiği saptanmıştır.

b) Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Goldstein (1980) araştırmasında ebeveyn eğitim programlarının annelerin ebeveynlik tutumları ve davranışlarına olan etkisini incelemiştir.Araştırmada Ebeveyn Etkinliği Eğitimi (PET) ve Atılganlık Eğitimi (Assertiveness-AT) programlarının etkileri incelenmiştir.Çalışmaya toplam 48 anne katılmıştır.PET Programına 18 anne katılmıştır ve sekiz haftada toplam 24 saatlik PET dersi verilmiştir.AT Programına da 18 anne katılmıştır ve on haftada toplam 20 saat eğitim almışlardır.Kontrol grubunda da toplam 12 anne yer almıştır.Araştırma sonucunda PET Programına katılan annelerin eğitim sonucunda ebeveyn tutumlarında ve davranışlarında önemli derecede değişimin olmadığı saptanmıştır.

Levinger (1982) araştırmasında anne baba eğitime anne ve babanın birlikte katılmasının etkili olup olmadığını ve ebeveynlerden yalnızca birinin katılmasının evlilik ve çocukla anne babanın ilişkisini nasıl etkilediğini incelemiştir. Araştırmaya üç ve dört yaşlarında çocuğu olan 25 aileden toplam 50 ebeveyn katılmıştır. 50 ebeveyn den 12'si STEP programına eşleri ile birlikte katılmıştır, dokuz ebeveyn ise tek katılmıştır. Araştırma sonucunda ebeveyn eğitim programına eşlerin birlikte katılmasının, yalnızca bir eşin eğitime katılmasına göre evlilik ilişkilerini ve anne baba çocuk ilişkisini daha olumlu etkilediği bulunmuştur.

Haegert ve Serbin (1983:1324-1331) çalışmalarında çocuk eğitimi konusunda eğitim verilen ebeveynler ile eğitim almayan ebeveynler arasında karşılaştırma yapmışlardır. Ebeveynlerin çocukları gelişimsel açıdan gerilik göstermektedir. Çalışmaya 39 çocuk katılmıştır ve aileler üç tedavi grubuna katılmıştır. Gelişimsel gerilik gösteren bebeklerin gelişimlerini desteklemek için evde tedavi programının etkisi incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre gelişimsel eğitim grubundaki bebeklerin daha fazla beceri kazandıkları ve ebeveynlerini diğer iki gruba oranla ev tedavi programına daha fazla katılmışlardır. Ebeveynlere verilen eğitimden bir yıl sonra yapılan gözlemlerde gelişimsel eğitim alan ebeveynler diğer ebeveynlere oranla çocuklarının tedavi programına daha fazla katılmışlardır. Gelişimsel eğitim alan ebeveynler çocuklarındaki küçük gelişimsel kazanımların önemini anlamışlardır. Ve eğitim programı ebeveynlerin çocukları ile çalışma motivasyonunu artırmıştır.

Madden ve Levenstein (1984:636-647)'in araştırmasında Anne Çocuk Uygulama Programının (MCHP) dokuz yıllık uygulamasının sonuçları incelenmiştir. Bu programın amacı evde anne çocuk etkileşimini destekleyerek alt sosyo ekonomik düzeyin iki-dört yaş çocukları üzerindeki etkilerini azaltmak amacıyla uygulanmıştır. Programın değerlendirilmesi her yıl farklı ailelerin katıldığı dört yılda tamamlanmıştır. Programa ilk yıl 56 aile katılmış ve ev ziyareti yapılmıştır. 1974'te 56 aile katılmış çocuğun gelişimini desteklemek için oyuncak ve

kitaplar kullanılmıştır ve ev ziyareti yapılmamıştır.1975'te 51 aile katılmış 1976'da 71 aile ile çalışılmıştır.Her yıl yarım saatlik sürelerde toplam 46 ev ziyareti yapılmıştır.İki haftalık olarak planlanan ev ziyaretlerinin ilk haftasında oyuncak yada kitap götürülmüş ve eğitimci kitap yada oyuncakı kullanarak anneye sözel iletişim konusunda model olmuştur ve annenin de katılımını teşvik etmiştir.İkinci haftada eğitimci önceki haftaki etkinlikler ile ilgili gözlem yapmıştır.Araştırmada ön test olarak Cattell Gelişimsel ve Zeka Ölçeği kullanılmıştır.Anne çocuk etkileşimleri puanlamıştır.Anne çocuk arasındaki etkileşimler 10 dk. boyunca videoya kaydedilmiştir.Renk adlarının kullanımı, adlandırma, eylemlerin olayların ifade edilmesi, çocuktan bilgi alma, sözel takdir, oyuncak ile oynama konusunda çocuğu teşvik etme, sözel ifadeler, çocuğun çıkardığı seslere karşılık verme gibi 10 davranış grubunun uygulanma sıklığı puanlanmıştır.Programa katılanlar gözlenmiştir.Çocukların akademik okuma, aritmetik ve davranış problemleri öğretmenleri tarafından değerlendirilmiştir.Program sonucunda annelerin çocukları ile sözel iletişimlerinde olumlu etkileri saptanmıştır.Çocukların bilişsel gelişimlerinde de kısa dönemde olumlu etkileri görülmüştür.

Rauh ve arkadaşları (1988:544-553) düşük doğum ağırlıklı bebeklerin ailelerine verilen eğitimin çocuklar üzerindeki etkilerini incelemişlerdir.Araştırmada doğum kilosu 2,250 gramdan az olan ve en az 10 gün yoğun bakımda kalan bebeklerin annelerinden 38'i deney grubuna, 40'ı kontrol grubuna alınmıştır.Programda birer saat süren oturumlar halinde hemşire, bebek anne ve mümkünse babanın da katıldığı 11 oturumdan oluşmuştur.Araştırmada bebeklerin bilişsel gelişimlerini ölçmek amacı ile Bayley Bebek Gelişimi Ölçeği kullanılmıştır.Programın anneler üzerindeki etkisini ölçmek amacı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler ve anket formu kullanılmıştır.Annelerin kaygı düzeyi ise Taylor Kaygı Ölçeği ile değerlendirilmiştir.Deney grubundaki bebeklerin anneleri ev ziyaretleri ile eğitilmişlerdir.Bu eğitim programında annelerin bebekleri ile oynayabileceği oyunlar sözel iletişim ve bebek bakımı konularına değinilmiştir.Ön test son test sonuçlarına göre annelerin düşük doğum ağırlıklı bebeklerine uyumu ve

uzun dönemde bebeklerin bilişsel gelişimlerinde olumlu etkilerinin olduğu bulunmuştur.

Roberts (1988:6-10) araştırmasında Hawaili çocuk ve ebeveynlerin katıldığı ev merkezli Prekindergarden Educational Programı (PREP)'nin değerlendirmesini yapmıştır. PREP'in temelinde programın planlanması ve uygulanmasında toplumun katılımı yer almıştır. PREP'e anne hamile olduğunu öğrendiğinde katılmış ve isterse çocukları anaokuluna başlayıncaya kadar programda kalmıştır. Hamilelik sırasında ve çocuk iki yaşına gelene kadar ebeveynler PREP programının ev ziyareti kısmına katılmıştır. İki üç yaşında çocuklar ve aileleri gezici anaokullarına gitmiştir. Çocuk dört yaşına geldiğinde merkez temelli okulöncesi sınıflara devam eder. Programın ilk amacı ailelerin sağlıklı bir bebek sahibi olmasına yardımcı olmaktır. Hamilelikte ve çocuk bir yaşına gelene kadar ev ziyaretleri ayda bir, iki yaşına gelene kadar iki ayda bir ev ziyaretleri yapılmıştır. Ev ziyaretlerinde çocuk ve ailenin gelişimi ile ilgili bir çok konu ele alınmıştır. Ebeveynlerin hazırlayıp uygulayabilecekleri faaliyet ve oyunlar ile çocuğun yaşına uygun kitaplar ailelere sunulmuştur. PREP'e katılan ebeveynler çocuğun doğumu, çocukla nasıl oyun oynayacakları, farklı yaşlardaki çocukların gelişimleri konularında önemli bilgiler edindiklerini belirtmişlerdir. Ebeveynler bu bilgileri çocukları ile kullandıklarını ve bunları komşularına ve arkadaşlarına aktardıklarını söylemişlerdir.

Scarr ve McCartney (1988:531-543) yaptıkları çalışmada Anne Çocuk Ev Programının (MCHP) etkilerini incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini iki yaşında çocuğu olan 125 Bermudalı anne oluşturmuştur. MCHP programı iki yıl süren yıllık 46 ev ziyaretinden oluşmuştur. Çocukların zihinsel ve sosyal duygusal becerilerini değerlendirmek amacı ile Stanford-Binet Zeka Testi yada Bayley Zihinsel Gelişim Ölçeği kullanılmıştır. Programın etkisini ölçmek amacı ile başarı testi düzenlenmiştir ve programın sonunda uygulanmıştır. Çocukların öğrenme ve yetişkinlerle işbirliği yapma motivasyonu iki gözlem aracı ile ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Bunların dışında Bebek Davranış kaydı da kullanılmıştır. Çocukların

kişiliği Çocukluk Kişiliği Ölçeği yoluyla değerlendirilmiştir. Annelerin özgüveni Ebeveyn Raporu ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda annenin ebeveynliğe yönelik tutumları ve öğretme davranışları ile ilgili 15 ölçekte deney ve kontrol grupları arasında herhangi bir farka rastlanmamıştır. MCHP'ye katılan çocuklar oyuncak sıralama çalışmasında kontrol grubuna oranla daha yüksek puan almıştır. Ayrıca MCHP'ye katılan çocuklar Cein Levive İletişim Ölçeğinde de daha yüksek puan almışlardır. Diğer değişkenlerde herhangi bir farklılık gözlenmemiştir. MCHP'nin tutum ve davranışları değişen annelerin çocukları üzerinde bir etkisi olduğu bulunmamıştır.

Pehrson ve Robinson (1990:221-235) yaptıkları araştırmada 10 haftalık LDS Ebeveyn Eğitimi Kursu'na katılmanın ebeveynlerin kendilerine güvenlerini, çocuklarının davranışlarının nedenlerini anlamasında, çocuklarına karşı daha anlayışlı olmalarını etkileyip etkilemediğini incelemiştir. Çalışmaya 38 deney, 38 kontrol grubu ebeveyn olarak toplam 76 ebeveyn katılmıştır. Araştırmanın verilerini toplamak amacı ile ebeveynlere demografik bilgileri toplamak amacı ile anket, Ebeveyn Tutum Anketi ve Ebeveyn Raporu uygulanmıştır. Araştırma sonucunda Ebeveyn Eğitimi Kurslarının ebeveynlerin kendilerine güvenini arttığı bulunmuştur. Ayrıca kurs ebeveynlerin realist ebeveyn davranış ve tutumlarını arttırmada etkili olmuş, idealist tutumlarını etkilememiştir.

Wasik ve diğ.nin (1990: 1682-1696) yaptığı araştırmada örnekleme bilişsel gelişim riski taşıyan çocukları olan 65 aile oluşturmuştur. Aileler iki deney ve bir kontrol grubuna ayrılmıştır. Deney gruplarından birincisinde ebeveynlere aile eğitimi verilmiş ve çocuklarına da ayrıca kurum merkezli kreş eğitimi verilmiştir. Diğer deney grubunda yalnızca ev merkezli aile eğitimi verilmiştir. Araştırmada çocukların bilişsel gelişimlerini değerlendirmek için çocuklara 6.ayda, 12.ayda ve 18.ayda Bayley Bebek Gelişimi Ölçeği uygulanmıştır. Ayrıca 24. 36. ve 48. aylarda Stanford Binet Zeka Testi ve 30. 42. ve 54. aylarda McCarthy Çocuk Yetenekleri Ölçekleri uygulanmıştır. Aile eğitimi ve kurum merkezli kreş eğitimi grubundaki çocukların

yalnızca ev merkezli aile eğitimi alan çocuklara göre puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aile eğitimi verilen deney grubu çocuklarında eğitim sonucunda herhangi bir etki saptanmamıştır.

McBride (1990:250-256) çalışmasında ebeveyn eğitimi/ oyun grubu programının babaların çocukları ile olan ilişkisi ve kendilerini ebeveyn olarak değerlendirmeleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmaya okulöncesi dönemde çocuğu olan 30 baba katılmıştır. Babaların 15'i deney, 15'i kontrol grubuna alınmıştır. Çocukların ortalama yaşı 34.8 aydır. Çalışmada ön test son test yarı deneysel desen kullanılmıştır. Deney grubundaki babalar ve çocukları 10 haftalık eğitim programına katılmışlardır. Program Cumartesi sabahları iki saat olarak toplam 10 hafta sürmüştür. Program grup tartışması ve baba çocuk oyun zamanı olmak üzere iki bölümden oluşmuştur. Programın ilk saatinde babalar ile ebeveynlik rolleri ile ilgili çeşitli konularda grup tartışmaları yapılmıştır. Programın ikinci saatinde babalar çocukları ile yapılandırılmış ve yapılandırılmamış okulöncesine uygun grup faaliyetlerine katılmışlardır. Araştırmada babaların ebeveynlikte yeterliliklerine ilişkin algıları Ebeveynlik Yeterliliği Algısı Ölçeği (PSOC) ile, babanın sorumluluk düzeyi ise Baruch ve Bennett tarafından geliştirilen Çocuk Bakım İş Kontrol Listesi ön test ve son test olarak uygulanarak ölçülmüştür. Araştırma sonucunda programa katılan babaların ebeveynlik becerilerinde kendilerini daha etkili görmelerini sağladığı bulunmuştur. Ayrıca yaşı daha büyük olan babaların çalışma günlerinde çocukları ile daha az etkileşime girdikleri, çocuğun yaşı büyük olduğunda da baba ile etkileşimin daha az olduğu bulunmuştur. Birden fazla çocuğu olan babalarında programa birlikte katıldıkları çocukları ile daha az etkileşimde bulundukları saptanmıştır. Babaların çalışmadıkları günlerde çocukları ile daha fazla etkileşim içinde bulundukları saptanmıştır. Babaların ebeveynlik rollerinde kendilerini rahat hissetmelerinin çocukları ile etkileşimlerinde olumlu etkilerinin olduğu görülmüştür.

Nugent (1991:477-483) araştırmasında babaların doğum öncesinde ve sonrasında, bebeğin birinci yaşında bebek bakımına katılımlarını ve baba davranışları

ile bebeğin bilişsel gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir.Çalışmaya 48 İrlandalı baba, eşleri ve bebekleri katılmıştır.Ebeveynlere ve çocuklara 36 saatlik uygulama yapılmıştır.Bebeğin birinci ayının sonunda babalarla hamilelik, doğum, babalık rolüne ilişkin bakış açıları, bebeğe yönelik tutumları, bebekten sonra oluşan değişimler ve bebekle olan etkileşimleri ile ilgili görüşme yapılmıştır.Araştırmanın sonucunda babaların çocuk bakımına daha fazla katıldıkları bulunmuştur.Doğum öncesinde derslere katılan ve doğumda hazır bulunan babalar bir yaştan sonra da çocuk bakımında daha büyük olasılıkla aktif katılımcı olmuşlardır.Ayrıca babanın bebek bakımına katılımlarının birinci yaşta bebeğin bilişsel işlevlerine bağımsız etkide bulunduğu ve bebek bakımına babaların üst düzeyde katılımının bebeğin bilişsel gelişimine katkıda bulunduğu saptanmıştır.

Scholz ve Samuels'in (1992:67-81) yaptığı Sunraysia Projesinde Eğitim programının etkilerinin incelendiği çalışmaya 32 aile alınmıştır.Çalışmada baba-bebek ilişkisi üzerinde durulmuştur.Ebeveynlere bebeğin doğumundan sonraki dört haftada eğitim verilmiştir.Programa katılan grupta evde 12 hafta gözlem yapılmıştır.Araştırma sonucunda deney grubundaki bebeklerin babaları ile daha fazla göz kontağı kurduğu, gülümsediği, ses çıkardığı bulunmuştur.10 dakikalık süre ile yapılan gözlemlerle de deney grubundaki babaların bebekleri ile daha fazla ilgilendikleri bulunmuştur.

Meksika'da alt sosyo ekonomik düzeydeki çocukların erken deneyimlerini geliştirmek amacı ile Ulusal Eğitim Projesi toplum eğitimcilerini ebeveynleri çocukların gelişimine yardımcı olma konusunda eğitmek için evlere göndermiştir.1992 yılında Meksika Eğitim Bakanlığı ile ortaklaşa olarak üç yaş altındaki alt sosyo ekonomik düzeydeki 1.2 milyar çocuğun ebeveynlerine öğretmek amacı ile çocuk bakım tekniklerini geliştirmek amacı ile beş yıllık eğitim projesini başlatmıştır.Eğitimciler ebeveynleri çocuk gelişimi, olumlu ebeveynlik tutumları, beslenme, sağlık, temizlik ve aile planlaması konularında eğitmişlerdir.Düzenli grup toplantılarına ek olarak eğitimciler ebeveynleri haftada bir kez evlerinde ziyaret

ederek çocuk bakımı konusunda bilgi vermişlerdir.Eğitim sonucunda ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusundaki tutumlarının değiştiği saptanmıştır.Birçok ebeveynde çocuklara uygulanan cezaların çoğunlukla uygunsuz ve gereksiz olduğunu belirtmiştir (Young,1996:59-60).

Kanisberg ve Levant (1998:152-154) araştırmalarında davranışsal beceri ve iletişim becerileri eğitimi grubundan birine katılan ebeveynlerin eğitim sonucundaki tutumlarını ve çocukların benlik kavramlarındaki ve davranışlarındaki değişiklikleri incelemişlerdir.Araştırmada iki deney bir kontrol grubu kullanılmıştır.Davranış becerileri grubunda 15 ebeveyn, iletişim becerileri grubunda yedi ebeveyn ve kontrol grubunda 12 ebeveyn yer almıştır.Her iki deney grubuna da sekiz hafta boyunca haftada iki saatlik grup toplantıları şeklinde eğitim verilmiştir.Grup toplantıları sonucunda ebeveynlere evde uygulamaları için etkinlikler verilmiştir ve bunların değerlendirilmesi yapılmıştır.Ebeveyn eğitim programının etkileri üç araç kullanılarak değerlendirilmiştir.Ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye yönelik tutumlarını ölçmek için Hereford Ebeveyn Tutum Araştırması, çocukların benlik kavramlarını ölçmek için Piers Harris Çocuklarda Benlik Kavramı Ölçeği, çocukların davranışlarındaki değişimleri ebeveynlerin algılamasını değerlendirmek için Becker Bi Pelar Sıfat Kontrol Listesi kullanılmıştır.Araştırma sonucunda iletişim becerileri eğitimi alan ebeveynlerin kontrol grubundaki ebeveynlere göre çocukları ile daha olumlu iletişim kurdukları saptanmıştır.Her iki deney grubunda çocuklarında benlik kavramlarında eğitim sonucunda olumlu gelişmeler görülmüştür.Ancak çocukların davranışları ile ilgili önemli bir fark saptanmamıştır.

Carro ve diğ.(1999:713-721) yaptıkları araştırmalarında annelerin bebeklerine karşı ilgilerini annelere yeni doğmuş bebekleri ile iletişim hakkında bilgi vererek arttırmayı amaçlamıştır. İlk bebeğini dünyaya getiren 39 anne ve bebekleri çalışma kapsamına alınmıştır.Annelerden ya anne bebek ilişkisini arttırmayı amaçlayan programın uygulandığı deney grubuna ya da sadece temel bebek bakım bilgilerini verildiği kontrol grubuna geçmeleri istenmiştir.Programın başlangıcından bir ay sonra

anne ve bebeğin iletişimleri bebeğe banyo yaptırılırken ve bebekle oyun oynarken gözlenmiştir. Deney grubundaki anneler ve bebekler arasında göz kontağı, fiziksel kontak ve birbirlerine çıkardıkları seslerde olumlu gelişmeler görülmüştür. Deney grubundaki annelerin bebekleri ağladığında gösterdikleri tepkiler daha farklı özellikler göstermiştir.

Dybdal (2001:1214) araştırmasında psikososyal uygulama programının savaş sırasında Bosna–Hersek de doğan ortalama 5.5 yaşında olan çocukların üzerindeki etkilerini incelemiştir. Çalışmada beş ay boyunca annelerle haftalık toplantılar yapılmıştır. Ayrıca Dybdal araştırmasında çocukların psikososyal gelişimlerini ve annelerin ruh sağlığını incelemiştir. Deney grubuna 42 anne-çocuk, kontrol grubuna ise 45 anne-çocuk alınmıştır. Annelere verilen eğitimde savaş, akıl sağlığı, psikososyal gelişim, zihinsel gelişim ve fiziksel sağlık konularına yer verilmiştir. Araştırmanın sonucunda tüm katılımcılar ciddi travmalar geçirse de stresin ortaya çıkış derecesinde farklılıklar bulunmuştur. Annelere verilen eğitimde annelerin zihinsel sağlığında, çocukların kilo almasında, psikososyal gelişimlerinde ve ruh sağlığında olumlu etkilerinin olduğu belirlenmiştir.

Aile eğitimi ile ilgili olarak ülkemizde ve yurtdışında yapılan çalışmaları incelediğimizde bu çalışmaların hem anne babalar hemde çocuklar üzerinde olumlu etkilerinin olduğu görülmektedir.

II. AMAÇ VE ÖNEM

2.1.ARAŞTIRMANIN AMACI:

Bu araştırmada 4-6 yaş grubu çocuğu olan alt sosyo ekonomik düzeydeki annelere uygulanan anne babaların kullandıkları sözel ve fiziksel disiplin yöntemleri, çocuklara ceza vermeden olumsuz davranışların engellenmesi, kural koyma, çocuğu dinlerken ve çocukla konuşurken anne babaların dikkat etmesi gereken noktalar, kardeşler arası ilişkiler, çocukların duygularını ifade etme yolları gibi konuları içeren 7 haftalık anne eğitim programının aile ilişkilerine etkisini incelemek amaçlanmıştır.

Temel Problem :

Bu araştırmanın temel amacı annelere uygulanan eğitim programının 4-6 yaş grubunda çocuğu olan alt sosyo ekonomik düzeydeki anne ve babaların aile ilişkilerini algılamalarına etkisini ortaya koymaktır.

Alt Problemler:

1. Anne Eğitim programı annelerin Anne Eğitim Programı sonucunda aile ilişkilerini algılama düzeylerinde annelerin yaşına göre etkilimidir?
2. Anne Eğitim Programı annelerin Anne Eğitim Programı sonucunda aile ilişkilerini algılama düzeylerinde çocuk sayısına göre etkilimidir?

2.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ :

Anne baba ve ev ortamının çocuğun yaşamında çok önemli etkileri olmaktadır.Çocuk erken çocukluk döneminde zamanının çoğunu ev ortamında ve anne babası ile geçirmektedir.Çocuklar doğumdan itibaren öğrenmeye başlar ve çocuğun bu yıllarda öğrendiklerinin gelecekteki yaşamında da önemli etkileri olmaktadır.Erken çocukluk döneminde çocuğun zihinsel, dil, psikomotor, sosyal ve duygusal yönden gelişmesinde anne babanın rolü çok önemli olmaktadır.Ailenin sosyo ekonomik durumu, çocuk yetiştirme tutumları, çocuğuna sağladığı eğitim, sağlık ve beslenme imkanları da çocuğun gelişimini etkilemektedir (Ersoy ve Tezel Şahin, 1999:58; Baykan ve diğ.,1995:1)

Ailenin sosyo ekonomik durumu çocuklarına gösterdikleri ilgi, sevgi ve disiplin yöntemlerinde de farklılıklar ortaya çıkarmaktadır.

Alt sosyo ekonomik düzeydeki aileler çocuklarına karşı daha katı ve daha az izin verici tutumlar göstermektedirler. Alt sosyo ekonomik düzeydeki çocuklar yalnızca anne baba tutumlarından, ilgi ve sevgi eksikliğinden değil sağlık, beslenme ve çevre koşullarından dolayı da gelişim gerilikleri göstermektedirler. Bu nedenle alt sosyo düzeydeki çevrelerde yetişen çocuklarda bebek ölüm oranı, çocuk hastalıkları daha fazla görülmektedir. Ayrıca anne babaların çocuk gelişimi, sağlık, beslenme gibi konularda yanlış ve yetersiz bilgi sahibi olmaları da çocuklarda ciddi hastalıklarla ilgili risklere neden olmaktadır. Ancak bu risk altındaki çocuklar erken çocukluk eğitimi alırlarsa yada anne babalarına çocuk gelişimi, sağlık, beslenme, çocuk yetiştirme gibi konularda eğitim verilirse çocukların hem tüm gelişim alanlarında hem de okul başarılarında olumlu gelişmeler görülmektedir (Baykan ve diğ., 1995:6).

Yapılan araştırmalara göre de bu tür programların istenilen hedeflere ulaşması için çocuğun ailesini de kapsamaları gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle son yıllarda da anne baba eğitimine verilen önem giderek artmaktadır (Temel ve Ömeroğlu, 1993:58). Araştırmacılar da anne baba eğitiminin anne baba ve çocuk üzerindeki etkilerini incelemek amacı ile çeşitli araştırmalar yapmaktadır.

Araştırmacılar çocuklara verilen kısa süreli okulöncesi eğitimin çocuğun temel okul gereksinimlerini geliştirdiğini ve çocukların IQ seviyelerini arttırdığını ancak bu gelişmelerin uzun süre kalıcı olmadığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle bu tür programların etkilerinin uzun süreli olması için erken yaşlarda başlaması ve ebeveynlerin programa katılması programın etkilerini kalıcı hale getirmektedir (Temel, 1997a:239,240). Anne baba eğitim programları bunların yanında varolan imkanların ve hizmetlerin daha etkili kullanılmasını sağlayacak bilgileri sağlamaktadır. Ancak aile eğitim programlarının asıl amacı; anne babaları çocuklarının zihinsel, psikomotor, dil, sosyal ve duygusal yönden gelişmelerini destekleyecek şekilde bilgilendirmek ve anne babaların özgüvenini geliştirmektir. Yapılan araştırmalarda erken çocukluk eğitim programlarının anne baba çocuk ilişkilerini olumlu yönde geliştirdiğini ve birçok yönden ebeveynlere ve

çocuklara olumlu etkilerinin olduğunu savunmaktadır (Temel,1997a:240; Myers,1996:121).

Aile eğitimi ile ilgili olarak ülkemizde Gazi Üniversitesi'nde Erken Çocukluk Projesi adı altında “ 0-4 Yaş Anne-Çocuk Eğitimi Programı”, Boğaziçi Üniversitesi'nde Erken Destek Projesi adı altında “Anne Çocuk Eğitimi Programı (AÇEP)” ve İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde “Ana Baba Okulu” çalışmaları yapılmıştır. Amerika Birleşik Devletlerinde ise ilk olarak 1965 yılında Head Start projesi başlatılmıştır. Bu projelerde daha çok programların çocuklar üzerindeki bilişsel, sosyal-duygusal, psikomotor, dil gelişimleri, çocukların okuma-yazma, matematik becerileri ve çocukların gelecekteki okul başarıları üzerinde durulmuştur. Ailelerin çocuklara bakış açısı ve çocuklarından gelecek ile ilgili beklentileri, programların anne babalar üzerindeki etkileri ile ilgili araştırmalar yapılmıştır. Gazi Üniversitesi'nin Erken Çocukluk Projesi'nde 0-4 yaş arası çocuklar, Boğaziçi Üniversitesi'nin Erken Destek Projesi'nde ise 6 yaşındaki çocuklar ve aileleri ile çalışmalar yürütülmüştür.

Ancak yapılan bu çalışmalarda anne eğitim programı sonucunda 4-6 yaş grubu çocuğu olan ailelerin aile ilişkilerini algılamalarında eğitim programının anne ve babalar üzerindeki etkileri birlikte ele alınmamıştır. Bu araştırmada anne eğitim programının 4-6 yaş grubu çocuğu olan anne ve babaların birlikte karşılıklı olarak aile ilişkilerini algılamalarına etkisini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

III. YÖNTEM VE TEKNİKLER

3.1.Evren Seçimi

Ankara ili merkezinde 4-6 yaşları arasında çocuğu olan alt sosyo-ekonomik düzeydeki anneler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

3.2.Örneklem Seçimi

Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre alt sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden mahalleler belirlemiştir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nden alt sosyo-ekonomik düzeyi temsil ettiği düşünülen Ankara'daki ailelere eğitim hizmeti veren toplum merkezlerinin isimleri listelenmiştir. Bunlar;

Sincan Toplum Merkezi, Altındağ Toplum Merkezi, Nato Yolu Toplum Merkezi ve Şafaktepe Toplum Merkezleridir.

Bu toplum merkezlerinin içinden tesadüfi yöntem ile Sincan Toplum Merkezi belirlenmiştir. Sincan Toplum Merkezinin bulunduğu bölgeden 4-6 yaş grubunda çocuğu olan alt sosyo-ekonomik düzeydeki 40 anne araştırma kapsamına alınmıştır. Bu annelerden 20 anne deney grubuna 20 anne ise kontrol grubuna ayrılmıştır.

3.3. Grupların Oluşturulması

Sincan Toplum Merkezinin bulunduğu bölgede oturan annelere program ve araştırmacı hakkında ön bilgileri içeren yazılı duyuru formu ile birlikte yüzyüze sözel bilgilendirme yapılmıştır. Saha çalışmasında istenilen kriterleri sağlayan gönüllü anneler içersinden 40 anne belirlenmiştir. Anneler deney ve kontrol grubuna tesadüfi olarak ayrılmıştır. Annelerle toplantılara katılabilecekleri en uygun günler ve saatler belirlenip programın gün ve saatine karar verilmiştir. Deney grubu 20 anneden meydana gelmektedir.

3.4. Eğitim Programının Hazırlanması

Araştırmacı anne eğitimi ile ilgili yayın ve araştırmaları taramıştır. Anne eğitimi ile ilgili yapılan araştırmaların öneri kısımlarını incelenmiştir. Özellikle Gazi Üniversitesi Meslek Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Okulöncesi Eğitimi Anabilim Dalı öğretim elemanları tarafından sürdürülmekte olan Anne Eğitim Programı çalışması, bu çalışmanı önerileri ve Anne Eğitim Programı'nda yapılan ihtiyaç belirleme çalışmaları doğrultusunda annelerin ebeveyn çocuk iletişimi ve disiplin gibi konulara ihtiyaç duydukları görülmüştür. Bu doğrultuda araştırmacı tarafından ebeveyn çocuk iletişimi ve disiplin konularını kapsayan yedi haftalık, her hafta 90 dakika sürecek anne eğitim taslak programı hazırlanmıştır. Program içeriği konu ile ilgili iki uzman kişi tarafından kontrol edilerek ve onların görüşleri doğrultusunda tekrar düzenlenmiştir. Anne eğitim taslak programı danışman ile tekrar gözden geçirilerek gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Kontrol grubundaki annelere anne baba ve çocuk ile ilgili demografik bilgileri içeren aile bilgi formu verilip doldurmaları istenmiştir. Aile bilgi formundan sonra

annelere Aile Değerlendirme Ölçeği ön test olarak uygulanmıştır. Annelere Aile Değerlendirme ölçeğinden bir form daha verilip eşlerinin cevaplama istenmiştir. Kontrol grubundaki annelere ve babalara hiçbir eğitim verilmemiştir.

Yedi haftalık eğitimden sonra bilgilerin kalıcılığını sağlamak amacı ile birinci ve ikinci izleme çalışmaları uygulanmıştır. Yedi haftalık eğitimden 15 gün sonra birinci izleme çalışması olarak deney grubundaki annelerle tekrar toplanılıp, eğitim sırasında tartışılan konuları uygulayıp uygulamadıkları hakkında konuşulmuştur. Bu toplantıdan 15 gün sonra ikinci izleme çalışması için toplanılıp annelerle eğitim sırasında tartışılan konuları uygulayıp uygulamadıkları hakkında konuşulmuştur. Bu toplantıdan bir hafta sonra anne ve babaların aile ilişkilerini algılamalarını değerlendirmek amacı ile Aile Değerlendirme Ölçeği deney ve kontrol grubu anne ve babalarına son test olarak uygulanmıştır. Deney grubundaki annelerin eşlerine hiçbir eğitim verilmemiştir. Sadece aile ilişkilerini algılamalarını ölçmek amacıyla Aile Değerlendirme Ölçeği ön test ve son test olarak uygulanmıştır.

3.5. Anne Eğitim Programının Uygulanması

Anne Eğitim Programı'nın uygulanması Sincan Toplum Merkezi'nde yapılmıştır. Eğitim ortamı annelerin birbirini görebileceği şekilde U biçiminde düzenlenmiştir.

Anne Eğitim Programı haftada bir gün 90 dakika sürmüştür.

Anne Eğitim Programı uygulamasına başlamadan önce araştırmacı, eğitime katılan annelere eğitimin amacını ve eğitim yöntemlerini kısaca açıklamıştır. Grupta uyulması gereken kurallara anneler ile birlikte karar verilmiştir.

Programın uygulanmasında soru-cevap, grup tartışması, düz anlatım, rol oynama ve demonstrasyon yöntemleri kullanılmıştır.

Tanışma ve Ön Testlerin Uygulanması

Grup üyelerinin birbirini görebilecek şekilde oturmaları sağlandıktan sonra araştırmacı grup üyeleri ile tanışmış, grup üyelerinin kendilerini tanıtmaları

istenmiştir.Eğitimci annelere anne eğitim programının amacını, içeriğini, süresini, grup kurallarını ve eğitim sırasında kullanılacak yöntem ve teknikleri açıklamıştır.Daha sonra annelere anne eğitim programı ile ilgili sorularının olup olmadığı sorulmuş, annelerin soruları ile ilgili açıklamalar yapılmıştır.

Annelere üzerlerinde isimlerinin olduğu yaka kartları dağıtılmış ve bu yaka kartlarını her toplantıda yakalarına görülecek şekilde takmaları istenmiştir.

Annelere Aile Bilgi Formu ve Aile Değerlendirme Ölçeği dağıtılmıştır. Annelere Aile Bilgi Formu ve Aile Değerlendirme Ölçeğini nasıl dolduracakları anlatılmıştır.Annelere Aile Değerlendirme Ölçeğinden bir form daha verilerek eşlerinin cevaplandırması istenmiştir.Aile Değerlendirme Ölçeğini cevaplandırıp bir sonraki toplantıya getirmeleri söylenmiştir.

I.Oturum (Çocuğumu Nasıl Eğitmeliyim I ?)

Toplantıya başlamadan önce eğitim sırasında kullanılacak döner levha ve uyarıcı yazılar hazırlanmış ve tahtaya konunun amacı, önemini yazılarak tahta hazırlanmıştır.

Anneler birbirlerini görebilecek şekilde oturup, yaka kartlarını taktıktan sonra annelerden bir önceki hafta verilen Aile Bilgi Formu ve Aile Değerlendirme Ölçeği toplanmıştır.

Eğitimci annelere “Çocuğumu Nasıl Eğitmeliyim I ?” Konusunun amacı ve önemi açıklanmıştır.Annelere çocuklarını eğitirken kullandıkları sözel ve fiziksel disiplin yöntemleri ile ilgili sorular sorulmuş, eğitimci annelerin cevaplarını alarak sonucu vurgulanmıştır.Annelerin doğru cevapları pekiştirilmiş, yanlış cevapların doğruları diğer annelere buldurulmuştur.

Eğitimci konunun ilgili yerlerinde döner levha ve uyarıcı yazıları kullanarak annelerin konuyu daha iyi kavramasını sağlamıştır.

Eğitimci tarafından annelere sorular sorularak mesajlar buldurulmaya çalışılmıştır.Mesajlar tahtada dikkat edilecek noktalar kısmına yazılmıştır.Konunun sonunda annelere konu ile ilgili sorular sorularak o günkü konunun özetlenmesi

sağlanmıştır. Annelere “Çocuğumu Nasıl Eğitmeliyim I ?” konusunun dikkat edilecek noktalar kağıdı dağıtılmıştır. Annelerden dikkat edilecek noktalar kağıdını evlerinde sürekli olarak okuyabilecekleri bir yere asmaları istenmiştir. Annelerden dikkat edilecek noktaları bir sonraki haftaya kadar okuyup uygulamaları istenmiştir. Babanın ve evdeki diğer aile bireylerinin de bu çalışmaları okumaları ve uygulamaları konusu vurgulanmıştır.

Annelere bir sonraki hafta çocuklarına koyabilecekleri kurallar, kural koyarken ve kuralları uygularken dikkat etmeleri gereken noktalar ile ilgili sohbet edecekleri söylenmiştir.

II. Oturum (Çocuğumu Nasıl Eğitmeliyim II ?)

Eğitimci tarafından toplantıya başlamadan önce eğitim sırasında kullanılacak resimli kartlar ve uyarıcı yazılar hazırlanmış ve tahtaya konunun amacı, önemini yazılarak tahta hazırlanmıştır.

Annelere ilk önce bir önceki toplantı konusu olan “Çocuğumu Nasıl Eğitmeliyim I ?” konusu ile ilgili dikkat edilecek noktaları uygulayıp uygulamadıkları ve bu uygulamaların sonucunda ne gibi değişmelerin olduğunu anlatmaları istenmiştir. Annelere “Çocuğumu Nasıl Eğitmeliyim I ?” konusu ile ilgili sorular sorularak bir önceki konunun tekrarlanması sağlanmıştır.

Annelere kural koyma konusunun amacı ve bu konunun onlara ne gibi yararlarının olacağı açıklanmıştır. Eğitimci tarafından annelere çocuklarına ne tür kurallar koydukları ile ilgili sorular sorulmuştur. Eğitimci tarafından annelerin verdikleri cevapları tahtaya yazılmıştır. Annelerin cevapları alındıktan sonra ailelerin çocuklarına koydukları kurallar tekrar tahtadan okunmuş ve her ailenin kendine ait kuralları olduğu vurgulanmıştır. Annelere kural koyarken dikkat ettikleri noktalar, çocuklarının koydukları kurallara uymasını sağlamak için nelere dikkat ettikleri ve çocukları koydukları kurallara uymadıklarındaki davranışları ile ilgili sorular sorulmuştur. Annelerin cevapları alınmış ve bu durumlarda dikkat etmeleri gereken

noktalar vurgulanmıştır. Annelerin doğru cevapları pekiştirilmiştir, yanlış cevapların doğruları gruptaki diğer annelere buldurulmuştur.

Konunun ilgili yerlerinde resimli kartlar ve uyarıcı yazılar kullanılmıştır. Annelere sorular sorularak annelerin dikkat edilecek noktaları bulmaları sağlanmıştır. Konunun ilgili yerlerinde dikkat edilecek noktalar tahtaya yazılmıştır. O haftaki konunun sonunda annelere konu ile ilgili sorular sorularak özet yapılmıştır. Tüm annelere dikkat edilecek noktalar kağıdının fotokopisi dağıtılmıştır. Annelerin dikkat edilecek noktaları hafta içinde okuyup uygulamaları istenmiştir. Evdeki diğer aile üyelerinin de dikkat edilecek noktaları okuyup uygulamaları vurgulanmıştır.

Annelere bir sonraki hafta çocuklarının olumsuz davranışlarına ceza vermeden engel olmak için uygulayabilecekleri yöntemler, çocuklarına verebilecekleri ödüller, ödül verirken dikkat etmeleri gereken noktalar ile ilgili sohbet edecekleri söylenmiştir. Annelerden bir sonraki haftaya kadar çocuklarına ne tür ödüller verdiklerine dikkat edip bunları not almaları istenmiştir.

III. Oturum (Çocuğumu Nasıl Eğitmeliyim III ?)

Toplantıya önce eğitim sırasında kullanılacak afiş ve uyarıcı yazılar hazırlanmış ve tahtaya konunun amacı, önemini yazılarak tahta hazırlanmıştır.

Annelere geçen haftaki toplantının dikkat edilecek noktalarını uygulayıp uygulamadıkları, bunları uygulamada ne tür durumlarla karşılaştıkları ve sonuçlarının ne olduğu sorulmuştur. Annelere babanın ve evdeki diğer aile üyelerinin dikkat edilecek noktaları uygulayıp uygulamadıkları sorulmuştur. Bir önceki haftaki konunun önemli noktaları ile ilgili sorular sorularak geçen haftaki toplantının tekrarı yapılmıştır. Annelerden cevaplar alınmış ve soruların cevapları tekrar vurgulanmıştır.

Annelere o günkü konunun amacı ve önemi açıklanarak anneler ve çocukları için o günkü toplantının yararları vurgulanmıştır.

Annelere çocuklarına ne tür ödüller verdikleri, ödül verirken dikkat ettikleri noktalar ile ilgili sorular sorulmuştur. Annelerin geçmiş yaşantıları ile ilgili sorular

sorularak kendi çocukluklarını hatırlamaları sağlanmıştır.Eğitimci tarafından annelerin cevaplarını alarak anne babaların ne tür ödüller verebilecekleri ve ödül verirken dikkat etmeleri gereken noktalar ile ilgili açıklamalar yapılmıştır.

Konunun ilgili yerlerinde uyarıcı yazı ve afişler kullanılarak konuşulan konuların daha kalıcı olması sağlanmıştır.

O günkü konunun sonunda annelere konu ile ilgili sorular sorularak o günkü konunun tekrarlanması sağlanmıştır.Annelere dikkat edilecek noktalar kağıdı dağıtılarak hafta içinde okuyup uygulamaları istenmiştir.

Annelere bir sonraki hafta çocukları ile daha iyi bir iletişim kurabilmek için onları dinlerken dikkat etmeleri gereken noktalar ile ilgili sohbet edecekleri söylenmiştir. Annelerden bir sonraki haftaya kadar çocukları onlara bir şey anlatırken söyledikleri sözleri not almaları ve bunları bir sonraki hafta toplantıya gelirken yanlarında getirmeleri istenmiştir.

IV.Oturum (Çocuğu Dinleme)

Eğitimci toplantıya başlamadan önce karikatür ve baloncukları ve uyarıcı yazıları yerlerine yapıştırmıştır.Tahtaya konunun amacı ve önemi yazılmıştır.

Annelere geçen haftanın dikkat edilecek noktalarını uygulayıp uygulamadıkları ve sonuçlarının ne olduğu sorulmuştur.Babanın ve evdeki diğer aile üyelerinin dikkat edilecek noktaları uygulayıp uygulamadıkları sorulmuştur.Annelere geçen haftaki konu ile ilgili sorular sorularak geçen haftaki konunun tekrarlanması sağlanmıştır.

“Çocuğu Dinleme” konusunun amacı ve önemini annelere açıklanmıştır.Annelerden geçen haftadan not almaları istenen çocukları onlara bir şey anlatırken söyledikleri sözleri okumaları istenmiştir.Tahtada annenin sözleri ve dinleme engeli diye iki bölüm ayrılarak annelerin sözlerinin hangi dinleme engeline girdiği yazılmış ve çocukların bu tür sözler söylendiğinde konuşmaya devam etmedikleri vurgulanmıştır.Sonra annelere birileri onlara bu tür sözler söylediğinde neler hissettikleri sorulmuştur.Annelerin cevapları alınmış ve bu tür sözler

söylendiğinde çocukların neler hissedeceği vurgulanmıştır. Annelere çocuklarını dinlerken dikkat ettikleri noktalar ile ilgili sorular sorulmuş ve annelerin cevapların alınmış sonuçları vurgulanmıştır. Annelerle çocuğu dinlerken onunla aynı boy hizasına gelerek nasıl dinleyeceğimiz ile ilgili demostrasyon yapılmıştır. Eğitimci önce kendisi model olmuş sonra birkaç anneden uygulaması istenmiştir. Annelerle çocuğu dinlerken dikkat edilmesi gereken noktalarla ilgili rol oynama yapılmıştır.

Konunun gerekli yerlerinde karikatür ve baloncuklar ve uyarıcı yazılar kullanılmıştır.

O günkü konunun sonunda annelere konu ile ilgili sorular sorularak o haftaki konunun tekrarlanması sağlanmıştır.

Eğitimci annelere soru-cevap şeklinde hazırladığı değerlendirme kartlarını dağıtmadan önce annelere dağıtacağı kartların bazılarında sorular bazılarında cevaplar olduğu söylenmiştir. Eğitimci elindeki kontrol listesinden karışık olarak soruların numaralarını söylemiş elinde soru kartı olan annelerin okuması istenmiştir. Elindeki kartlarda cevap yazılı olan annelerinde takip ederek cevabı okumaları istenmiştir. Tüm annelerin elindeki kartlar okunana kadar devam edilmiştir.

Annelere dikkat edilecek noktalar kağıdı dağıtılmış ve bir sonraki haftaya kadar bunları okuyup uygulamaları istenmiştir.

Annelere bir sonraki hafta çocukları ile konuşurken dikkat etmeleri gereken noktalar ile ilgili konuşacakları söylenmiştir.

V. Oturum (Çocuk ile Konuşma)

Eğitimci o günkü sohbete başlamadan önce afiş ve uyarıcı yazıları hazırlamıştır. Tahtaya “Çocuk İle Konuşma” konusunun amacı ve önemi yazılmıştır.

Annelere “Çocuğu Dinleme” konusunun dikkat edilecek noktalarını uygulayıp uygulamadıkları ve uygulama sonuçları sorulmuştur. Dikkat edilecek noktalar ile ilgili konuşulduktan sonra annelere sorular sorularak çocuğu dinleme konusunun tekrarlanması sağlanmıştır.

Annelere çocuk ile konuşma konusunun amacı ve önemi açıklanmıştır. Annelere çocukları ile konuşurken söyledikleri sözler ile ilgili sorular sorulmuştur. Eğitimci tahtaya bir annenin çocuğuna bir gün boyunca söylediği sözleri yazmış ve annelere burada dikkatlerini çeken bir şeyin olup olmadığı sorulmuştur. Sen dili ile konuşma ve çocuk üzerindeki etkileri ile ilgili konuşulmuştur. Eğitimci tahtayı davranış, etki, duygu diye üç bölüme ayırmıştır. Annelerle tahtada ben dili ile ilgili örnekler yapılmıştır. Ben dili ile konuşmanın anne baba ve çocuk üzerindeki olumlu etkileri ile ilgili konuşulmuştur.

Konunun ilgili yerlerinde afiş ve uyarıcı yazıları kullanarak annelerin konuyu daha iyi anlamaları sağlanmıştır. Annelere konu ile ilgili sorular sorularak çocukla konuşma konusunun tekrarlanması sağlanmıştır.

Annelere ben dili ve sen dili ile konuşma ile ilgili hazırlanmış olan alıştırmalar bir ve alıştırmalar iki kağıtları dağıtılarak nasıl yapacakları anlatılmıştır. Annelerden bu alıştırmalar kağıtlarını bir sonraki haftaya kadar eşleri ile birlikte cevaplandırarak bir sonraki hafta yanlarında getirmeleri istenmiştir.

Annelere dikkat edilecek noktalar kağıdı dağıtılmış ve bir sonraki haftaya kadar verilen çalışmalarını okuyup uygulamaları istenmiştir.

Annelere bir sonraki hafta kardeşler arası ilişkiler konusu ile ilgili konuşacakları söylenmiştir. Annelerden bir sonraki haftaya kadar çocuklarının birbirleri ile olan ilişkilerini gözlemeleri istenmiştir.

VI. Oturum (Kardeşler Arası İlişkiler)

Eğitimci toplantıya başlamadan önce uyarıcı yazıları ve anne sayısı kadar el kitabını hazırlamıştır. Tahtaya “Kardeşler Arası İlişkiler” konusunun amacı ve önemi yazılmıştır.

Annelere çocukla konuşma konusunun dikkat edilecek noktalarını uygulayıp uygulamadıkları ve uygulama sonuçları sorulmuştur. Dikkat edilecek noktalar ile ilgili konuşulduktan sonra annelere sorular sorularak çocukla konuşma konusunun tekrarlanması sağlanmıştır.

“Kardeşler Arası İlişkiler” konusunun amacı ve önemi annelere açıklanarak bu sohbetin onlara ne gibi yararlarının olacağı vurgulanmıştır.

Annelere kendi kardeşleri olduğunda kaç yaşında oldukları, neler hissettikleri, annelerinin onlara kardeşlerinin doğumu ile ilgili neler söyledikleri sorulmuştur. Annelerin cevapları alınmış ve annelerin kendi çocukları ile ilgili sorular sorulmuştur. Annelere çocuklarının kardeşi olunca yaptıkları davranışlar ile ilgili sorular sorulmuştur. Annelere çocuğa kardeşinin olacağının söylenmesi gerektiği zaman, çocukların kardeşi olunca yaptıkları davranışlar ve anne babaların dikkat etmesi gereken noktalar ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Annelerle yeni bir kardeşin doğumundan sonra anne babaların büyük çocuktan yatağını bebeğe vermesini istediklerinde çocukların hissettikleri duygular ile ilgili rol oynama yapılmıştır.

Annelere çocuklarının arasında anlaşmazlık çıktığında yaptıkları davranışlar ile ilgili sorular sorulmuş ve böyle durumlarda anne babaların nasıl davranması gerektiği açıklanmıştır.

Eğitimci annelere el kitaplarını dağıtmıştır ve konunun ilgili yerlerinde el kitabı ve uyarıcı yazılar kullanılarak annelerin konuyu daha iyi anlamaları sağlanmıştır. Konunun önemli noktalarında dikkat edilecek noktalar yazılmıştır.

Annelere konu ile ilgili sorular sorularak “Kardeşler Arası İlişkiler” konusunun tekrarlanması sağlanmıştır.

Annelere soru-cevap şeklinde hazırlanmış değerlendirme kartları dağıtılmadan önce annelere kartların bazılarında sorular bazılarında cevaplar olduğu söylenmiştir. Eğitimci elindeki kontrol listesinden karışık olarak soruların numaralarını söylemiş ve elinde soru kartı olan annelerin okuması istenmiştir. Elindeki kartlarda cevap yazılı olan annelerinde takip ederek cevabı okumaları istenmiştir. Tüm annelerin elindeki kartları okumaları sağlanmıştır.

Annelere dikkat edilecek noktalar kağıdı dağıtılmış ve bir sonraki haftaya kadar okuyup uygulamaları istenmiştir.

Annelere bir sonraki hafta çocukların duygularını ifade etme yolları konusu ile ilgili konuşacakları söylenmiştir.

VII. Oturum (Çocuklar Duygularını Nasıl Belli Eder?)

Toplantıya başlanmadan önce uyarıcı yazılar ve afiş hazırlanmıştır.Tahtaya çocuklar duygularını nasıl belli eder konusunun amacı ve önemi yazılmıştır.

Annelere “Kardeşler Arası İlişkiler” konusunun dikkat edilecek noktalarını uygulayıp uygulamadıkları ve uygulama sonuçları sorulmuştur.Dikkat edilecek noktalar ile ilgili konuşulduktan sonra annelere sorular sorularak “Kardeşler Arası İlişkiler” konusunun tekrarlanması sağlanmıştır.

“Çocuklar Duygularını Nasıl Belli Eder” konusunun amacı ve önemi annelere açıklanarak o haftaki konunun yararları vurgulanmıştır.

Annelere çocuklarının korktukları, öfkelenedikleri, mutlu oldukları durumlar ve bu durumlarda çocukların yaptıkları davranışlar ile ilgili sorular sorulmuştur.Annelere çocukların duyguları ve annelerin bu durumlarda yapmaları gerekenler ile ilgili açıklamalar yapılmıştır.

Konunun ilgili yerlerinde afiş ve uyarıcı yazılar kullanılmıştır. Konunun önemli noktalarında dikkat edilecek noktalar yazılmıştır.

Annelere konu ile ilgili sorular sorularak çocuklar duygularını nasıl belli ederler konusunun tekrarlanması sağlanmıştır.

Annelere doğru-yanlış şeklinde hazırladığı değerlendirme kartlarını dağıtmadan önce nasıl uygulayacaklarını açıklanmıştır. Eğitimcinin elindeki kontrol listesinden kontrol edilerek tüm annelerin elindeki soruları okuyup doğru yada yanlış olduğunu söylemeleri istenmiştir

Annelere dikkat edilecek noktalar kağıdı dağıtılmış ve bir sonraki toplantıya kadar bunları okuyup uygulamaları istenmiştir.

Annelere bir sonraki toplantının 15 gün sonra olacağı söylenmiştir.

I. İzleme Çalışması

I. izleme çalışması annelerin Anne eğitim programının ilk üç konusu olan “Çocuğumu Nasıl Eğitmeliyim I, II, III” konularının tekrarlanması, annelerin bu

konulardaki önemli noktaları ne kadar kavradıklarının öğrenilmesi ve sorulan sorular sonucunda annelerde eksik olan bölümlerin tekrar vurgulanarak daha iyi pekiştirilmesi amacı ile yapılmıştır. I. ve II. İzleme çalışmalarında bu konular anneler ile daha önceden tartışıldığı için annelere konular ile ilgili çalışmalar sorularak doğru cevapların pekiştirilmesi sonucun eğitimci tarafından doğru cevapların tekrar vurgulanması ve eksik kalan bölümlerin tekrarlanması yapılmıştır.

Toplantıya başlamadan önce tahta hazırlanmıştır. Bu toplantıda “Çocuğumu Nasıl Eğitmeliyim I, II, III” konularının tekrarı yapılmıştır. Konunun amacı ve önemi açıklanmıştır.

Annelere anne babaların kullandıkları disiplin yöntemleri, kural koyarken ve uygularken dikkat etmeleri gereken noktalar ve ödül konusu ile ilgili sorular sorulmuştur. Annelerin cevapları alınmış eğitimci sonucu vurgulamıştır. Annelerden bu konulardaki uygulamaları ve sonuçlarını anlatmaları istenmiştir. Konunun önemli noktalarında dikkat edilecek noktalar yazılmıştır.

Annelere konu ile ilgili sorular sorularak o günkü konunun tekrarlanması sağlanmıştır. Annelere dikkat edilecek noktalar kağıdı dağıtılmış ve 15 gün sonraki toplantıya kadar bunları okuyup uygulamaları istenmiştir.

Annelere bir sonraki toplantının 15 gün sonra olacağı söylenmiştir

II. İzleme Çalışması

II. izleme çalışması “Çocuğu Dinleme, Çocuk İle Konuşma, Kardeşler Arası İlişkiler Ve Çocuklar Duygularını Nasıl Belli Eder ?” konularının tekrarlanması, annelerin bu konulardaki önemli noktaları ne kadar kavradıklarının öğrenilmesi ve sorulan sorular sonucunda annelerde eksik olan bölümlerin tekrar vurgulanarak daha iyi pekiştirilmesi amacı ile yapılmıştır.

Toplantıya başlamadan önce tahta hazırlanmıştır. Bu toplantıda “Çocuğu Dinleme, Çocukla Konuşma, Kardeşler Arası İlişkiler Ve Çocuklar Duygularını Nasıl Belli Eder ?” konularının tekrarı yapılmıştır. Annelere konunun amacı ve önemi açıklanmıştır.

Annelere çocuğu dinlerken ve onunla konuşurken dikkat etmeleri gereken noktalar, çocuğa bir kardeşi olacağını açıklama zamanı, kardeşler arası anlaşmazlıklarda anne babaların yapmaları gerekenler ve çocukların duygularını ifade etme yolları ile ilgili sorular sorulmuştur. Annelerin cevapları alınmış ve anne babaların yapmaları gerekenler vurgulanmıştır. Annelerden bu konulardaki uygulamaları ve sonuçlarını anlatmaları istenmiştir. Konunun önemli noktalarında dikkat edilecek noktalar yazılmıştır.

Annelere konu ile ilgili sorular sorularak o günkü konunun tekrarlanması sağlanmıştır. Annelere dikkat edilecek noktalar kağıdı dağıtılmış, dikkat edilecek noktaları okuyup uygulamaları istenmiştir.

3.6.Yöntem ve Teknikler

Anne eğitim programında sohbet edilen konuların anneler için daha kalıcı ve etkili olmasını sağlamak için grup tartışması, soru-cevap, rol oynama, demonstrasyon gibi teknikler kullanılmıştır. Tartışılacak konularda afiş, uyarıcı yazı, resimli kartlar, el kitapları, döner levha, broşür, vb. görsel araçlar kullanılmıştır.

Araştırmacı tarafından her hafta konu ile ilgili gerekli notları önceden hazırlanarak annelere sorulacak sorular ve tahtaya yazılacak uyarıcı yazılar önceden hazırlanmıştır. Konuya annelerle birlikte bir önceki haftanın konusunu tekrarlayarak giriş yapılmıştır. Konular annelerin düzeyine uygun basit sade bir dille anlatılmış ve tartışılan konular örneklerle desteklenmiştir.

Annelerin verdiği doğru cevaplar pekiştirilmış , yanlış cevaplardaki hatalar ise gruptaki diğer annelere buldurulmuştur. Annelerin tartışmaya etkin katılımı sağlanmıştır.

Tartışmanın sonunda o günkü konunun özetlenmesi annelerle birlikte yapılmıştır. Bir sonraki haftanın konusu annelere söylenmiş ve gelecek hafta için gerekli hazırlıklar annelerden istenmiştir.

3.7. Varsayımlar

- a) Örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.
- b) Aile Değerlendirme Ölçeğinin annelerin ve babaların aile ilişkilerini algılama düzeylerini yansıttığı varsayılmaktadır.

3.8. Kapsam ve Sınırlılıklar

- a) Bu araştırma 4-6 yaş grubu çocuğu olan anneler ile sınırlıdır.
- b) Bu araştırma aylık gelir düzeyi asgari ücret ve 2 katı olan aileler ile sınırlıdır.
- c) Bu araştırma en üst ortaokul mezunu annelerle sınırlıdır.
- d) Bu araştırma çocuklarında tanılanmış bir özürü olmayan aileler ile sınırlıdır.
- e) Bu araştırma ev hanımı (çalışmayan) annelerle sınırlıdır.
- f) Bu araştırma çocukları okulöncesi eğitim almayan annelerle sınırlıdır.

3.9. Veri Toplama Tekniği

Anne eğitim programının 4-6 yaş grubu çocuğa olan anne ve babaların aile ilişkilerini algılamalarına etkisini ölçmek amacıyla Aile Bilgi Formu ve Aile Değerlendirme Ölçeği ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Toplanan verileri değerlendirmek amacı ile uygun istatistiksel işlemler uygulanmıştır.

3.10. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada aşağıdaki veri toplama araçları kullanılmıştır.

3.10.1. Aile Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından düzenlenen bu formda, anne, baba ve çocuk hakkında demografik bilgileri içeren sorular (annenin ve babanın eğitim durumu, ailenin aylık geliri çocuğun yaşı, annenin çalışma durumu gibi) yer almıştır (Bkz. Ek 1).

3.10.2. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)

Anne Eğitim Programının annelerin ve babaların aile ilişkilerini algılamasına etkisini ölçmek amacı ile Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) kullanılmıştır.

Aile değerlendirme ölçeği 7 alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar :

1-Problem Çözme (Problem Solving) :Problem çözme, ailenin maddi ve manevi sorunlarını çözebilme becerisi olarak açıklanmaktadır.Sorunun ortaya çıkışından, çözümlenmesine kadar olan dönemi kapsamaktadır.

2-İletişim (Communication) : Burada ailenin birbiri ile etkili iletişim içinde olup olmadığı ölçülmek istenmektedir.Aile üyeleri arasında etkili iletişim olup olmadığı, kişilerin söylemek istediklerini doğrudan doğruya ifade edip etmedikleri üzerinde durulmaktadır.

3-Roller (Rollers) :Roller, ailenin maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayan davranış kalıplarıdır.İşlevsel bir aile, çocukların ve ebeveynin bakımı, beslenme ve gelişmesini sağlayacak şekilde rollerini belirlemiş bir ailedir.İşlevler, para-sağlık gibi konularda kural koymayı ve karar vermeyi gerektirmektedir.

4-Duygusal Tepki Verebilme(Affective Responsiveness):Aile üyelerinin her türlü durum karşısında en uygun tepkiyi verebilmesi anlamına gelmektedir.Burada sevgi, mutluluk, neşe gibi duyguların yanında; kızgınlık, üzüntü, korku gibi acil durumları da içermektedir.

5-Gereken İlgiyi Gösterme (Affective Involvement) :Aile üyelerinin birbirine gösterdiği ilgi, bakım ve sevgiyi içerir.En sağlıklı aileler, birbirleri ile orta derecede ilgilenirler.Çok ilgilenme aile üyelerinin birbirine çok bağımlı olduğunu, az ilgilenme ise birbirine az sevgi ve ilgi gösterdiklerini belirlemektedir.

6-Davranış Kontrolü (Behavior Control) :Davranış kontrolü , ailenin üyelerinin davranışlarına standart koyma ve disiplin sağlama biçimidir.Kontrolün esnek, katı, serbest ve düzensiz oluşu da bu alt ölçekte ele alınmaktadır.

7-Genel İşlevler (General Functions) : Bu boyut, yukarıda ifade edilen altı boyutu da kapsayacak şekilde bilgi toplamayı amaçlamaktadır.

Ölçekte aileler hakkında 60 madde bulunmaktadır. Her madde aile yaşamına ilişkin olumlu ve olumsuz ifadelerin yer aldığı bir cümleden meydana gelmektedir ve her biri yedi alt ölçekten bir tanesine aittir. Maddelerin bazıları sağlıklı işlevleri, bazıları da sağlıklı işlevleri tanımlamaktadır. Anne babalardan cümleleri dikkatlice okumaları ve ailelerine ne derece uyduğuna karar vermeleri istenmektedir. Her cümle için 4 seçenek bulunmaktadır. Bunlar aynen katılıyorum, büyük ölçüde katılıyorum, biraz katılıyorum, hiç katılmıyorum seçenekleridir. Her cümlemin yanında 4 seçenek içinde ayrı yerler ayrılmıştır. Anne babalardan kendilerine uygun seçeneğe (x) işareti koymaları istenmektedir (Bulut, 1990:6-8).

3.10.2.1. Aile Değerlendirme Ölçeğinin Puanlanması

Her madde için cevap seçenekleri dört sınıfta toplanmıştır. Seçenekler ve aldıkları puanlar aşağıda belirtilmiştir:

<u>Seçenekler</u>	<u>Puan</u>
Aynen Katılıyorum	1
Büyük Ölçüde Katılıyorum	2
Biraz Katılıyorum	3
Hiç Katılmıyorum	4

Aile Değerlendirme Ölçeğini oluşturan maddelerde iki türlü ifade bulunmaktadır. Bunlar sağlıklı ve sağlıklılık gösteren ifadelerdir.

Bazı maddelerde “Aynen Katılıyorum” seçeneği sağlıklı aile işlevlerini gösterdiği halde, diğerlerinde “Hiç Katılmıyorum” seçeneği sağlıklı göstergesi olmaktadır. Ölçeğin değerlendirilmesinde hesaplamada kolaylık sağlamak amacı ile sağlıklılık gösteren maddelere verilen puanlar 5’ten çıkarılarak her maddede “Aynen katılıyorum” seçeneğinin en sağlıklı aile işlevini, “Hiç katılmıyorum” seçeneğinin ise en sağlıklı aile işlevini göstermesi sağlanmaktadır. Tüm maddelerde 1 puan sağlıklı cevabı, 4 puanı ise sağlıklı cevabı simgelemektedir. Bu şekilde elde edilen puanlar her alt boyutta toplanarak ortalaması alınır. Her bir boyutta o boyutun içerdiği maddelerin % 40’ın dan fazlası cevapsız bırakılmışsa, ortalama puan hesaplanmaz ve

o kişi fire olarak kabul edilir.Alt ölçeklere göre anne, baba ve ailelerin puanları ADÖ puanlama çizelgesine göre hesaplanır.Her bir alt ölçeğin puanını bulmak için her sütundaki puanlar yukarıdan aşağıya toplanır ve toplam her alt ölçek için cevaplandırılan madde sayısına bölünür.Böylece her kişi için yedi alt ölçek puanı elde edilmektedir.Aile puanları ise bir ailedeki 12 yaşın üzerinde bulunan ve ölçeği cevaplandıran aile üyelerinin her alt ölçekten aldıkları puanların ortalaması alınarak bulunur.ADÖ puanları 1.00 (sağlıklı) ile 4.00 (sağlıksız) arasında değişir (Bulut, 1990:10-11).Bu araştırmada da anne ve babaların her alt ölçekten aldıkları puanların ortalaması alınarak aile puanı hesaplanmıştır.

3.10.2.2.Aile Değerlendirme Ölçeğinin Değerlendirilmesi

Her alt ölçek için hesaplanan puan ortalamaları 4.00'e yaklařtıķça o işlev aēısından sağlıksızlığın arttığı yolunda bir yorum yapılmakla beraber, sağlıklılığı ve sağlıksızlığı ayırdedecek bir puan saptama yoluna da gitmişlerdir.En sağlıksız puan 4.00 olduğuna göre, teorik olarak 2.00 sağlıklı ve sağlıksızlık işlevlerini ayırdeden bir puan olabilir.Ancak bu durumda en küçük puanın 1.00 olması nedeniyle sağlıksızlık alanının daha geniş tutulduğu gözle çarpılmaktadır.Yazarlar, 2.00'nin üzerindeki puan ortalamalarının aile işlevlerinde sağlıksızlığa doğru bir gidişin göstergesi olduğuna dikkati çekerek, teorik olarak 2.00'yi ayırdedici bir sayı olarak kabul etmişleridir.Ancak, her bir alt ölçek için sağlıklı-sağlıksız ayırımını verebilecek ayırdedici sınır puanlarını saptamak üzere psikiyatrist gibi klinisyenlerin gözlemlerine dayanarak puan verme yönünde ampirik çalışmalar yapılmakta, geçerlik ve güvenilirlik işlemleri sürmektedir (Bulut, 1990:11-12).

3.10.2.3.Geçerlilik Güvenirlik Çalışması

Türkçe'ye çeviri işlerini geri-çevirme tekniği kullanılarak yapıldıktan sonra 20 kişilik bir uzman grup tarafından Türkçeleştirilen maddelerin anlaşılıp anlaşılmadığı değerlendirilmiş ve gerekli düzeltilmeler yapılmış. Bu aşamada çevirinin, ölçeği özğün formunda farklı olmadığı kabul edilmiştir (Öner, 1996: 280).

Güvenirliliği

Test-Tekrartest güvenirliği: ADÖ Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu öğrenci ve çalışanlarına (N=51) üç hafta ara ile iki kez uygulanmış; puanlar arasındaki ilişki Pearson-Momentler Çarpımı korelasyonu ile değerlendirilmiş. Katsayılar problemi çözme alt testinde. 90; iletişimde. 84; rollerde. 82; duygusal tepki verebilmede .78; gereken ilgiyi göstermede .62; davranış kontrolünde. 80; ve genel fonksiyonlarda. 89 olarak saptanmıştır (Öner, 1996: 280-281).

İç tutarlık : Uygulama sonucunda 67 denekten elde edilen ölçek alt testlerinin Cronbach alfa değerleri problem çözme için .80; iletişim için .42; duygusal tepki verebilme için .59; gereken ilgiyi gösterme için .38; davranış kontrolü için .52 ve genel fonksiyonlar için .86 olarak belirlenmiştir (Öner, 1996: 281).

Geçerliliği

Yapı Geçerliliği : Boşanma sürecinde (N=25) bulunan kadınlara ve normal evliliklerini sürdüren (N=25) çiftlerden birine uygulanan, ölçek puan ortalamaları arasındaki fark, t testinde tüm alt testler için .001 ile .01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ölçek birde ruh hastası bulunan (N=190) ve bulunmayan (N=170) aile üyelerine uygulanmış, iki grup arasında her bir alttest için .0001 ile .01 düzeyinde anlamlı fark saptanmıştır (Öner, 1996: 281).

Ölçüt bağımlı geçerlik : Evli olan 25 kişiye ADÖ ile birlikte Evlilik Yaşam Ölçeği uygulanmış, birincinin genel fonksiyonlar alttesti ile aralarındaki ilişkiye bakılmış. Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısının .66 düzeyinde ve anlamlı ($P<.001$) olduğu görülmüştür (Öner, 1996: 281).

3.11.Verilerin İstatistiksel Analizi

Bilgi toplama araçlarının uygulanması tamamlandıktan sonra S.P.S.S. paket istatistik programı kullanılarak bilgisayarda veri tabanı oluşturularak tüm istatistik işlemler yapılmıştır.

Deney ve kontrol grubundaki aileleri tanıtıcı bilgiler yüzde şeklinde özetlenmiştir.Deney ve kontrol grubundaki ailelerin Aile Değerlendirme Ölçeğinin

yedi alt ölçeğine göre aile ilişkilerini algılama düzeylerinin Anne Eğitim Programı sonucunda ön test ve son test değerlendirmeleri için tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA uygulanmıştır. Deney grubundaki annelerin yaşlarına göre Anne Eğitim Programı sonucundaki ön test son test karşılaştırmaları için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Deney grubundaki annelerin çocuk sayılarına göre Anne Eğitim Programı sonucundaki ön test son test karşılaştırmaları için Mann Whitney U-Testi uygulanmıştır (Büyüköztürk, 2002:75-85,149-156).

Bir sonraki bölümde araştırma bulguları ve yorumlara yer verilmiştir.

III. BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma bulgularının ve yorumlarının yer aldığı bu bölümde;

Tablo 1 deney ve kontrol gruplarının demografik bilgiler, tablo 2 - 7 arasında ADÖ Problem Çözme alt ölçek puanlarına ilişkin bulgular, tablo 8 -13 arasında ADÖ İletişim alt ölçek puanlarına ilişkin veriler, tablo 14 - 19 arasında ADÖ Roller alt ölçek puanlarına ilişkin bulgular, tablo 20-25 arasında ADÖ Duygusal Tepki Verebilme alt ölçek puanlarına ilişkin bulgular, ta tablo 26-31 arasında ADÖ Gereken ilgiyi Gösterme alt ölçek puanlarına ilişkin veriler, tablo 32-37 arasında ADÖ Davranış Kontrolü alt ölçek puanlarına ilişkin veriler, tablo 38-43 arasında ADÖ Genel İşlevler alt ölçek puanlarına ilişkin veriler, tablo 44’de deney grubundaki anne ve babaların Anne Eğitim Programı sonucundaki öntest sontestte alt ölçek puanlarının çocuk sayısına göre farklarının Mann-Whitney U testi sonuçlarına ilişkin bulgular ve tablo 45’de deney grubundaki anne ve babaların Anne Eğitim Programı sonucundaki öntest sontestte alt ölçek puanlarının annenin yaşına göre farklarının Kruskal-Wallis testi sonuçlarına ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 1. Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Özellikler		Deney		Kontrol		Toplam	
		N	%	N	%	N	%
Annenin Yaşı	1. 30 ve altı	9	45.0	10	50.0	19	47.5
	2. 31-35	7	35.0	6	30.0	13	32.5
	3. 36 ve üstü	4	20.0	4	20.0	8	20.0
	Toplam	20	100.0	20	100.0	40	100.0
Babanın Yaşı	1. 30 ve altı	3	15.0	7	35.0	10	25.0
	2. 31-35	11	55.0	6	30.0	17	42.5
	3. 36 ve üstü	6	30.0	7	35.0	13	32.5
	Toplam	20	100.0	20	100.0	40	100.0
Annenin Eğitim Durumu	1.İlkokul	15	75.0	16	80.0	31	77.5
	2.Ortaokul	5	25.0	4	20.0	9	22.5
	Toplam	20	100.0	20	100.0	40	100.0
Babanın Eğitim Durumu	1.İlkokul	11	55.0	8	40.0	19	47.5
	2.Ortaokul	2	10.0	7	35.0	9	22.5
	3.Lise	7	35.0	5	25.0	12	30.0
	Toplam	20	100.0	20	100.0	40	100.0
Babanın Çalışma Durumu	1.Çalışıyor	20	100.0	20	100.0	40	100.0
	2.Çalışmıyor	0	0	0	0	0	0
	Toplam	20	100.0	20	100.0	40	100.0
Babanın Mesleği	1.Memur	3	15.0	4	20.0	7	17.5
	2.İşçi	10	50.0	8	40.0	18	45.0
	3.Serbest Meslek	7	35.0	8	40.0	15	37.5
	Toplam	20	100.0	20	100.0	40	100.0
Çocuk Sayısı	1.1-2	13	65.0	10	50.0	23	57.5
	2.3-4	7	35.0	10	50.0	17	42.5
	Toplam	20	100.0	20	100.0	40	100.0

Tablo 1 incelendiğinde deney ve kontrol grubundaki annelerin en yüksek oranla 30 yaş ve altı grubunda bulundukları görülmektedir. Annelerden 30 yaş ve altı grubunda yer alanlar deney grubunda % 45.0, kontrol grubunda ise % 50.0'dır. Her iki grupta da 36 ve üstü yaş grubunda yer alan annelerin oranı % 20.0'dır. Tablo 1'de görüldüğü gibi deney ve kontrol grubundaki annelerin yaş gruplarına göre dağılımları benzerlik göstermektedir. Bunun nedeninin sosyo ekonomik durum ve eğitim düzeyi düştükçe erken yaşlarda evlenme ve anne olma oranının artmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Deney grubundaki babaların en yüksek oranla 31-35 yaş grubunda olduğu Tablo 1'de görülmektedir. Deney grubunda 30 ve 35 yaş grubunda bulunan babaların oranı % 55.0'dır. Kontrol grubu babaların yaşı 30 ve altı yaş grubunda ve 36 yaş ve üstü grubunda %35'dir. Deney grubunda 30 yaş ve altı grubunda olan babalar % 3 oranındadır.

Tablo 1'e göre annelerin eğitim düzeyi incelendiğinde deney grubu annelerin % 75.0'i kontrol grubu annelerin ise % 80.0'i ilköğretim mezunudur. Deney grubu annelerin % 25'i ortaokul, kontrol grubu annelerin % 20'si ortaokul mezunudur. Bunun nedeninin de yaş dağılımında olduğu gibi deney ve kontrol grubundaki annelerin benzer sosyo ekonomik ve kültürel düzeyden olmalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Tablo 1 incelendiğinde deney ve kontrol grubundaki babaların en yüksek oranda ilköğretim mezunu grubunda bulundukları görülmektedir. İlköğretim mezunu babaların oranı deney grubunda %55.0, kontrol grubunda ise % 40.0'dır. Deney grubunda babalar en düşük oranda ortaokul mezunu grubunda bulunduğu, kontrol grubunda ise en düşük oranda lise mezunu grubundadır. Deney grubunda ortaokul mezunu olan babaların oranı %10.0, kontrol grubunda lise mezunu olan babaların oranı %25.0'dır. Tablo 1'e göre babaların en yüksek oranda ilköğretim mezunu olmasının aynı sosyo ekonomik ve kültürel düzeyde olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Babaların çalışma durumu incelendiğinde deney ve kontrol grubunda babaların % 100 oranında çalıştığı Tablo 1'de görülmektedir. Bunun toplumumuzda

genelde babanın çalışma hayatında daha fazla yer aldığı ve babaların maddi yönden ailenin ihtiyaçlarını karşılamada daha fazla sorumlu olarak görüldüğünden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 1'e göre babaların meslekleri incelendiğinde deney grubundaki babaların % 50 oranında işçi grubunda yer aldığı görülmektedir. Kontrol grubunda işçi ve serbest meslek grubunda olan babaların oranı % 40'dır. Deney grubu babaların % 15.0'i, kontrol grubundaki babaların %20.0'si memurdur. Bunun nedeninin de babaların eğitim düzeyinin düşük olmasından dolayı yüksek eğitim gerektiren meslek gruplarına sahip olmadıkları düşünülmektedir.

Tablo 1 incelendiğinde ailelerin çocuk sayısına bakıldığında deney grubundaki ailelerin % 65'inin 1-2 çocuğu, % 35.0'nin 3-4 çocuğu bulunmaktadır. Kontrol grubundaki ailelerin ise % 50'sinin 1-2 çocuğu, % 50'sinin ise 3-4 çocuğunun olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalarda aile planlaması yöntemlerinin büyük şehirlerde eğitim düzeyine bağlı olmaksızın yüksek oranda kullanıldığı saptanmıştır. Buna göre ailelerin yüksek oranda 1-2 çocuğa sahip olmalarının aile planlaması yöntemlerinin büyük kentlerde yüksek oranda kabul edilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir (Baykan ve diğ., 1995:119).

Bu bölümde deney ve kontrol gruplarının Aile Değerlendirme Ölçeğinin alt ölçeklerine göre ön test son test puanları arasında karşılaştırmalar yer almaktadır.

Deney ve kontrol grubundaki annelerin ADÖ Problem Çözme Alt ölçeğine ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Problem Çözme Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	20	17.10	1.61	20	7.90	1.41
Kontrol	20	16.90	1.55	20	16.55	1.50

Tablo 2 incelendiğinde deney grubundaki annelerin problem çözme alt ölçeğine ilişkin ortalama puanı anne eğitim programı öncesinde 17.10 iken, eğitim sonrasında 7.90'dır. Belirtilen eğitim programını almayan annelerin aynı puanları ise sırayla 16.90 ve 16.55'tir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin değerlendirilmesinde anne eğitim programı sonucunda puanların düşmesi olumlu etkiyi göstermektedir. Buna göre, eğitime katılan annelerin problem çözme davranışlarında böyle bir eğitim almayanlara göre olumlu yönde bir gelişme gösterdikleri görülmektedir.

Grupların problem çözme davranışlarında gözlenen değişimlerin anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Problem Çözme Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Deneklerarası	477.488	39			
Grup (Deney/Kontrol)	357.013	1	357.013	112.608	.000
Hata	120.475	38	3.170		
Denekleriçi	847.624	40			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	456.012	1	456.012	310.129	.000
Grup*Ölçüm	391.612	1	391.612	266.332	.000
Hata	55.875	38	1.470		
Toplam	1'325.112	79			

Tablo 3 incelendiğinde, ADÖ problem çözme alt ölçek puanları üzerinde grup (deney-kontrol) ile ölçüm (öntest-sontest) ortak etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F=266.332$, $p<.001$). Bu bulgu, deney ve kontrol grubundaki annelerin, problem çözme davranışlarının öntestten sonteste önemli şekilde

farklılaştığını gösterir. Başka bir anlatımla, grupların problem çözme davranışları uygulanan eğitim programına bağlı olarak farklılık göstermiştir. Buna göre, eğitim programına katılanların problem çözme davranışları olumlu yönde gelişecektir yönündeki araştırma hipotezinin desteklendiği söylenebilir.

Topçu Kabasakal (2001)'in uyum sorunu olan çocukların aile işlevlerini iyileştirmede anne eğitim gruplarının etkilerini incelediği araştırmasında anne eğitim programı sonucunda ailelerin problem çözme alt testinden aldıkları puanlarda olumlu yönde değişim saptanmıştır. Buna göre Topçu Kabasakal'ın araştırma bulguları ile bu araştırmanın bulguları benzerlik göstermektedir.

Bekman (1998:95) yaptığı araştırmasında anne eğitim programına katılan altı yaşında çocuğu olan annelerin eğitim sonucunda çözümünü bilmedikleri problemlerini çözmek için yöntemler ve bilgiler öğrendikleri ve kendilerini daha güçlü ve verimli hissettikleri vurgulanmıştır.

Bekman ve Topçu Kabasakal'ın araştırmalarında da olduğu gibi annelere verilen eğitim sonucunda problem çözme davranışlarında olumlu etkilerinin olması araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Deney ve kontrol grubu babaların ADÖ Problem Çözme Alt Ölçek Puanlarına ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Problem Çözme Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	20	17.10	1.68	20	8.45	1.53
Kontrol	20	17.35	1.30	20	16.90	1.11

Tablo 4'e göre deney grubunda yer alan babaların anne eğitim programı öncesinde problem çözme alt ölçeğine ilişkin ortalama puanı 17.10 iken,

eğitim sonrasında 8.45'dir. Kontrol grubundaki babaların problem çözme faktörüne ilişkin puanları ise anne eğitim programı öncesinde 17.35 ve deney sonrasında 16.90'dır. Buna göre, eşleri anne eğitim programına katılan babaların problem çözme davranışlarında eşleri böyle bir eğitime katılmayan babalara göre olumlu yönde gelişme gösterdikleri görülmektedir.

Grupların problem çözme davranışlarında gözlenen değişmelerin anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Problem Çözme Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Deneklerarası	491.8	39			
Grup (Deney/Kontrol)	378.450	1	378.450	126.873	.000
Hata	113.350	38	2.983		
Denekleriçi	750.25	40			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	414.050	1	414.050	376.860	.000
Grup*Ölçüm	336.200	1	336.200	306.002	.000
Hata	41.750	38	1.099		
Toplam	1'242.05	79			

Tablo 5 incelendiğinde, ADÖ problem çözme alt ölçek puanları üzerinde grup (deney-kontrol) ile ölçüm (öntest-sontest) ortak etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F=306.002$, $p<.001$). Bu bulguya göre, deney ve kontrol grubundaki babaların problem çözme davranışları uygulanan eğitim programına bağlı olarak ön testten son testte önemli oranda farklılık göstermiştir. Bunun sonucunda eşleri eğitim

programına katılan babaların problem çözme davranışları olumlu yönde gelişecektir yönündeki araştırma hipotezinin desteklendiği söylenebilir.

Deney ve kontrol grubu ailelerin ADÖ Problem Çözme Alt Ölçek Puanlarına ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Problem Çözme Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	20	17.10	1.37	20	8.17	1.34
Kontrol	20	17.12	1.22	20	16.72	1.03

Tablo 6’ya göre deney grubundaki ailelerin problem çözme alt ölçeğine ilişkin ortalama aile puanı anne eğitim programı öncesinde 17.10 iken, eğitim sonrasında 8.17’dir. Belirtilen eğitim programını almayan ailelerin aynı puanları ise sırayla 17.12 ve 16.72’dir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin değerlendirilmesinde anne eğitim programı sonucunda puanların düşmesi olumlu etkiyi göstermektedir. Buna göre, eğitime katılan ailelerin problem çözme davranışlarında böyle bir eğitim almayan ailelere göre olumlu yönde bir gelişme gösterdikleri görülmektedir.

Grupların problem çözme davranışlarında gözlenen değişimlerin anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Problem Çözme Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın					
Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Deneklerarası	454.297	39			
Grup (Deney/Kontrol)	367.653	1	367.653	161.244	.000
Hata	86.644	38	2.280		
Denekleriçi	798.156	40			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	434.778	1	434.778	516.804	.000
Grup*Ölçüm	363.378	1	363.378	431.933	.000
Hata	31.969	38	0.841		
Toplam	1'252.453	79			

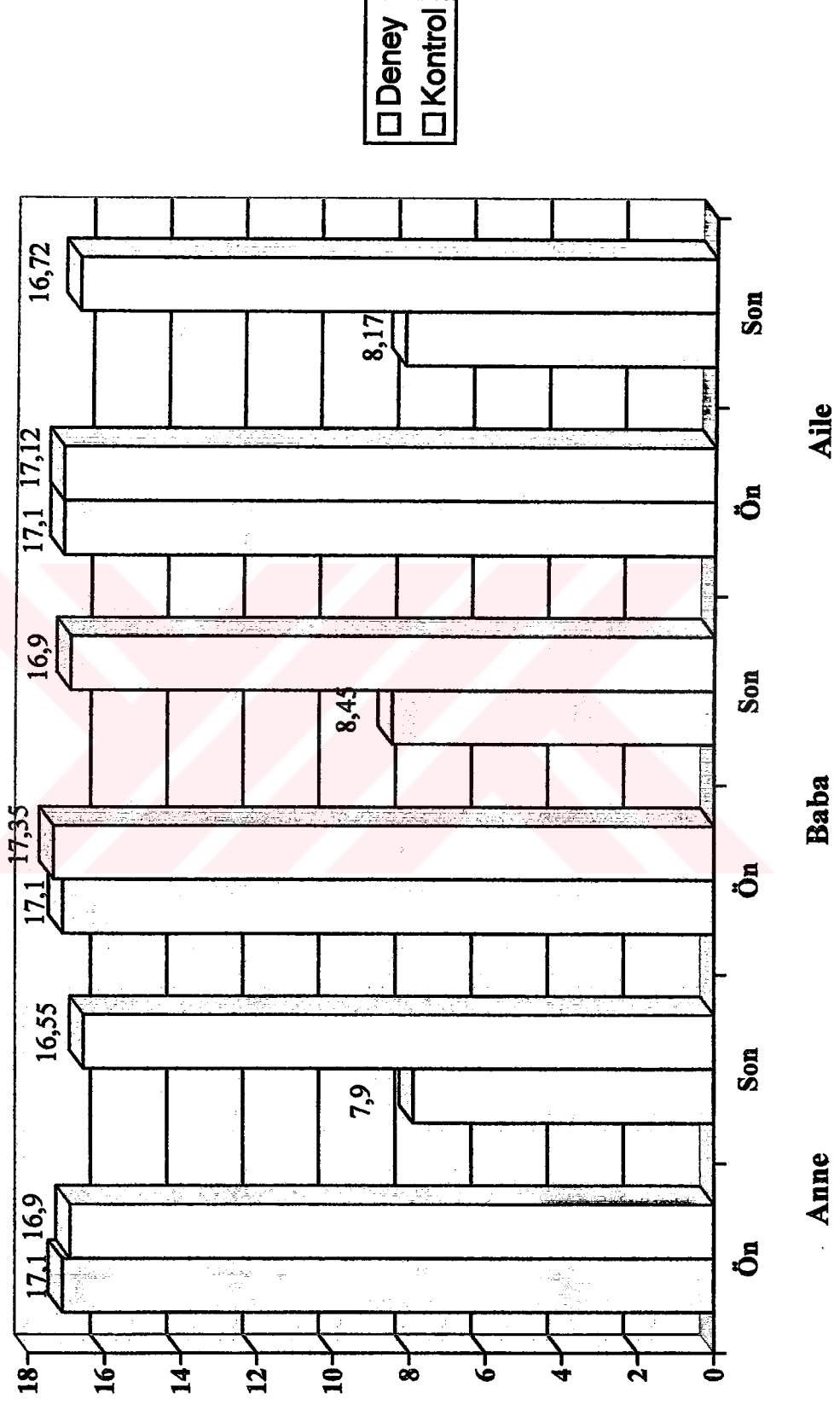
ADÖ problem çözme alt ölçek puanları üzerinde grup (deney-kontrol) ile ölçüm (öntest-sontest) ortak etkisinin anlamlı olduğu Tablo 7'de görülmektedir ($F=431.933$, $p<.001$). Bu bulgu, deney ve kontrol grubundaki ailelerin, problem çözme davranışlarının öntestten sonteste önemli şekilde farklılaştığını gösterir. Başka bir anlatımla, grupların problem çözme davranışları uygulanan eğitim programına bağlı olarak farklılık göstermiştir. Buna göre, eğitim programın katılan ailelerin problem çözme davranışları olumlu yönde gelişecektir yönündeki araştırma hipotezinin desteklendiği söylenebilir.

Korkut (1996:23) ana babalara temel iletişim becerileri, uygun problem çözme yolları, disiplin yöntemleri ve gelişim sorunları ile ilgili konularda bilgi verildiğinde anne babaların sorunlarla karşılaştıklarında daha olumlu davranacaklarını vurgulamıştır. Bu çalışmada yapılan araştırmalar ile tutarlılık göstermektedir.

Korkut'un araştırmasında olduğu gibi anne babalara iletişim, disiplin yöntemleri gibi konuları içeren eğitim verildiğinde ailelerin problem çözüme davranışlarında olumlu yönde gelişmelerin olması bu araştırmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Şekil 1. Deney ve Kontrol Grubundaki Anne, Baba ve Ailelerin ADÖ Problem Çözme Alt Ölçeği Ön-Test Son-Test Ortalama Puanları

Şekil 1'deki deney ve kontrol grubundaki anne, baba ve ailelerin ADÖ Problem Çözme alt ölçeği ön-test son-test ortalama puanları ile ilgili bulgulara göre deney grubundaki annelerin problem çözme alt ölçeğine ait puanları ön testte 17.1 iken son testte 7.9'dur. Kontrol grubu annelerin ön test puanları 16.9, son test puanları 16,55 olarak bulunmuştur. ADÖ'nin puanlanmasında eğitim sonucunda puanların düşmesi olumlu yönde değişimi göstermektedir. Bu bulgulara göre anne eğitim programına katılan annelerin problem çözme davranışlarının olumlu yönde geliştiği görülmektedir. Deney grubundaki babaların ön test puanları 17.1 iken son test puanları 8.45'dir. Kontrol grubundaki babaların ise ön test puanları 17.35, son test puanları 16.9'dur. Buna göre deney grubundaki babaların problem çözme davranışlarının olumlu yönde değiştiği bulunmaktadır. Deney grubundaki ailelerin problem çözme alt ölçeğine ait puanları ön testte 17.1 iken, son testte 8.17'dir. Kontrol grubu ailelerin ise ön test puanları 17.12, son test puanları 16.72'dir. Bu bulgulara göre deney grubundaki ailelerin ADÖ problem çözme alt ölçeğine ait aile puanlarının olumlu yönde geliştiği ortaya çıkmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre deney grubundaki ailelerin problem çözme becerilerinde olumlu yönde değişiklikler olduğu görülmektedir.

Deney ve kontrol grubu annelerin ADÖ İletişim Alt Ölçek puanlarının ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ İletişim Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	20	25.55	2.16	20	12.50	1.35
Kontrol	20	25.40	2.34	20	24.65	2.47

Tablo 8'e göre deney grubunda yer alan annelerin anne eğitim programı öncesinde iletişim alt ölçeğine ilişkin ortalama puanı 25.55 iken, eğitim sonrasında 12.50'dir. Anne eğitim programına katılmayan annelerin iletişim faktörüne ilişkin puanları ise sırayla 25.40 ve 24.65'tir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin değerlendirilmesinde anne eğitim programı sonucunda puanların düşmesi olumlu etkiyi göstermektedir. Buna göre, anne eğitim programına katılan annelerin iletişim davranışlarında böyle bir eğitim almayanlara göre olumlu yönde bir gelişme gösterdikleri görülmektedir.

Grupların iletişim davranışlarında gözlenen değişimlerin anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ İletişim Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın					
Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Deneklerarası	999.95	39			
Grup (Deney/Kontrol)	720.000	1	720.000	97.732	.000
Hata	279.950	38	7.367		
Denekleriçi	1'708.65	40			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	952.200	1	952.000	553.689	.000
Grup*Ölçüm	756.450	1	756.450	439.864	.000
Hata	65.350	38	1.720		
Toplam	2'708.6	79			

Tablo 9'a göre ADÖ İletişim alt ölçek puanları üzerinde deney-kontrol grubu ile ölçüm (öntest-sontest) ortak etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F=439.864$, $p<.001$). Buna göre deney ve kontrol grubundaki annelerin, iletişim davranışlarının öntestten sonteste olumlu yönde farklılaştığı görülmektedir. Bu bulgulara göre, anne eğitim programına katılan annelerin iletişim davranışları olumlu yönde gelişecektir yönündeki araştırma hipotezinin desteklendiği söylenebilir. Yapılan birçok araştırma ile bu sonuçlar desteklenmektedir.

Bekman'ın (1998:94,95). araştırmasında Anne Çocuk Eğitimi Programına katılan altı yaşında çocuğu olan annelerin çocukları ile daha yakın iletişim kurmaya başladıkları, çocukları ile daha çok konuştukları, onlarla arkadaş gibi oldukları bulunmuştur. Annelerin çocukları ile daha fazla ilgilendikleri, problemlerine daha fazla zaman ayırdıkları ve çocuklarını daha iyi dinledikleri saptanmıştır.

Sucuka ve diğ.'nin (1997:52) yaptığı araştırmada Anne Çocuk eğitim programının anneler ve çocukları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Anne Eğitim Programı sonucunda eğitim almış annelerin çocukları ile daha fazla sözel iletişim kurdukları ve eşleri ile daha olumlu bir iletişim içinde oldukları görülmüştür.

Kağıtçıbaşı'nın (1990:51) araştırmasına göre de Erken Destek Projesine katılan annelerin çocuklarıyla daha olumlu ve destekleyici iletişim kurdukları, çocuklarına öğretmede teşvik, övgü, olumlu geri bildirim, akıl yürütme ve bilişsel yaklaşımları kullandıkları ve çocukları ile daha fazla sözel iletişimde bulundukları saptanmıştır.

ADÖ iletişim alt ölçeği aile üyeleri arasındaki bilgi alışverişini kapsamaktadır. Bu alt ölçekte ailede üyeler arasında sözlü iletişimin açık olup olmadığı, kişilerin söylemek istediklerini birbirlerine doğrudan ifade edip etmediklerini kapsamaktadır. Bu araştırmada da annelere verilen yedi oturumluk Anne Eğitim Programında "Çocuğu Dinleme", "Çocuk ile Konuşma" gibi iletişim konularına yer verildiğinden annelerin iletişim alt ölçeğine ilişkin puanlarında olumlu yönde artışın olduğu düşünülmektedir.

Deney ve kontrol grubu babaların ADÖ İletişim Alt Ölçeğine ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ İletişim Faktör Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	20	25.70	2.45	20	12.90	1.99
Kontrol	20	25.30	2.08	20	24.70	2.49

Tablo 10 incelendiğinde deney grubundaki babaların iletişim faktörüne ilişkin ortalama puanı anne eğitim programı öncesinde 25.70 iken, eğitim sonrasında 12.90’dır. Eşleri anne eğitim programına katılmayan babaların aynı puanları ise sırayla 25.30 ve 24.70’tir. Buna göre, eşleri eğitim programına katılan babaların iletişim davranışlarında eşleri bu eğitime katılmayan babalara göre olumlu yönde bir gelişme gösterdikleri görülmektedir.

Grupların iletişim davranışlarında gözlenen değişimlerin anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ İletişim Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Deneklerarası	947.2	39			
Grup (Deney/Kontrol)	649.800	1	649.800	83.028	.000
Hata	297.400	38	7.826		
Denekleriçi	1'642	40			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	897.800	1	897.800	366.843	.000
Grup*Ölçüm	744.200	1	744.200	304.082	.000
Hata	93.000	38	2.447		
Toplam	2'589.2	79			

Tablo 11 incelendiğinde, ADÖ İletişim alt ölçek puanları üzerinde grup (deney-kontrol) ile ölçüm (öntest-sontest) ortak etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F=304.082$, $p<.001$). Bu bulgu, deney ve kontrol grubundaki babaların, iletişim davranışlarının öntestten sonteste önemli şekilde farklılaştığını gösterir. Başka bir anlatımla, grupların iletişim davranışları uygulanan eğitim programına bağlı olarak farklılık göstermiştir. Buna göre, eşleri eğitim programına katılan babaların iletişim davranışları olumlu yönde gelişecektir yönündeki araştırma hipotezinin desteklendiği söylenebilir.

Özgit (1991:112). iletişim becerileri konusunda verilen eğitimin iletişim çatışmalarına girme eğilimi üzerindeki etkisini incelemek amacı ile yaptığı çalışmada iletişim becerileri konusunda eğitimi alan deneklerin günlük yaşamlarında iletişime daha açık ve istekli hale geldiklerini, başkalarını daha iyi

dinlediklerini ve daha az eleştirici olduklarını ve buna bağlı olarak kişiler arası iletişim çatışmalarına girme eğilimlerinde azalma olduğunu saptamıştır.

Boston Üniversitesinde uygulanan babalara yönelik çocuklarının duygularını dinleme ve konuşma, kendi duygularını çocuklarına anlatma ve çocuk gelişimi konularında sekiz haftalık program sonucunda babaların iletişim becerilerinde iyileşme görülmüştür(Akt.Tezel Şahin,1998:6).Bu sonuçlar, araştırmada da olduğu gibi, eğitim sonucunda babaların iletişim ile ilgili davranışlarının artabileceğini düşündürmektedir.

Deney ve kontrol grubu ailelerin ADÖ İletişim Alt Ölçek puanlarına ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ İletişim Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	20	25.62	1.79	20	12.70	1.48
Kontrol	20	25.35	1.92	20	24.67	2.32

Tablo 12’ye göre deney grubundaki ailelerin anne eğitim programı öncesinde iletişim alt ölçeğine ilişkin ortalama puanı 25.62 iken, eğitim sonrasında 12.70’dir.Anne eğitim programına katılmayan ailelerin iletişim faktörüne ilişkin puanları ise sırayla 25.35 ve 24.67’dir.Aile Değerlendirme Ölçeğinin değerlendirilmesinde anne eğitim programı sonucunda puanların düşmesi olumlu etkiyi göstermektedir.Buna göre, eğitime katılan ailelerin iletişim davranışlarında böyle bir eğitim almayanlara göre olumlu yönde bir gelişme gösterdikleri görülmektedir.

Grupların iletişim davranışlarında gözlenen değişmelerin anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ İletişim Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın					
Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Deneklerarası	917.637	39			
Grup (Deney/Kontrol)	684.450	1	684.450	111.537	.000
Hata	233.187	38	6.137		
Denekleriçi	1'675.113	40			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	924.800	1	924.800	814.660	.000
Grup*Ölçüm	750.313	1	750.313	660.953	.000
Hata	43.137	38	1.135		
Toplam	2'592.75	79			

ADÖ İletişim alt ölçek puanları üzerinde grup (deney-kontrol) ile ölçüm (öntest-sontest) ortak etkisinin anlamlı olduğu Tablo 13'de görülmektedir ($F=660.953$, $p<.001$). Bu bulgu, deney ve kontrol grubundaki ailelerin, iletişim davranışlarının öntestten sonteste önemli şekilde farklılaştığını gösterir. Ailelerin iletişim davranışları uygulanan eğitim programına bağlı olarak farklılık göstermiştir. Buna göre, anne eğitim programına katılan ailelerin iletişim davranışları olumlu yönde gelişecektir yönündeki araştırma hipotezinin desteklendiği söylenebilir.

Özel (1996:107) Ana baba Okulu'na katılan ve katılmayan grupların aile yaşamı ve çocukları ile iletişimlerini incelediği araştırmasında Ana Baba Okulu'na katılan grubun katılamayanlara göre aile içindeki konuşmalarda ve tartışmalarda sert-kırıcı olmaktan kaçındıklarını saptamıştır.

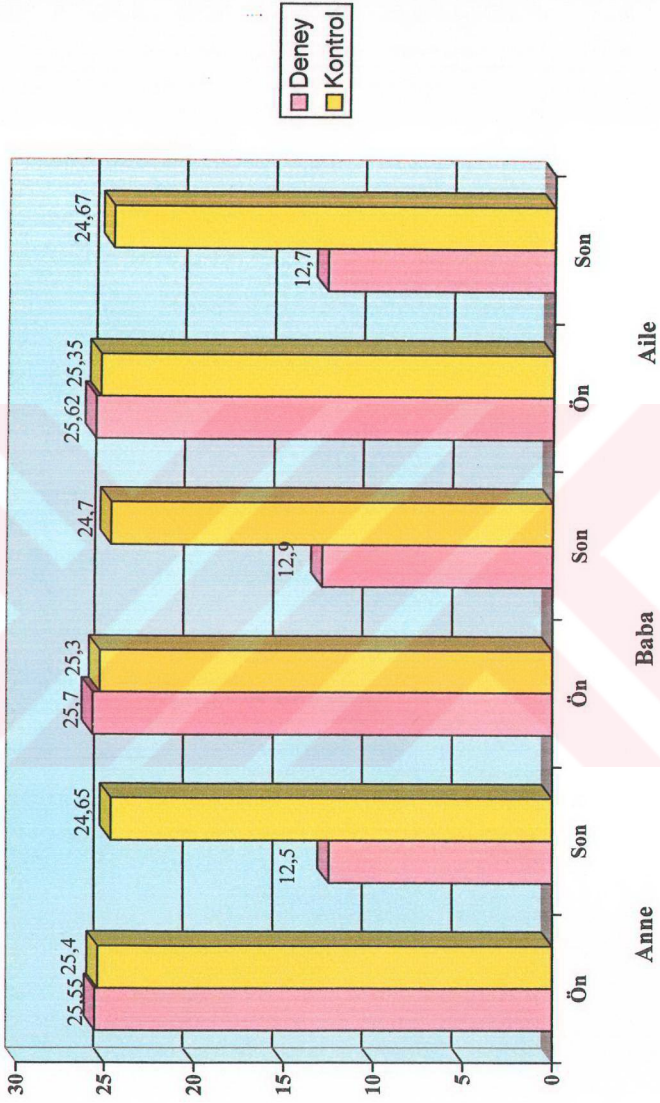
Bekman'ın (1998:97) araştırmasında da Anne Çocuk Eğitim Programına katılan annelerdeki değişimi eşlerinin farkederek etkilendiği ve bunun da eşler arasındaki ilişkiye olumlu katkılarının olduğu bulunmuştur .

Sucuka ve diğ. (1997:52) araştırmasında 25 haftalık Anne Çocuk Eğitim Programına katılan annelerin eğitim almamış annelere oranla eşleriyle daha olumlu bir iletişim içinde oldukları görülmüştür.

Buna göre, Özel, Bekman ve Sucuka ve diğ.'nin yapmış oldukları araştırmaların bulguları ile bu araştırma bulgularının benzerlik gösterdiği düşünülmektedir.

Şekil 2. Deney ve Kontrol Grubundaki Anne, Baba ve Ailelerin ADÖ İletişim Alt Ölçeği Ön-Test Son-Test Ortalama Puanları

Şekil 2’de deney ve kontrol grubundaki anne, baba ve ailelerin ADÖ İletişim alt ölçeği ön-test son-test ortalama puanlarına ilişkin bulgular yer almaktadır. Deney grubundaki annelerin roller alt ölçeğine ilişkin puanları ön testte 25.55 iken son testte 12.5’dir. Kontrol grubundaki annelerin ise ön test puanları 25.4, son test puanları 24.65’dir. ADÖ’nin puanlanmasında eğitim sonucunda alt ölçeklerden alınan puanların düşmesi olumlu yönde etkiyi göstermektedir. Bu verilere göre anne eğitim programı sonucunda annelerin iletişim alt ölçeğine ilişkin davranışlarının olumlu yönde geliştiği görülmektedir. Deney grubundaki babaların iletişim alt ölçeğine ilişkin ön test puanları 25.7, son test puanları 12.9’dur. Kontrol grubu babaların ise ön test puanları 25.3, son test puanları 24.7’dir. Buna göre eşleri anne eğitim programına katılan babaların ADÖ iletişim alt ölçek puanlarının olumlu yönde değiştiği bulunmaktadır. Deney grubundaki ailelerin iletişim alt ölçeğine ilişkin ön test puanları 25.62 iken, son test puanları 12.7’dir. Kontrol grubundaki ailelerin ise ön test puanları 25.35, son test puanları ise 24.67’dir. Bu bulgulara göre deney grubundaki ailelerin ADÖ iletişim alt ölçeğine ilişkin aile puanlarının olumlu yönde değiştiği ortaya çıkmaktadır.

Işık (1993:73) iletişim becerileri konusunda ebeveynlere verilen eğitimin iletişim çatışmalarına girme eğilimi üzerindeki etkisini incelediği araştırmasında deney grubunun eğitimden sonra etkili iletişim kurabilme tutumlarının arttığını saptamıştır.

Bu araştırmanın bulguları ve Işık’ın araştırma bulgularına göre ailelere iletişim konularını içeren eğitim verildiğinde ailelerin iletişim ile ilgili davranışlarında olumlu gelişmelerin olduğu görülmektedir.

Deney ve kontrol grubu annelerin ADÖ Roller Alt Ölçeği Faktör ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14. Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Roller Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	20	31.00	3.52	20	16.65	2.00
Kontrol	20	28.40	3.84	20	28.10	4.02

Tablo 14 incelendiğinde deney grubundaki annelerin roller alt ölçeğine ilişkin ortalama puanı anne eğitim programı öncesinde 31.00 iken, eğitim sonrasında 16.65’dir. Kontrol grubundaki annelerin puanları ise sırayla 28.40 ve 28.10’dur. Buna göre, eğitime katılan annelerin rollerinde böyle bir eğitim almayanlara göre olumlu yönde bir gelişme gösterdikleri görülmektedir.

Grupların rollerinde gözlenen değişmelerin anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15. Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Roller Faktör Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Deneklerarası	1'130.388	39			
Grup (Deney/Kontrol)	391.613	1	391.613	20.143	.000
Hata	738.775	38	19.441		
Denekleriçi	2'060.126	40			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	1073.113	1	1073.113	251.136	.000
Grup*Ölçüm	987.013	1	987.013	230.987	.000
Hata	162.375	38	4.273		
Toplam	3'190.514	79			

ADÖ Roller alt ölçek puanları üzerinde grup (deney-kontrol) ile ölçüm (öntest-sontest) ortak etkisinin anlamlı olduğu Tablo 15'de görülmektedir ($F=230.987$, $p<.001$). Buna göre deney ve kontrol grubundaki annelerin, rollerinin öntestten sonteste önemli şekilde farklılaştığı görülmektedir. Başka bir anlatımla, annelerin rolleri uygulanan eğitim programına bağlı olarak farklılık göstermiştir. Buna göre, eğitim programına katılan annelerin rolleri olumlu yönde gelişecektir yönündeki araştırma hipotezinin desteklendiği söylenebilir.

Yeşilten'in (2001:18-48) İstanbul'da kadınların iletişim becerileri, pozitif disiplin yöntemleri ve çatışma teknikleri konularını kapsayan ebeveyn eğitimi programının etkilerini incelediği araştırmasında programa katılan annelerin kendilerini daha güvenli hissettikleri ve daha mutlu oldukları ve özellikle çocukları ile ilişkilerinin daha sağlıklı olduğu saptanmıştır.

Kağıtçıbaşı'nın (1990:51) araştırmasında da Erken Destek Projesine katılan annelerin çocukları ile daha fazla ilgilendikleri ve onlarla daha çok zaman geçirdikleri bulunmuştur.

Araştırma bulguları, bu çalışmada da olduğu gibi annelere uygun eğitim verildiğinde annelerin rollerine ilişkin olumlu yönde gelişmelerin olduğunu göstermektedir.

Deney ve kontrol grubu babaların ADÖ Roller Alt Ölçek Puanlarına ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Roller Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	20	31.25	3.12	20	17.10	1.65
Kontrol	20	28.55	4.66	20	27.70	4.07

Tablo 16'ya göre deney grubundaki babaların anne eğitim programı öncesinde roller alt ölçek puanlarına ilişkin ortalama puanı 31.25 iken, eğitim sonrasında 17.10'dır. Eşleri belirtilen eğitim programını almayan babaların roller faktörüne ilişkin puanları ise deney öncesinde 28.55 ve deney sonrasında 27.70'dir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin değerlendirilmesinde anne eğitim programı sonucunda puanların düşmesi olumlu etkiyi göstermektedir. Buna göre, eşleri eğitime katılan babaların rollerinde böyle bir eğitim almayanlara göre olumlu yönde bir gelişme gösterdikleri görülmektedir.

Grupların rollerinde gözlenen değişmelerin anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Roller Faktör Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın					
Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Deneklerarası	1'183.2	39			
Grup (Deney/Kontrol)	312.050	1	312.050	13.612	.000
Hata	871.150	38	22.925		
Denekleriçi	2'009.45	40			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	1125.000	1	1125.000	447.410	.000
Grup*Ölçüm	884.450	1	884.450	351.744	.000
Hata	95.550	38	2.514		
Toplam	3'192.65				

ADÖ roller alt ölçek puanları üzerinde grup (deney-kontrol) ile ölçüm (öntest-sontest) ortak etkisinin anlamlı olduğu Tablo 17’de görülmektedir ($F=351.744$, $p<.001$). Bu bulgu, deney ve kontrol grubundaki babaların roller faktörüne ilişkin puanlarının öntestten sonteste önemli şekilde farklılaştığını gösterir. Babaların roller faktörüne ilişkin puanları anne eğitim programına bağlı olarak farklılık göstermiştir. Buna göre, deney grubundaki babaların rolleri olumlu yönde gelişecektir yönündeki araştırma hipotezinin desteklendiği söylenebilir. Yapılan birçok araştırmada babalara verilen eğitim sonucunda rollerinde olumlu değişimlerin olduğunu desteklemektedir.

Davis'in yaptığı araştırmada babalara verdiği eğitim programının sonucunda programın babaların davranışlarında, çocuk bakımı ile ilgili tutumlarında ve babalık rollerinde olumlu etkilerinin olduğu saptanmıştır (Akt.Tezel Şahin,1998:7).

Tezel Şahin'in (1998:64) 5-6 yaş grubu çocuğu olan babalara verdiği eğitim sonucunda babalara verilen eğitimin baba çocuk ilişkisini güçlendirdiği, babanın çocuğun gelişim özelliklerini daha iyi öğrendiği, çocuğunu daha iyi tanımasını sağladığı ve babaların çocukları ile daha fazla oyun oynamasını, kitap okumasını sağladığı bulunmuştur.

ADÖ roller alt ölçeği ailenin maddi ve manevi davranış kalıplarını içermektedir.Bu alt ölçekte ailenin kaynaklarının kullanımı, bakıp büyütmeye, destekleme ve kişisel gelişim sağlama, aile sistemini idare etme gibi konular üzerinde durulmaktadır.Bu konuda işlevsel bir aile, çocukların ve ebeveynin bakımı, beslenme ve gelişmesini sağlayacak şekilde rollerini belirlemektedir.Bu araştırmada annelere verilen Anne Eğitim Programında anne babanın çocuk üzerindeki etkileri ve iletişim konuları üzerinde durulduğundan eşleri eğitim programına katılan babaların roller alt ölçeğine ilişkin puanlarında olumlu yönde değişim olduğu düşünülmektedir.

Deney ve kontrol grubu ailelerin ADÖ Roller Alt Ölçek Puanlarına ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 18'de verilmiştir.

**Tablo 18. Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Roller
Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri**

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	20	31.12	2.93	20	16.87	1.62
Kontrol	20	28.47	3.94	20	27.90	3.68

Deney grubundaki ailelerin Roller alt ölçeğine ilişkin ortalama puanı anne eğitim programı öncesinde 31.12 iken, eğitim sonrasında 16.87 olduğu Tablo 18’de görülmektedir. Anne eğitim programına katılmayan ailelerin puanları ise sırayla 28.47 ve 27.90’dır. Buna göre, eğitime katılan ailelerin roller davranışlarında anne eğitim programına katılmayan ailelere göre olumlu yönde bir gelişme gösterdikleri görülmektedir.

Grupların roller davranışlarında gözlenen değişimlerin anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19. Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Roller Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın					
Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Deneklerarası	1'031.672	39			
Grup (Deney/Kontrol)	350.703	1	350.703	19.570	.000
Hata	680.969	38	17.920		
Denekleriçi	2'033.931	40			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	1098.903	1	1098.903	480.291	.000
Grup*Ölçüm	935.028	1	935.028	408.667	.000
Hata	86.944	38	2.288		
Toplam	3'065.603	79			

Tablo 19 incelendiğinde, ADÖ Roller alt ölçek puanları üzerinde grup (deney-kontrol) ile ölçüm (öntest-sontest) ortak etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F=408.667$, $p<.001$). Bu bulgu, deney ve kontrol grubundaki ailelerin, rolleri ile ilgili davranışlarının öntestten sonteste önemli şekilde farklılaştığını gösterir. Başka bir anlatımla, grupların rolleri ile ilgili davranışları uygulanan eğitim programına bağlı olarak farklılık göstermiştir. Buna göre, eğitim programına katılan ailelerin rolleri ile ilgili davranışları olumlu yönde gelişecektir yönündeki araştırma hipotezinin desteklendiği söylenebilir.

Carlson'un çalışmasında anne babalara yönelik olarak düzenlenen 30 haftalık eğitim programı sonucunda programa katılan ebeveynlerin çocuk yetiştirme ve eğitimindeki davranışlarının olumlu yönde geliştiği saptanmıştır (Akt. Tezel Şahin, 1998:10).

Buna göre Carlson'un yapmış olduğu araştırmanın bulguları bu araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Şekil 3. Deney ve Kontrol Grubundaki Anne, Baba ve Ailelerin ADÖ Roller Alt Ölçeği Ön-Test Son-Test Ortalama Puanları

Şekil 3'deki deney ve kontrol grubundaki anne, baba ve ailelerin ADÖ Roller alt ölçeği ön-test son-test ortalama puanları ile ilgili bulgular incelendiğinde deney grubundaki annelerin roller alt ölçeğine ilişkin ön test puanları ön testte 31.0 iken son testte 16.65'e düşmüştür. Kontrol grubundaki annelerin roller alt ölçeğine ait ön test puanları 28.4, son test puanları ise 28.1'dir. ADÖ'nin puanlanmasında eğitim sonucunda puanların düşmesi olumlu yönde değişimi göstermektedir. Buna göre Anne Eğitim Programı sonucunda deney grubundaki annelerin ADÖ roller alt ölçeğine ait puanlarında olumlu yönde değişimin olduğu ortaya çıkmaktadır. Şekil 1'e göre babaların ADÖ roller alt ölçeğine ilişkin bulguları incelendiğinde deney grubundaki babaların ön test puanları 31.25, son test puanları 17.1'dir. Kontrol grubundaki babaların ise ön test puanları 28.55, son test puanları ise 27.7'dir. Bu bulgulara göre eşleri Anne Eğitim Programına katılan babaların ADÖ Roller alt ölçeğine ilişkin puanlarında olumlu yönde gelişimin olduğu görülmektedir. Deney grubundaki ailelerin ADÖ Roller alt ölçeğine ilişkin ön test puanları 31.12 iken son testte 16.87'dir. Kontrol grubundaki ailelerin ise ön test puanları 28.47, son test puanları 27.9'dur. Buna göre deney grubundaki ailelerde ADÖ Roller alt ölçeğine ilişkin puanlarda olumlu yönde değişiklikler olduğu görülmektedir.

Anne Çocuk Eğitimi Programı sonucunda da programa katılan annelerin kendilerini çevrelerindeki diğer insanlarla karşılaştırdıklarında daha iyi bireyler, daha iyi anneler ve daha iyi eşler olarak algıladıkları bulunmuştur. Ayrıca grup toplantılarına katılan annelerin kendilerine daha fazla güvendikleri görülmüştür (Bekman,1998:50; Özkök,1997:169).

Buna göre Bekman ve Özkök'ün araştırma bulguları ile bu araştırmanın bulguları benzerlik göstermektedir.

Deney ve kontrol grubu annelerin ADÖ Duygusal Tepki Verebilme Alt Ölçek Puanlarına ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20. Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Duygusal Tepki Verebilme Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	20	15.75	2.38	20	7.85	1.08
Kontrol	20	16.10	2.04	20	16.65	2.41

Deney grubundaki annelerin anne eğitim programı öncesinde Duygusal Tepki Verebilme alt ölçeğine ilişkin ortalama puanı 15.75 iken, eğitim sonrasında 7.85 olduğu Tablo 20’de görülmektedir. Anne eğitim programına katılmayan annelerin duygusal tepki verebilme faktörüne ilişkin puanları ise sırayla 16.10 ve 16.65’tir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin değerlendirilmesinde anne eğitim programı sonucunda puanların düşmesi olumlu etkiyi göstermektedir. Buna göre, eğitime katılan annelerin duygusal tepki verebilme davranışları böyle bir eğitim almayanlara göre olumlu yönde bir gelişme gösterdikleri görülmektedir. Kontrol grubu annelerin puanlarında ise olumsuz yönde bir artış görülmektedir. Kontrol grubundaki olumsuz yöndeki bu artışın yetersiz çevre şartlarının etkilerinin zamanla çocuk büyüdükçe artmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Grupların duygusal tepki verebilme davranışlarında gözlenen değişimlerin anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21. Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Duygusal Tepki Verebilme Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın					
Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Deneklerarası	671.888	39			
Grup (Deney/Kontrol)	418.613	1	418.613	62.806	.000
Hata	253.275	38	6.665		
Denekleriçi	627.125	40			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	270.113	1	270.113	152.345	.000
Grup*Ölçüm	357.012	1	357.012	201.358	.000
Hata	67.375	38	1.773		
Toplam	1'299.013	79			

Tablo 21'e göre ADÖ Duygusal Tepki Verebilme alt ölçek puanları üzerinde grup (deney-kontrol) ile ölçüm (öntest-sontest) ortak etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F=201.358$, $p<.001$). Annelerin duygusal tepki verebilme davranışları uygulanan eğitim programına bağlı olarak farklılık göstermiştir. Buna göre, deney grubundaki annelerin duygusal tepki verebilme davranışları olumlu yönde gelişecektir yönündeki araştırma hipotezinin desteklendiği söylenebilir. Yapılan araştırmalarda bu sonucu destekler niteliktedir.

Balcı ve Yılmaz (2000:21,22) çocukları anaokuluna devam eden annelere verilen iletişim becerileri eğitiminin aile işlevlerine etkisini inceledikleri araştırmalarında eğitim sonucunda annelerin duygusal tepki verebilme davranışlarında olumlu etkilerinin olduğu saptanmıştır.

ADÖ duygusal tepki verebilme alt ölçeği aile üyelerinin her türlü durumda en uygun tepkiyi verebilmesini içermektedir. Burada sevgi, mutluluk, neşe gibi olumlu

duyguların yanında kızgınlık, üzüntü, korku gibi duygularda bulunmaktadır. Bu alt ölçekte aile üyelerinin her türlü duygularını sözle ve davranışlarla ifade etmesi beklenmektedir. Bu araştırmada annelere verilen Anne Eğitim programında “Çocuğu Dinleme” ve “Çocuk ile Konuşma” konularında Sen dili ve Ben dili ile konuşmanın çocuk üzerindeki etkileri ve duyguları ifade etmenin önemi konularına ile ilgili olarak anneler ile tartışıldığından annelerin duygusal tepki verebilme alt ölçek puanlarında olumlu yönde artışın olduğu düşünülmektedir.

Deney ve kontrol grubu babaların ADÖ Duygusal Tepki Verebilme Faktörüne ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22. Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Duygusal Tepki Verebilme Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	20	16.20	2.26	20	8.50	1.31
Kontrol	20	16.05	2.08	20	17.05	1.50

Tablo 22 incelendiğinde deney grubundaki babaların Duygusal Tepki Verebilme alt ölçeğine ilişkin ortalama puanı anne eğitim programı öncesinde 16.20 iken, eğitim sonrasında 8.50’dir. Eşleri anne eğitim programına katılmayan babaların puanları ise sırayla 16.05 ve 17.05’tir. Buna göre, eşleri eğitime katılan babaların duygusal tepki verebilme davranışları eşleri böyle bir eğitime katılmayan babalara göre olumlu yönde bir gelişme gösterdikleri görülmektedir. Kontrol grubundaki babaların duygusal tepki verebilme davranışlarında da olumsuz yönde bir artış görülmektedir. Bu artışın babaların çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili yayınları ve

televizyon programlarını takip edememeleri ve yetersiz çevre şartlarının olumsuz etkilerinin çocuk büyüdükçe artmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Grupların duygusal tepki verebilme davranışlarında gözlenen değişmelerin anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 23’de verilmiştir.

Tablo 23. Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Duygusal Tepki Verebilme Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Deneklerarası	538.8	39			
Grup (Deney/Kontrol)	352.800	1	352.800	72.077	.000
Hata	186.000	38	4.895		
Denekleriçi	602.9	40			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	224.450	1	224.450	121.670	.000
Grup*Ölçüm	378.450	1	378.450	205.151	.000
Hata	70.100	38	1.845		
Toplam	1'141.7	79			

Tablo 23 incelendiğinde, ADÖ Duygusal Tepki Verebilme alt ölçek puanları üzerinde grup (deney-kontrol) ile ölçüm (öntest-sontest) ortak etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F=205.151$, $p<.001$). Bu bulgu, deney ve kontrol grubundaki babaların, duygusal tepki verebilme davranışlarının öntestten sonteste önemli şekilde farklılaştığını gösterir. Babaların duygusal tepki verebilme davranışları uygulanan anne eğitim programına bağlı olarak farklılık göstermiştir. Buna göre, eşleri eğitim

programına katılan babaların duygusal tepki verebilme davranışları olumlu yönde gelişecektir yönündeki araştırma hipotezinin desteklendiği söylenebilir.

Topçu Kabasakal'ın (2001: 82).yaptığı araştırmada anne eğitim programı sonucunda ailelerin duygusal tepki verebilme davranışlarında olumlu gelişmelerin olduğu saptanmıştır.

Araştırma bulguları bu araştırmada da olduğu gibi annelere verilen eğitim programının ailelerin duygusal tepki verebilme davranışlarını olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmaktadır.Bu da bu araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir.

Deney ve kontrol grubu ailelerin ADÖ Duygusal Tepki Verebilme Alt Ölçek Puanlarına ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 24'de verilmiştir.

Tablo 24. Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Duygusal Tepki Verebilme Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	20	15.97	2.13	20	8.17	1.05
Kontrol	20	16.07	1.96	20	16.85	1.70

Deney grubundaki ailelerin anne eğitim programı öncesinde Duygusal Tepki Verebilme alt ölçeğine ilişkin ortalama puanı 15.97 iken, anne eğitim programı sonrasında 8.17 olduğu Tablo 24'de görülmektedir. Anne eğitim programına katılmayan ailelerin puanları ise deney öncesinde 16.07 ve deney sonrasında

16.85'tir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin değerlendirilmesinde anne eğitim programı sonucunda puanların düşmesi olumlu etkiyi göstermektedir. Buna göre, anne eğitim programına katılan ailelerin duygusal tepki verebilme davranışlarında böyle bir eğitim almayanlara göre olumlu yönde bir gelişme gösterdikleri görülmektedir.

Grupların duygusal tepki verebilme davranışlarında gözlenen değişmelerin anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 25'de verilmiştir.

Tablo 25. Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Duygusal Tepki Verebilme Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Deneklerarası	572.097	39			
Grup (Deney/Kontrol)	385.003	1	385.003	78.197	.000
Hata	187.094	38	4.924		
Denekleriçi	614.406	40			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	246.753	1	246.753	191.482	.000
Grup*Ölçüm	367.653	1	367.653	285.301	.000
Hata	48.969	38	1.289		
Toplam	1'186.503	79			

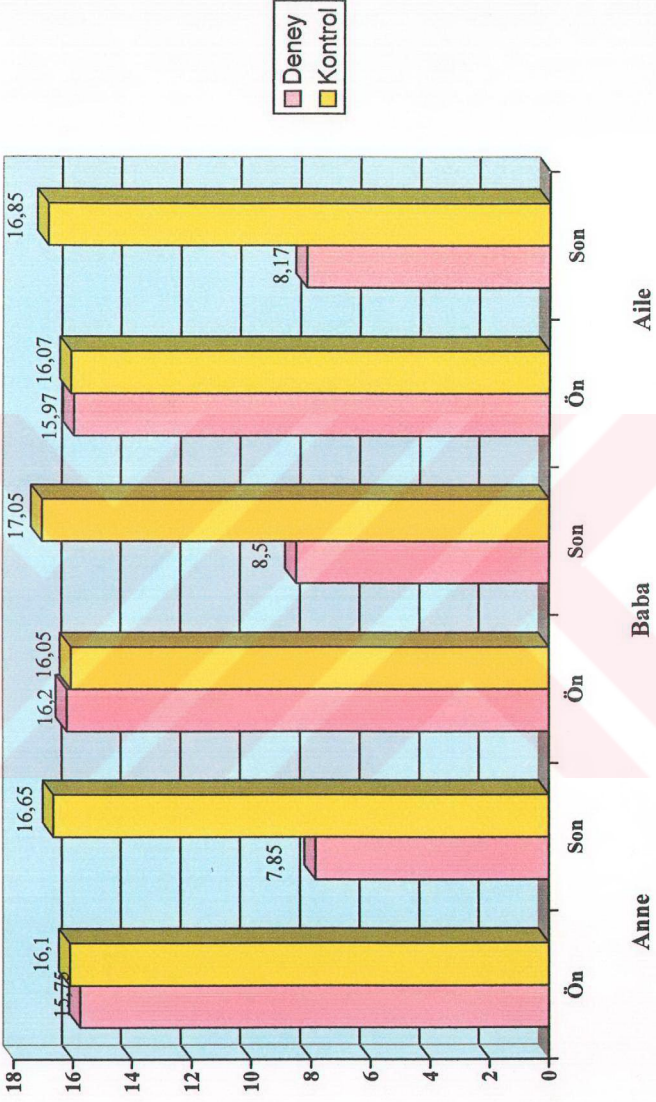
ADÖ Duygusal Tepki Verebilme alt ölçek puanları üzerinde grup (deney-kontrol) ile ölçüm (öntest-sontest) ortak etkisinin anlamlı olduğu Tablo 25'de görülmektedir ($F=285.301$, $p<.001$). Ailelerin duygusal tepki verebilme davranışları anne eğitim programına bağlı olarak farklılık göstermiştir. Buna göre, anne eğitim

programına katılan ailelerin duygusal tepki verebilme davranışları olumlu yönde gelişecektir yönündeki araştırma hipotezinin desteklendiği söylenebilir.

Özel (1996:103).Ana baba Okulu'na katılan ve katılmayan grupların aile yaşamı ve çocukları ile iletişimlerini incelediği araştırmasında anne babaların çocuklarına duygularını açmaması konusunda katılan ve katılmayan grupta farklılıklar bulunmuştur.Ana Baba Okulu'na katılan grubun duygusal ilişkileri desteklediği, katılmayan grubun ise duyguların açılmaması gerektiğini savundukları saptanmıştır.Buna göre bu çalışmada araştırma sonuçları ile tutarlılık göstermektedir.

Özel'in araştırmasında olduğu gibi bu araştırmada da eğitim çocukla konuşma, çocuğu dineme ve duyguları ifade etmenin önemi üzerinde durulan eğitim sonucunda ailelerin duygusal tepki verebilme davranışlarında olumlu etkilerinin olması araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Şekil 4. Deney ve Kontrol Grubundaki Anne, Baba ve Ailelerin ADÖ Duygusal Tepki Verebilme Alt Ölçeği Ön-Test Son-Test Ortalama Puanları

Şekil 4'deki deney ve kontrol grubundaki anne, baba ve ailelerin ADÖ Duygusal Tepki Verebilme alt ölçeği ön-test son-test ortalama puanları ile ilgili bulgulara göre deney grubundaki annelerin ADÖ Duygusal Tepki Verebilme alt ölçeği ön test puanları 15.75, son test puanları ise 7.85'dir. Kontrol grubundaki annelerin ön test puanları 16.1, son test puanları 16.65'dir. ADÖ'nin puanlanmasında eğitim sonucunda puanların düşmesi olumlu yönde değişimi göstermektedir. Bu Buna göre deney grubundaki annelerin Anne Eğitim Programı sonucunda duygusal tepki verebilme alt ölçeğine ilişkin puanlarında olumlu yönde değişiklik görülmektedir. Babaların ADÖ duygusal tepki verebilme alt ölçek puanları incelendiğinde de deney grubundaki babaların ön test puanları 16.2, son test puanları 8.5'dir. Kontrol grubu babaların ise ön test puanları 16.05, son test puanları 17.05'dir. Bu bulgulara göre eşleri anne eğitim programına katılan babaların ADÖ duygusal tepki verebilme davranışlarında olumlu yönde artış ortaya çıkmaktadır. Şekil 4'e göre deney ve kontrol grubundaki ailelerin ADÖ duygusal tepki verebilme alt ölçeğine ilişkin aile puanları incelendiğinde deney grubundaki ailelerin ön test puanları 15.97 iken son test puanları 8.17'ye düşmüştür. Kontrol grubundaki ailelerin aile puanları ise ön testte 16.07 iken son testte 16.85'dir. Buna göre deney grubundaki ailelerin ADÖ duygusal tepki verebilme alt ölçeğine ilişkin aile puanlarında olumlu yönde değişim olduğu görülmektedir.

Tablo 26. Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	20	19.75	2.71	20	11.60	1.75
Kontrol	20	17.25	2.76	20	17.00	2.73

Tablo 26 incelendiğinde deney grubundaki annelerin gereken ilgiyi gösterme faktörüne ilişkin ortalama puanı anne eğitim programı öncesinde 19.75 iken, eğitim sonrasında 11.60'dır. Belirtilen eğitim programını almayan annelerin puanları ise sırayla 17.25 ve 17.00'dır. Buna göre, eğitime katılan annelerin gereken ilgiyi gösterme davranışlarında böyle bir eğitim almayanlara göre olumlu yönde bir gelişme gösterdikleri görülmektedir.

Grupların gereken ilgiyi gösterme davranışlarında gözlenen değişmelerin anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27. Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Deneklerarası	471.2	39			
Grup (Deney/Kontrol)	42.050	1	42.050	3.723	.061
Hata	429.150	38	11.293		
Denekleriçi	644.85	40			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	352.800	1	352.800	234.583	.000
Grup*Ölçüm	312.050	1	312.050	207.487	.000
Hata	57.150	38	1.504		
Toplam	1'136.05	79			

Tablo 27 incelendiğinde, ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçek puanları üzerinde grup (deney-kontrol) ile ölçüm (öntest-sontest) ortak etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F=207.487, p<.001$). Bu bulgu, deney ve kontrol grubundaki annelerin , gereken ilgiyi gösterme davranışlarının öntestten sonteste önemli şekilde farklılaştığını gösterir. Buna göre, eğitim programına katılan annelerin gereken ilgiyi gösterme davranışları olumlu yönde gelişecektir yönündeki araştırma hipotezinin desteklendiği söylenebilir.

Kağıtçıbaşı'nın (1990:52) araştırmasında Erken Destek Projesine bağlı olarak geliştirilen 25 haftalık Anne Çocuk Eğitim programına katılan annelerin araştırma sonucunda çocuklarının bağımsız davranışlarını olumlu karşıladıkları görülmüştür.

Buna göre araştırma bulguları bu araştırmada olduğu gibi alt sosyo ekonomik düzeydeki annelere verilen anne eğitim programı sonucunda annelerin çocuklarına gereken ilgiyi gösterme düzeylerinde olumlu gelişmelerin olduğunu göstermektedir.

Tablo 28. Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	20	18.80	2.74	20	11.65	1.26
Kontrol	20	16.70	2.63	20	16.90	2.80

Tablo 28'e göre deney grubundaki babaların anne eğitim programı öncesinde gereken ilgiyi gösterme alt ölçeğine ilişkin ortalama puanı 18.80 iken, anne eğitim programı sonrasında 11.65'dir. Eşleri anne eğitim programına katılmayan babaların gereken ilgiyi gösterme faktörüne ilişkin puanları ise deney öncesinde 16.70 ve deney sonrasında 16.90'dır. Aile Değerlendirme Ölçeğinin değerlendirilmesinde anne eğitim programı sonucunda puanların düşmesi olumlu etkiyi göstermektedir. Buna

göre, eşleri eğitime katılan babaların gereken ilgiyi gösterme davranışlarında eşleri böyle bir eğitim almayan babalara göre olumlu yönde bir gelişme gösterdikleri görülmektedir.

Grupların gereken ilgiyi gösterme davranışlarında gözlenen değişmelerin anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29. Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın					
Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Deneklerarası	454.488	39			
Grup (Deney/Kontrol)	49.613	1	49.613	4.656	.037
Hata	404.875	38	10.655		
Denekleriçi	511.625	40			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	241.513	1	241.513	180.393	.000
Grup*Ölçüm	270.112	1	270.112	201.755	.000
Hata	50.875	38	1.339		
Toplam	966.113	79			

Tablo 29’a göre ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçek puanları üzerinde grup (deney-kontrol) ile ölçüm (öntest-sontest) ortak etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F=201.755, p<.001$). Bu bulgu, deney ve kontrol grubundaki babaların, gereken ilgiyi gösterme davranışlarının öntestten sonteste önemli şekilde

farklılaştığını gösterir. Babaların gereken ilgiyi gösterme davranışları uygulanan eğitim programına bağlı olarak farklılık göstermiştir. Buna göre, eşleri anne eğitim programına katılan babaların gereken ilgiyi gösterme davranışları olumlu yönde gelişecektir yönündeki araştırma hipotezinin desteklendiği söylenebilir.

Özel (1996:103) Ana baba Okulu'na katılan ve katılmayan grupların aile yaşamı ve çocukları ile iletişimlerini incelediği araştırmasında Ana Baba Okulu programına katılan grupta çocukların anne babalarına bağımlı olarak yetiştirilmelerinin desteklenmediği, katılmayan grupta ise anne babalara bağımlı yetiştirilmeyi desteklediklerini saptamıştır.

Özel'in araştırmasında olduğu gibi ailelere verilen eğitim sonucunda babaların gereken ilgiyi gösterme davranışı ile ilgili olarak olumlu yönde gelişmelerin saptanması araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir.

Tablo 30. Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	20	19.27	2.47	20	11.62	1.19
Kontrol	20	16.97	2.32	20	16.95	2.55

Deney grubundaki ailelerin gereken ilgiyi gösterme alt ölçek puanlarına ilişkin ortalama puanı anne eğitim programı öncesinde 19.27 iken, eğitim sonrasında 11.62 olduğu Tablo 30'da görülmektedir. Eğitim programına katılmayan ailelerin puanları ise sırayla 16.97 ve 16.95'dir. Buna göre, eğitime katılan ailelerin gereken ilgiyi gösterme davranışları böyle bir eğitim almayan ailelere göre olumlu yönde bir gelişme gösterdikleri görülmektedir.

Grupların gereken ilgiyi gösterme davranışlarında gözlenen değişmelerin anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31. Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın					
Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Deneklerarası	383.722	39			
Grup (Deney/Kontrol)	45.753	1	45.753	5.144	.029
Hata	337.969	38	8.894		
Denekleriçi	585.231	40			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	294.528	1	294.528	345.501	.000
Grup*Ölçüm	290.703	1	290.703	341.014	.000
Hata	32.394	38	0.852		
Toplam	968.953	79			

Tablo 31 incelendiğinde, ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme alt ölçek puanları üzerinde grup (deney-kontrol) ile ölçüm (öntest-sontest) ortak etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F=341.014, p<.001$). Bu bulgu, deney ve kontrol grubundaki ailelerin, gereken ilgiyi gösterme davranışlarının öntestten sonteste önemli oranda farklılaştığını gösterir. Buna göre, deney grubundaki ailelerin gereken ilgiyi gösterme davranışları olumlu yönde gelişecektir yönündeki araştırma hipotezinin desteklendiği söylenebilir.

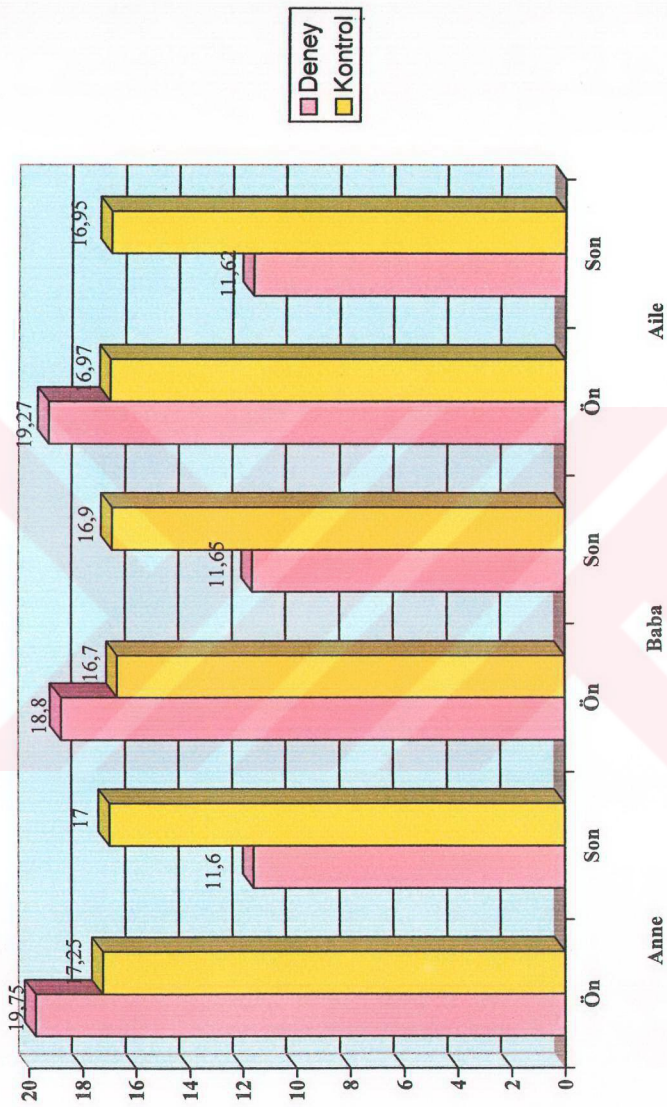
Fyfe (1982). sıfır- üç yaş çocuğu olan anne babaların destekleyici ve kendine yardım etme ile ilgili grupların etkilerini incelediği araştırmasında sekiz

haftalık eğitim sonucunda deney grubundaki anne babaların kendi içinde güven, anlayış ve çocuklarına yönelik tutumlarında olumlu gelişmeler saptamıştır.

Buna göre Fyfe'in araştırma bulguları ile bu araştırmanın bulguları verilen eğitim sonucunda anne babaların çocuklarına gereken ilgiyi göstermeleri ve çocuklarına karşı daha olumlu davranışları açısından benzerlik göstermektedir.

Şekil 5. Deney ve Kontrol Grubundaki Anne, Baba ve Ailelerin ADÖ Gereken İlgili Gösterme Alt Ölçeği Ön-Test Son-Test Ortalama Puanları

Şekil 5'e göre deney grubundaki annelerin ADÖ gereken ilgiyi gösterme alt ölçeği anne puanları ön testte 19.75, son testte 11.6'dır. Kontrol grubundaki annelerin ise ön test puanları 17.25 son test puanları ise 17.0'dır. ADÖ değerlendirilmesinde eğitim sonucunda alt ölçek puanlarının düşmesi olumlu yönde değişimi göstermektedir. Buna göre deney grubundaki annelerin anne eğitim programı sonucunda ADÖ gereken ilgiyi gösterme alt ölçeğine ait davranışlarının olumlu yönde değiştiği görülmektedir. Deney ve kontrol grubundaki babaların ADÖ gereken ilgiyi gösterme alt ölçeği ön-test son-test ortalama puanları incelendiğinde deney grubundaki babaların ön testte puanları 18.8 iken son testte 11.65'e düşmüştür. Kontrol grubundaki babaların ön test puanları 16.7, son test puanları 16.9'dur. Bu bulgulara göre deney grubundaki babaların ADÖ gereken ilgiyi gösterme alt ölçeğine ilişkin davranışları anne eğitim programı sonucunda olumlu yönde gelişim göstermiştir. Şekil 5'e göre deney grubundaki ailelerin ADÖ gereken ilgiyi gösterme alt ölçeği aile puanları ön testte 19.27 iken son testte 11.62'dir. kontrol grubundaki ailelerin ise ön test puanları 16.27, son test puanları 16.95'dir. Buna göre deney grubundaki ailelerin ADÖ gereken ilgiyi gösterme alt ölçek puanlarına ilişkin aile puanlarının olumlu yönde değiştiği görülmektedir.

Tablo 32. Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Davranış Kontrolü
Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	20	22.95	2.60	20	11.90	1.07
Kontrol	20	22.10	2.12	20	21.35	2.39

Tablo 32'ye göre deney grubundaki annelerin anne eğitim programı öncesinde davranış kontrolü alt ölçeğine ilişkin ortalama puanı 22.95 iken, anne eğitim programı sonrasında 11.90'dır. Kontrol grubundaki annelerin puanları ise deney

öncesinde 22.20 ve deney sonrasında 21.35'dir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin değerlendirilmesinde anne eğitim programı sonucunda puanların düşmesi olumlu etkiyi göstermektedir Buna göre, anne eğitim programına katılan annelerin davranış kontrollerinde böyle bir eğitim almayan annelere göre olumlu yönde bir gelişme gösterdikleri görülmektedir.

Grupların davranış kontrollerinde gözlenen değişimlerin anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 33'de verilmiştir.

Tablo 33. Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Davranış Kontrolü Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Deneklerarası	651.55	39			
Grup (Deney/Kontrol)	369.800	1	369.800	49.875	.000
Hata	281.750	38	7.414		
Denekleriçi	1'226.65	40			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	696.200	1	696.200	417.610	.000
Grup*Ölçüm	530.450	1	530.450	318.186	.000
Hata	63.350	38	1.667		
Toplam	1'878.2	79			

ADÖ Davranış Kontrolü alt ölçek puanları üzerinde grup (deney-kontrol) ile ölçüm (öntest-sontest) ortak etkisinin anlamlı olduğu Tablo 33'de görülmektedir ($F=318.186, p<.001$). Başka bir anlatımla, grupların davranış kontrollerinin uygulanan eğitim programına bağlı olarak farklılık göstermiştir. Buna göre, deney grubundaki annelerin davranış kontrolleri olumlu yönde gelişecektir yönündeki araştırma

hipotezinin desteklendiği söylenebilir.Yapılan birçok araştırma bu sonuçları destekler niteliktedir.

Bekman'ın (1998:45,48) araştırmasında Anne Çocuk Eğitimi Programına katılan annelerin olumlu ve olumsuz disiplin yöntemleri karşılaştırıldığında olumsuz disiplin yöntemlerinin kullanımında önemli oranda bir azalma bulunmuştur.Programa katılan anneler kullandıkları olumsuz disiplin yöntemlerini azaltırken, olumlu disiplin yöntemlerini daha fazla kullandıkları bulunmuştur.Araştırma sonucunda Anne Çocuk Eğitim Programına katılan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarında olumlu bir değişim saptanmıştır.

Sucuka ve diğ. (1997:52) yaptıkları araştırmada eğitim almış annelerin eğitim almamış annelere oranla doğum kontrolü, çocuk sayısına karar verme gibi konularda daha fazla eşleriyle karar vermeye başladıkları ve çocuğa uygulanacak disipline daha fazla karar verdikleri bulunmuştur.

Stephens (1981) yüksek risk altındaki okulöncesi çocuklarının annelerinin tutumları üzerinde haftada bir saat süren 10 haftalık ebeveyn eğitim programının etkilerini incelediği araştırmasında deney grubundaki ebeveynlerin tutumlarında önemli gelişmeler görülmüştür.Deney grubundaki annelerin otoriter tutumlarında kontrol grubuna oranla önemli oranda azalma saptanmıştır.

Smith'in (1981) araştırmasında Head Start programına katılan annelerin kendileri ve çocukları için çevreyi kontrol etme ve müdahale etme konusunda daha yeterli oldukları bulunmuştur.

ADÖ davranış kontrolü alt ölçeği ailenin, üyelerinin davranışlarına standart koyma ve disiplin sağlama biçimini kapsamaktadır.Ailede disiplinin esnek, katı, serbest ve düzensiz oluşu da bu alt ölçekte ele alınmaktadır.Bu araştırma da annelere verilen Anne Eğitim Programında sözel ve fiziksel disiplin yöntemlerine, olumsuz davranışlara cezasız engel olma yöntemlerine ve kural koyma konularına yer verildiğinden annelerin davranış kontrolü alt ölçek puanlarında olumlu etkilerinin olduğu düşünülmektedir.

Tablo 34. Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Davranış Kontrolü
Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	20	23.10	3.09	20	12.40	1.46
Kontrol	20	22.30	2.53	20	22.10	1.99

Tablo 34 incelendiğinde deney grubundaki babaların davranış kontrolü alt ölçeğine ilişkin ortalama puanı anne eğitim programı öncesinde 23.10 iken, eğitim sonrasında 12.40'tır. Eşleri eğitim programına katılmayan babaların puanları ise anne eğitim programı öncesinde 22.30 ve eğitim sonrasında 22.10'dir. Buna göre, eşleri eğitime katılan babaların davranış kontrollerinin eşleri böyle bir eğitim almayan babalara göre olumlu yönde bir gelişme gösterdikleri görülmektedir.

Grupların davranış kontrollerinde gözlenen değişimlerin anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 35'de verilmiştir.

Tablo 35. Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Davranış Kontrolü Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın					
Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Deneklerarası	671.95	39			
Grup (Deney/Kontrol)	396.050	1	396.050	54.548	.000
Hata	275.900	38	7.261		
Denekleriçi	1'145.3	40			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	594.050	1	594.050	156.005	.000
Grup*Ölçüm	551.250	1	551.250	144.765	.000
Hata	144.700	38	3.808		
Toplam	1'817.25	79			

ADÖ Davranış Kontrolü alt ölçek puanları üzerinde grup (deney-kontrol) ile ölçüm (öntest-sontest) ortak etkisinin anlamlı olduğu Tablo 35'de görülmektedir ($F=144.765, p<.001$). Grupların davranış kontrolleri uygulanan eğitim programına bağlı olarak farklılık göstermiştir. Buna göre, eşleri eğitim programına katılan babaların davranış kontrolleri olumlu yönde gelişecektir yönündeki araştırma hipotezinin desteklendiği söylenebilir.

Özel (1996:102) Ana Baba Okulu'na katılan ve katılmayan grupların aile yaşamı ve çocukları ile iletişimlerdeki farklılıklarını incelediği araştırmasında Ana baba Okulu'na katılmayan grubun çocuklar açısından daha koruyucu ve kollayıcı davrandıklarını, katılan grubun ise daha esnek davrandıklarını saptamıştır.

ADÖ davranış kontrolü alt ölçeği ailenin, üyelerinin davranışlarına standart koyma ve disiplin sağlama biçimini kapsamaktadır. Ailede disiplinin esnek, katı,

serbest ve düzensiz oluşu da bu alt ölçekte ele alınmaktadır. Bu araştırma da annelere verilen Anne Eğitim Programında sözel ve fiziksel disiplin yöntemlerine, olumsuz davranışlara cezasız engel olma yöntemlerine ve kural koyma konularına yer verildiğinden babaların davranış kontrolü alt ölçek puanlarında olumlu etkilerinin olduğu düşünülmektedir.

Tablo 36. Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Davranış Kontrol Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	20	23.02	2.70	20	12.15	1.05
Kontrol	20	22.20	2.17	20	21.72	1.94

Tablo 36'ya göre deney grubundaki ailelerin anne eğitim programı öncesinde davranış kontrolü alt ölçeğine ilişkin ortalama puanı 23.02 iken, anne eğitim programı sonrasında 12.15'dir. Kontrol grubundaki ailelerin puanları ise sırayla 22.20 ve 21.72'dir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin değerlendirilmesinde anne eğitim programı sonucunda puanların düşmesi olumlu etkiyi göstermektedir. Buna göre, anne eğitim programına katılan ailelerin davranış kontrollerinin böyle bir eğitim almayan ailelere göre olumlu yönde bir gelişme gösterdikleri görülmektedir.

Grupların davranış kontrollerinde gözlenen değişimlerin anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 37'de verilmiştir.

Tablo 37.Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Davranış Kontrolü Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın					
Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Deneklerarası	626.201	39			
Grup (Deney/Kontrol)	382.813	1	382.813	59.768	.000
Hata	243.388	38	6.405		
Denekleriçi	1'184.913	40			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	644.113	1	644.113	310.465	.000
Grup*Ölçüm	540.800	1	540.800	260.668	.000
Hata	78.838	38	2.075		
Toplam	1'811.114	79			

ADÖ Davranış Kontrolü alt ölçek puanları üzerinde grup (deney-kontrol) ile ölçüm (öntest-sontest) ortak etkisinin anlamlı olduğu Tablo 37'de görülmektedir ($F=260.668, p<.001$). Grupların davranış kontrolleri uygulanan anne eğitim programına bağlı olarak farklılık göstermiştir. Buna göre, deney grubundaki ailelerin davranış kontrolleri olumlu yönde gelişecektir yönündeki araştırma hipotezinin desteklendiği söylenebilir.

Campbell ve Taylor'un (1996:77) Houston programına katılan ebeveynlerde çocuklarına karşı daha şefkatli ve daha az cezalandırıcı oldukları gözlenmiştir. Sözel etkileşim programına katılan annelerin, kontrol grubundaki annelere oranla çocuklarına karşı daha olumlu oldukları saptanmıştır.

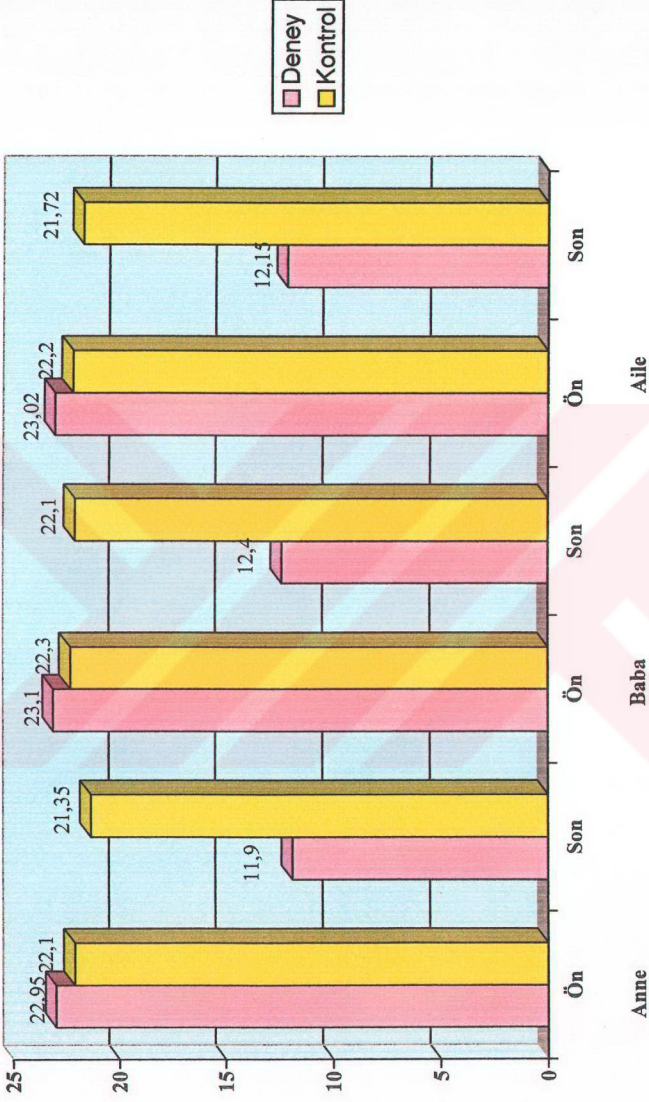
Nystul (1982:65) Avustralyalı annelerden oluşan örneklem üzerinde STEP programının etkilerini değerlendirdiği araştırmasında Step programına katılan annelerin kontrol grubundaki annelere oranla çocuk yetiştirme tutumlarında daha demokratik olduğunu saptamıştır.

Ana baba Okulu'na katılan ve katılmayan grupların aile yaşamı ve çocukları ile iletişimlerini incelediği araştırmasında kurslara katılan anne babaların çocuklarına karşı “aşırı koruyuculuk tutumları” ile baskı ve otoriter tutumlarında” önemli oranda azalmalar olduğunu ve anne babaların “eşitlik ve paylaşma” tutumlarında artış olduğunu saptanmıştır (Akt Özel,1996:54).

Buna göre Taylor, Nystul ve Özel'in araştırma sonuçları ile bu araştırmanın sonuçları benzerlik göstermektedir.

Şekil 6. Deney ve Kontrol Grubundaki Anne, Baba ve Ailelerin ADÖ Davranış Kontrolü Alt Ölçeği Ön-Test Son-Test Ortalama Puanları

Şekil 6'ya göre deney grubundaki annelerin ADÖ davranış kontrolü alt ölçeği anne puanları ön testte 22.95, son testte 11.9'dur. Kontrol grubundaki annelerin ise ön test puanları 22.1 son test puanları ise 22.35'dir. ADÖ değerlendirilmesinde eğitim sonucunda alt ölçek puanlarının düşmesi olumlu yönde değişimi göstermektedir. Buna göre deney grubundaki annelerin anne eğitim programı sonucunda ADÖ davranış kontrolü alt ölçeğine ait davranışlarının olumlu yönde değiştiği görülmektedir. Deney ve kontrol grubundaki babaların ADÖ davranış kontrolü alt ölçeği ön-test son-test ortalama puanları incelendiğinde deney grubundaki babaların ön testte puanları 23.1 iken son testte 12.4'e düşmüştür. Kontrol grubundaki babaların ön test puanları 22.3, son test puanları 22.1'dir. Bu bulgulara göre deney grubundaki babaların ADÖ davranış kontrolü alt ölçeğine ilişkin baba puanları anne eğitim programı sonucunda olumlu yönde gelişim göstermiştir. Şekil 6'ya göre deney grubundaki ailelerin ADÖ davranış kontrolü alt ölçeği aile puanları ön testte 23.02 iken son testte 12.15'e düşmüştür.. kontrol grubundaki ailelerin ise ön test puanları 22.2, son test puanları 21.72'dir. Buna göre deney grubundaki ailelerin ADÖ davranış kontrolü alt ölçek puanlarına ilişkin aile puanlarının olumlu yönde değiştiği görülmektedir.

ADÖ davranış kontrolü alt ölçeği aile üyelerinin davranışlarına standart koyma ve disiplin sağlama biçimidir. Aile içindeki kontrolün esnek, katı, serbest ve düzensiz oluşu da bu alt ölçekte ele alınmaktadır. Bu araştırmada da annelere verilen yedi oturumluk Anne Eğitim Programında "Çocuğumu Nasıl Eğitmeliyim I ?", "Çocuğumu Nasıl Eğitmeliyim II ?", "Çocuğumu Nasıl Eğitmeliyim III ?" konularında anne babaların kullandıkları sözel ve fiziksel disiplin yöntemleri, bu yöntemlerin anne ve çocuk üzerindeki etkileri, çocukların olumsuz davranışlarına cezasız engel olma yöntemleri ve kural koyma konularına yer verildiğinden deney grubundaki anne, baba ve ailelerin davranış kontrolü alt ölçeğine ilişkin puanlarında olumlu yönde artışın olduğu düşünülmektedir.

Tablo 38. Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Genel İşlevler
Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	20	30.75	4.56	20	15.70	1.97
Kontrol	20	29.45	3.61	20	29.20	4.02

Deney grubundaki annelerin genel işlevler alt ölçeğine ilişkin ortalama puanı anne eğitim programı öncesinde 30.75 iken, eğitim sonrasında 15.70 olduğu Tablo 38 görülmektedir. Eğitim programına katılmayan annelerin puanları ise sırayla 29.45 ve 29.20'dir. Buna göre, eğitime katılan annelerin genel işlevlerinin böyle bir eğitim almayan annelere göre olumlu yönde bir gelişme gösterdikleri görülmektedir.

Grupların genel işlevlerinde gözlenen değişimlerin anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 39'da verilmiştir.

ADÖ genel işlevler alt ölçeği ADÖ'nin diğer altı ölçeği olan problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, ve davranış kontrolü alt ölçeklerini kapsayacak şekilde bilgi toplamayı amaçlamaktadır.

Tablo 39. Deney ve Kontrol Grubundaki Annelerin ADÖ Genel İşlevler Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Deneklerarası	1'571.95	39			
Grup (Deney/Kontrol)	744.200	1	744.200	34.164	.000
Hata	827.750	38	21.783		
Denekleriçi	2'265.65	40			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	1170.450	1	1170.450	244.235	.000
Grup*Ölçüm	1095.200	1	1095.200	209.819	.000
Hata	198.350	38	5.220		
Toplam	3'837.6	79			

Tablo 39 incelendiğinde, ADÖ genel işlevler alt ölçek puanları üzerinde grup (deney-kontrol) ile ölçüm (öntest-sontest) ortak etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F=209.819, p<.001$). Bu bulgu, deney ve kontrol grubundaki annelerin, genel işlevlerinin öntestten sonteste önemli şekilde farklılaştığını gösterir. Buna göre, eğitim programına katılan annelerin genel işlevleri olumlu yönde gelişecektir yönündeki araştırma hipotezinin desteklendiği söylenebilir.

Sucuka ve diğ. (1997:53) yaptıkları araştırmada 25 haftalık Anne Çocuk eğitim Programı sonucunda ebeveynlerin yaşılan stillerinde de farklılıklar görülmüştür. Eğitim almış annelerin aile içindeki statülerinin yükseldiği bulunmuştur.

Bu araştırmada da annelerin diğer alt ölçeklerde olumlu yönde gelişme göstermelerinden dolayı genel işlevler alt ölçeği ile ilgili puanlarında artış görülmektedir.

Buna göre bu çalışma Sucuka ve diğ. yaptığı araştırmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Tablo 40. Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Genel İşlevler Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	20	31.45	4.39	20	16.05	1.84
Kontrol	20	28.65	3.67	20	28.80	3.94

Tablo 40'a göre deney grubundaki babaların genel işlevler alt ölçeğine ilişkin ortalama puanı anne eğitim programı öncesinde 31.45 iken, anne eğitim programı sonrasında 16.05'tir. Eşleri eğitim programına katılmayan babaların puanları ise sırayla 28.65 ve 28.80'dir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin değerlendirilmesinde anne eğitim programı sonucunda puanların düşmesi olumlu etkiyi göstermektedir. Buna göre, deney grubundaki babaların genel işlevlerinin kontrol grubundaki babalara göre olumlu yönde bir gelişme gösterdikleri görülmektedir. Kontrol grubu annelerin puanlarında ise olumsuz yönde bir artış görülmektedir. Kontrol grubundaki olumsuz yöndeki bu artışın yetersiz çevre şartlarının etkilerinin zamanla çocuk büyüdükçe artmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Grupların genel işlevlerinde gözlenen değişmelerin anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 41'de verilmiştir.

Tablo 41. Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların ADÖ Genel İşlevler Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın					
Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Deneklerarası	1'301.987	39			
Grup (Deney/Kontrol)	495.012	1	495.012	23.310	.000
Hata	806.975	38	21.236		
Denekleriçi	2'371.825	40			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	1162.812	1	1162.812	250.103	.000
Grup*Ölçüm	1209.013	1	1209.013	260.039	.000
Hata	176.675	38	4.649		
Toplam	3'673.812	79			

ADÖ genel işlevler alt ölçek puanları üzerinde grup (deney-kontrol) ile ölçüm (öntest-sontest) ortak etkisinin anlamlı olduğu Tablo 41 incelendiğinde görülmektedir ($F=260.039, p<.001$). Bu bulgu, deney ve kontrol grubundaki babaların, genel işlevlerinin öntestten sonteste önemli şekilde farklılaştığını gösterir. Başka bir anlatımla, babaların genel işlevlerinin uygulanan anne eğitim programına bağlı olarak farklılık göstermiştir. Buna göre, eşleri eğitim programına katılan babaların genel işlevleri olumlu yönde gelişecektir yönündeki araştırma hipotezinin desteklendiği söylenebilir.

Topçu Kabasakal'ın (2001:85) aile işlevlerini iyileştirmede anne eğitim programının etkisinin incelediği araştırmasında eğitimin sonucunda ailelerin genel işlevlerinde olumlu gelişmelerin olduğu bulunmuştur.

Topçu Kabasakal'ın araştırmasında olduğu gibi bu araştırma da annelere verilen iletişim, disiplin, kardeşler arası ilişkiler ve çocukların duygularını ifade etme yolları ile ilgili konuları içeren eğitim sonucunda babaların genel işlevler ile ilgili

davranışlarında olumlu etkilerinin olması araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Tablo 42. Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Genel İşlevler
Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	20	31.10	4.30	20	15.87	1.58
Kontrol	20	29.05	3.17	20	29.00	3.50

Tablo 42 incelendiğinde deney grubundaki ailelerin genel işlevler alt ölçeğine ilişkin ortalama puanı anne eğitim programı öncesinde 31.10 iken, eğitim sonrasında 15.87'dir. Eğitim programına katılmayan ailelerin puanları ise sırayla 29.05 ve 29.00'dır. Aile Değerlendirme Ölçeğinin değerlendirilmesinde anne eğitim programı sonucunda puanların düşmesi olumlu etkiyi göstermektedir. Buna göre, eğitime katılan ailelerin genel işlevlerinin böyle bir eğitim almayan ailelere göre olumlu yönde bir gelişme gösterdikleri görülmektedir.

Grupların genel işlevlerinde gözlenen değişimlerin anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan tek faktörde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 43'de verilmiştir.

Tablo 43. Deney ve Kontrol Grubundaki Ailelerin ADÖ Genel İşlevler Alt Ölçek Puanlarının ANOVA Sonuçları

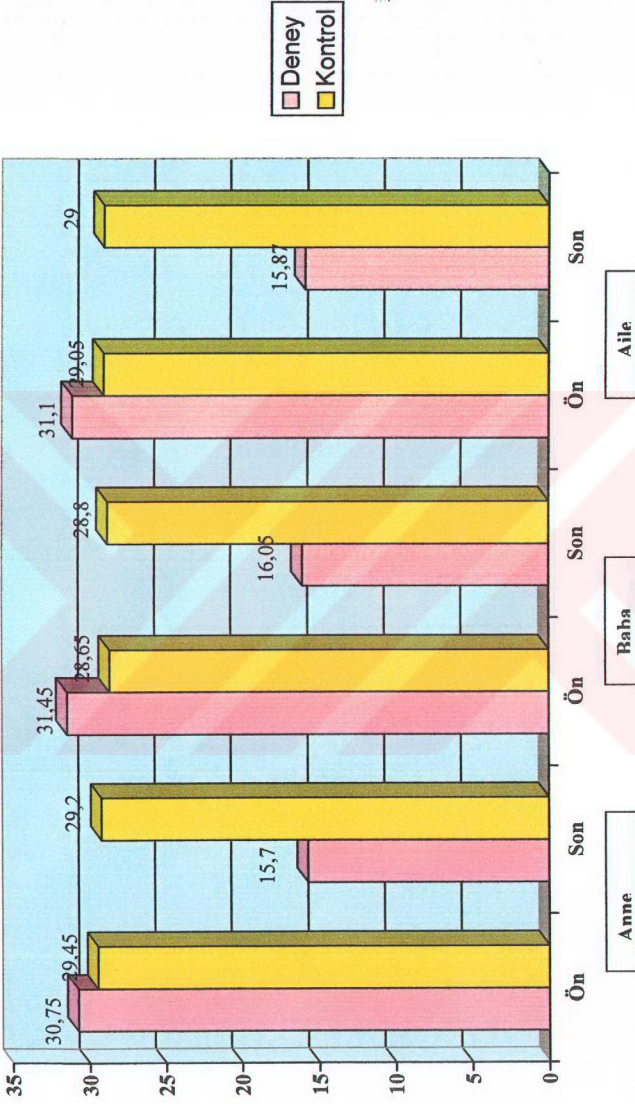
Varyansın					
Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Deneklerarası	1'293.872	39			
Grup (Deney/Kontrol)	613.278	1	613.278	34.242	.000
Hata	680.594	38	17.910		
Denekleriçi	2'318.031	40			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	1166.628	1	1166.628	310.896	.000
Grup*Ölçüm	1151.403	1	1151.403	306.839	.000
Hata	142.594	38	3.752		
Toplam	3'611.903	79			

Tablo 43 incelendiğinde, ADÖ genel işlevler alt ölçek puanları üzerinde grup (deney-kontrol) ile ölçüm (öntest-sontest) ortak etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F=306.839, p<.001$). Bu bulgu, deney ve kontrol grubundaki ailelerin, genel işlevlerinin öntestten sonteste önemli şekilde farklılaştığını gösterir. Buna göre ailelerin genel işlevlerinin uygulanan eğitim programına bağlı olarak farklılık göstermiştir.

Fridman (1990) psikoterapi yolu ile çocuk aile ilişkilerini ve etkileşimini düzeltmek amacı ile yaptığı çalışmada psikoterapi sonucunda aile içi iletişimin ve ilişkilerin iyileştiği ve ailenin daha işlevsel hale geldiğini saptamıştır (Akt. Topçu Kabasakal, 2001:40).

Buna göre Fridman'ın araştırmasında olduğu gibi aile ilişkilerini ve eşlerin aile ilişkilerini algılamalarını olumlu yönde geliştirmek amacı ile verilen eğitim sonucunda ailenin genel işlevlerinde olumlu gelişmelerin görülmesi araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir.

Şekil 7. Deney ve Kontrol Grubundaki Anne, Baba ve Ailelerin ADÖ Genel İşlevler Alt Ölçeği Ön-Test Son-Test Ortalama Puanları

Şekil 7'deki deney ve kontrol grubundaki anne, baba ve ailelerin ADÖ Genel İşlevler alt ölçeği ön-test son-test ortalama puanları ile ilgili bulgulara göre deney grubundaki annelerin ADÖ Genel İşlevler alt ölçeği ön test puanları 30.75, son test puanları ise 15.7'dir. Kontrol grubundaki annelerin ön test puanları 29.45, son test puanları 29.45'dir. ADÖ'nin puanlanmasında eğitim sonucunda puanların düşmesi olumlu yönde değişimi göstermektedir. Bu Buna göre deney grubundaki annelerin Anne Eğitim Programı sonucunda genel işlevler alt ölçeğine ilişkin puanlarında olumlu yönde değişiklik görülmektedir. Babaların ADÖ genel işlevler alt ölçek puanları incelendiğinde de deney grubundaki babaların ön test puanları 31.45, son test puanları 16.05'dir. Kontrol grubu babaların ise ön test puanları 28.65, son test puanları 28.8'dir. Bu bulgulara göre eşleri anne eğitim programına katılan babaların ADÖ genel işlevler alt ölçeğine ilişkin davranışlarında olumlu yönde artış ortaya çıkmaktadır. Şekil 7'ye göre deney ve kontrol grubundaki ailelerin ADÖ genel işlevler alt ölçeğine ilişkin aile puanları incelendiğinde deney grubundaki ailelerin ön test puanları 31.1 iken son test puanları 15.87'ye düşmüştür. Kontrol grubundaki ailelerin aile puanları ise ön testte 29.05 iken son testte 29.0'dır. Buna göre deney grubundaki ailelerin ADÖ genel işlevler alt ölçeğine ilişkin aile puanlarında olumlu yönde değişim olduğu görülmektedir.

Bu bölümde deney grubundaki annelerin annenin yaşına ve çocuk sayısına göre eğitimden etkilenme düzeyleri arasındaki farklılıklara ilişkin test sonuçları değerlendirilmiştir.

Bu araştırmada ailelerin çocuk sayılarının dağılımının istatistik işlemleri açısından uygun olmaması nedeni ile tek çocuğu ve birden fazla çocuğu olan ailelerin anne eğitim programından etkilenme düzeyi karşılaştırılamamıştır. Bu nedenle bir-iki çocuğu olan aileler ve üç ve dört çocuğu olan aileler gruplanmıştır. Araştırmalara göre ise tek çocuğu ve birden fazla çocuğu olan ailelerin eğitimden etkilenme düzeyleri farklılık göstermektedir.

Tablo 44 .Deney Grubundaki Anne ve Babaların Anne Eğitim Programı Sonucunda Öntest Sonteste Alt Ölçek Puanlarının Çocuk Sayısına Göre Farklarının Mann- Whitney U Testi Sonuçları

Alt Ölçekler		Çocuk Sayısı	n	Sıra Ortalaması	U	p
Problem Çözme	Anne	1-2	13	10.54	45.00	.968
		3-4	7	10.43		
	Baba	1-2	13	9.85	37.00	.494
		3-4	7	11.71		
	Aile	1-2	13	10.46	45.00	.968
		3-4	7	10.57		
İletişim	Anne	1-2	13	10.81	41.50	.747
		3-4	7	9.93		
	Baba	1-2	13	7.31	4.00	.001*
		3-4	7	16.43		
	Aile	1-2	13	8.54	20.00	.042*
		3-4	7	14.14		
Roller	Anne	1-2	13	9.73	35.50	.424
		3-4	7	11.93		
	Baba	1-2	13	10.27	42.50	.810
		3-4	7	10.93		
	Aile	1-2	13	9.85	37.00	.498
		3-4	7	11.71		
Duygusal tepki verebilme	Anne	1-2	13	9.88	37.50	.520
		3-4	7	11.64		
	Baba	1-2	13	10.12	40.50	.687
		3-4	7	11.21		
	Aile	1-2	13	9.65	34.50	.371
		3-4	7	12.07		
Gereken ilgiyi	Anne	1-2	13	11.12	37.50	.522
		3-4	7	9.36		

gösterme	Baba	1-2	13	10.00	39.00	.593
		3-4	7	11.43		
	Aile	1-2	13	10.62	44.00	.905
		3-4	7	10.29		
Davranış kontrolü	Anne	1-2	13	10.92	40.00	.657
		3-4	7	9.71		
	Baba	1-2	13	10.15	41.00	.719
		3-4	7	11.14		
	Aile	1-2	13	10.23	42.00	.780
		3-4	7	11.00		
Genel işlevler	Anne	1-2	13	10.27	42.50	.811
		3-4	7	10.93		
	Baba	1-2	13	8.77	23.00	.073
		3-4	7	13.71		
	Aile	1-2	13	9.35	30.50	.233
		3-4	7	12.64		

Tablo 44' e göre deney grubundaki annelerin ve babaların anne eğitim programı sonucunda ön testten son testte olan değişimleri çocuk sayılarına göre farklılık göstermemektedir.

Malkoç (2001:36-55) iletişim şekilleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile yaptığı araştırmasında ailelerin çocuk sayısı ile yıkıcı iletişim şekilleri arasında olumlu ilişki saptamıştır.

Topçuoğlu ve Balcı'nın (2001:108) çalışmasında da ailenin sahip olduğu çocuk sayısının çekirdek ve geniş ailelerde ailenin fonksiyonlarını önemli ölçüde etkilemediği bulunmuştur.

Tutarel Kışlak ve Çabukça (2002:39)'nın sempati ve demografi değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisini inceledikleri araştırmalarında evlik uyumunun, ana babalık rolünün ve karı koca rolünün çocuk sayısı ile bağlantılı olmadığı bulunmuştur.

Bu araştırmada anne eğitim programından annelerin etkilenme düzeylerinin annelerin çocuk sayısı ile ilişkili olmaması Topçuoğlu ve Balcı, Tutarel Kışlak ve Çabukça'nın araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Ancak annelerin aile ilişkilerini algılamalarının çocuk sayısı ile ilişkili olmaması Malkoç'un araştırma bulguları ile benzerlik göstermemektedir.

İstatistik işlemler sonucunda iletişim alt ölçeğindeki baba puanlarını ve aile puanlarının anne babanın çocuk sayısı ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bunun nedeninde anne ve babaların yapılan çalışmada öğrendikleri bilgileri diğer çocuklarına da uygulamış olduklarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 45 .Deney Grubundaki Anne ve Babaların Anne Eğitim Programı Sonucunda Öntest Sontestte Alt Ölçek Puanlarının Annenin Yaşına Göre Farklarının Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Alt Ölçekler		Anne Yaş	n	Sıra Ortalama	Sd	2 x	p
Problem çözme	Anne	30 ve altı	9	11.39	2	.808	.668
		31-35	7	10.64			
		36 ve üstü	4	8.25			
	Baba	30 ve altı	9	11.06	2	1.34	.510
		31-35	7	11.50			
		36 ve üstü	4	7.50			
	Anne	30 ve altı	9	11.28	2	1.41	.493
		31-35	7	11.29			
		36 ve üstü	4	7.38			
İletişim	Anne	30 ve altı	9	11.94	2	1.16	.558
		31-35	7	8.79			
		36 ve üstü	4	10.25			
	Baba	30 ve altı	9	9.56	2	.668	.716
		31-35	7	11.93			
		36 ve üstü	4	10.13			
	Aile	30 ve altı	9	11.22	2	.262	.877
		31-35	7	10.07			
		36 ve üstü	4	9.63			
Roller	Anne	30 ve altı	9	10.44	2	2.03	.362
		31-35	7	8.64			
		36 ve üstü	4	13.88			

	Baba	30 ve altı	9	11.28	2	1.92	.382
		31-35	7	11.57			
		36 ve üstü	4	6.88			
	Aile	30 ve altı	9	10.39	2	.200	.905
		31-35	7	10.00			
		36 ve üstü	4	11.63			
Duygusal tepki verebilme	Anne	30 ve altı	9	10.72	2	.041	.980
		31-35	7	10.14			
		36 ve üstü	4	10.63			
	Baba	30 ve altı	9	12.00	2	4.09	.129
		31-35	7	11.57			
		36 ve üstü	4	5.25			
	Aile	30 ve altı	9	10.72	2	.151	.927
		31-35	7	10.79			
		36 ve üstü	4	9.50			
Gereken ilgiyi gösterme	Anne	30 ve altı	9	12.83	2	2.60	.272
		31-35	7	8.50			
		36 ve üstü	4	8.75			
	Baba	30 ve altı	9	9.39	2	.631	.729
		31-35	7	11.29			
		36 ve üstü	4	11.63			
	Aile	30 ve altı	9	11.83	2	.849	.654
		31-35	7	9.50			
		36 ve üstü	4	9.25			
Davranış kontrolü	Anne	30 ve altı	9	10.11	2	.240	.887
		31-35	7	11.36			
		36 ve üstü	4	9.88			

	Baba	30 ve altı	9	10.78	2	.087	.958
		31-35	7	10.57			
		36 ve üstü	4	9.75			
	Aile	30 ve altı	9	10.89	2	.106	.948
		31-35	7	10.43			
		36 ve üstü	4	9.75			
Genel işlevler	Anne	30 ve altı	9	9.50	2	.475	.789
		31-35	7	11.29			
		36 ve üstü	4	11.38			
	Baba	30 ve altı	9	11.50	2	.987	.610
		31-35	7	10.64			
		36 ve üstü	4	8.00			
	Aile	30 ve altı	9	10.50	2	.283	.868
		31-35	7	11.21			
		36 ve üstü	4	9.25			

Tablo 45' e göre deney grubundaki annelerin ve babaların anne eğitim programı sonucunda ön testten son testte olan değişimleri annelerin yaşına göre farklılık göstermemektedir.

Topçuoğlu ve Balcı'nın (2001:109) araştırmasında eşlerin evlenme yaşlarına ve aralarındaki yaş farkına göre aile fonksiyonlarının önemli ölçüde etkilemediği bulunmuştur.

Annelerin Anne Eğitim Programından etkilenme ve aile ilişkilerini algılama durumlarının annelerinin yaşı ile bağlantılı olmaması Topçuoğlu ve Balcı'nın araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir.

İstatistik işlemler sonucunda problem çözme (anne, baba, aile puanları), iletişim (aile puanı), roller (baba puanı), duygusal tepki verebilme (baba ve aile puanı), gereken ilgiyi gösterme (aile puanı), davranış kontrolü (anne, baba, aile puanı), gene işlevler alt ölçeği (baba ve aile puanlarında) 36 yaş ve üstü grubunun puanlarında düşme olduğu görülmektedir. Olumlu yöndeki bu düşmenin de anne ve babaların yaşla birlikte deneyimlerinin artmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

V. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde bu araştırmadan elde edilen sonuçlara ve konu ile ilgili önerilere yer verilmiştir.

Araştırmada deney ve kontrol grubundaki anne ve babaların aile ilişkilerini algılama düzeylerini saptamak için “Aile Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Deneyel işlemde kullanılmak üzere araştırmacı tarafından haftada 90 dakika süren yedi oturumluk anne babaların kullandıkları disiplin yöntemleri, olumsuz davranışlara cezasız engel olma, kural koyma, çocuğu dinleme, çocuk ile konuşma, kardeşler arası ilişkiler, çocukların duygularını ifade etme yolları ile ilgili konuları kapsayan “Anne Eğitim Programı” hazırlanmıştır. Araştırmada Anne Eğitim Programının annelerin ve babaların aile ilişkilerini algılama düzeylerine etkisi incelenmiştir.

Deney grubunda bulunan annelere verilen Anne Eğitim Programı sonucunda uygulanan yedi alt ölçekten oluşan ADÖ son test bulgularına göre, deney grubundaki anne ve babaların aile ilişkilerini algılamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir gelişme saptanmıştır ($p < 0.001$). Buna göre deney grubundaki anne ve babaların yedi oturumluk Anne Eğitim programı sonucunda ADÖ problem çözme, roller, iletişim, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve bu altı alt ölçeğin tamamını kapsayan genel işlevler alt ölçeklerinde olumlu gelişmelerin olduğu saptanmıştır ($p > 0.001$). Deney grubuna Anne Eğitim Programı verilirken herhangi bir eğitim verilmeyen Kontrol grubundaki anne ve babaların son test puanlarında olumlu yönde bir değişim gözlenmemiştir ($p > 0.05$). Buna göre kontrol grubundaki anne ve babaların aile ilişkilerini algılamalarında olumlu yönde bir değişim saptanmamıştır.

Bu bulgular sonucunda annelere uygulanan Anne Eğitim Programının deney grubundaki anne ve babaların aile ilişkilerini algılamalarına olumlu yönde etkide bulunduğu görülmüştür.

Deney grubundaki annelerin ve babaların Anne Eğitim Programı sonucunda Anne Eğitim programından etkilenme düzeylerinde ön testten son testte olan değişimleri ailenin sahip olduğu çocuk sayısı ve annelerin yaşına göre farklılık göstermediği saptanmıştır ($p > 0.05$).

ÖNERİLER

Bu araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda hem araştırmacılara, hem eğitimcilere hem de anne babalara yönelik öneriler sunulmuştur.

a) Araştırmacılara Yönelik Öneriler ;

Annelere verilecek eğitimin kendilerine, çocuklarına ve ailelerine her zaman yararlı olacağı düşünülerek ileride yapılacak araştırmalar için şu önerilerde bulunabilir.

*Araştırmada çalışma kolaylığı açısından sadece anneler ile çalışılmıştır.Bundan sonraki çalışmalarda annelere ile babalar birlikte eğitim programına alınabilir ve programa katılımın anneler ve babalar üzerindeki etkileri incelenebilir.

*Bu araştırmada haftada bir gün 90 dakikalık oturumdan oluşan yedi haftalık bir program uygulanmıştır.Başka araştırmalarda anne babalara daha uzun süreli eğitim verilerek uzun süreli ve kısa süreli eğitim programlarının etkileri karşılaştırılabilir.

*İlkokul ortaokul mezunu annelerin yanında daha yüksek öğrenim düzeyine sahip ve çalışan annelerde program dahiline alınabilir ve annelerin eğitim düzeyine göre eğitim programından yararlanma düzeyleri karşılaştırılabilir.

*Yapılan araştırmalarda tek çocuğu ve birden fazla çocuğu olan ailelerin eğitimden etkilenme oranlarının farklılık gösterdiği vurgulanmaktadır. Bu nedenle bundan sonraki çalışmalarda tek çocuğu ve birden fazla çocuğu olan ailelerin eğitimden etkilenme durumlarının karşılaştırılması önerilmektedir.

b) Eğitimcilere Yönelik Öneriler

- *Erken çocukluk eğitimi ile ilgili çalışan eğitimciler grup toplantıları yanında haftada belli günler ebeveynlerin evlerine ev ziyaretleri yaparak aileleri eğitebilirler.
- *Eğitimciler özellikle sosyo ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin bulunduğu bölgelerde aile eğitim programlarını ücretsiz olarak yaygınlaştırabilir.
- *Eğitimciler aile eğitim programının süresini ailelerin ihtiyaçlarına göre bir yada iki yıllık bir süreyi kapsayacak şekilde geliştirebilir
- *Aileler için hazırlanan aile eğitim programlarında çocukta programa dahil edilmelidir.Ayrıca çocuğun tüm gelişim alanlarını destekleyici etkinliklerde olmalıdır.
- *Eğitimciler bu tür programlara çalışan ebeveynlerinde katılımını sağlamak için hafta sonları grupları da oluşturmaktadır.Çalışan ebeveynlerin hafta içinde de katılabilmelerini sağlamak için eğitimciler ebeveynlerin öğle tatilinde işyerlerine giderek küçük gruplar halinde de bu programı uygulayabilirler.
- *Eğitimciler farklı amaçlarla hazırlanmış aile destek programlarının içine ailelerin çocuk gelişimi ve eğitimi konusundaki bilgilerini arttıracak şekilde düzenlemeler yapabilirler.
- *Dezavantajlı ailelerin bulunduğu bölgelerde Çok Amaçlı Erken Çocukluk Merkezleri açılarak bu tür eğitim programları yaygınlaştırılabilir.
- *Ana çocuk sağlığı merkezlerinde ve sağlık ocaklarında çalışan doktorlar, ebeler, hemşireler ve çocuk gelişimi uzmanları haftada belli günlerde yapacakları ev ziyaretleri ile ebeveynleri çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili konularda bilgilendirebilir.
- *Eğitimciler aile çocuk eğitim programlarını uygulanması ve yaygınlaştırılmasında devlet, üniversiteler, yerel yönetimler, medya ve gönüllü kuruluşlar ile işbirliği içinde çalışmalıdırlar.
- *Ülkemizde aile içi iletişimin olumlu yönde geliştirilmesi ile ilgili çalışmalar yetersizdir.Eğitimciler bu konuda çalışmalıdırlar.

*Ayrıca ülkemizde mevcut olan anne baba eğitim programlarının yaygınlaştırılması önerilmektedir.

c) Anne Babalara Yönelik Öneriler

*Aile eğitim programlarını daha fazla başarılı olmasını sağlamak için programa yalnızca annelerin katılmasının yanında babalarda katılmalıdır.

*Anne babalar toplantılarda öğrendikleri bilgileri mutlaka günlük yaşamlarında uygulamaya dönüştürmelidir.Uygulamalarda karşılaştıkları güçlükleri eğitimci ile tartışmalıdırlar.

*Anne babalar aile eğitim programlarına düzenli olarak katılmalıdır.

*Anne babalar aile eğitim programlarına çocukları dört yaşındayken başlamak yerine çocuğun doğumundan hatta imkanları varsa hamilelikten itibaren katılmalıdır.

Aile eğitim programlarından daha yüksek oranda yarar sağlanmasını sağlamak için bundan sonraki araştırmalar planlanırken bu öneriler doğrultusunda planlanarak uygulanması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

.....AÇEP Değerlendirme

[www. tile://A:/ AÇEP Değerlendirme.htm](http://www.tile://A:/AÇEP%20Değerlendirme.htm),1999, AÇEP Değerlendirme,Anne Çocuk Eğitim Vakfı.

.....\Oklahoma Parents as Teachers .

[www. me. // A. \Oklahoma Parents as Teachers htm.](http://www.me.//A.%20Oklahoma%20Parents%20as%20Teachers.htm)

..... PAT.

[www. me. // A. \ PAT. htm.](http://www.me.//A.%20PAT.htm)

.....Research & Evaluation .

[www. me // A. \ Research & Evaluation htm](http://www.me//A.%20Research%20&%20Evaluation.htm)

.....Texas Parents as Teachers .

[www. me. // A. \ Texas Parents as Teachers htm.](http://www.me.//A.%20Texas%20Parents%20as%20Teachers.htm)

.....Learning Together Early Intervention, Child Care And Family Programs

[www./ Lerning Together Early Intervention, Child Care And Family Programs](http://www./Lerning%20Together%20Early%20Intervention,%20Child%20Care%20And%20Family%20Programs)

1.İstanbul Çocuk Kurultayı Projeler Kitabı. (1999). “ Ana Baba Okulu Projesi”, İstanbul Çocukları Vakfı,115, 343,344,354-357.

AKSOY, Ayşe B., Z. F. TEMEL ve S. BAYKAN. (1995). *0-4 Yaş Anne Eğitim Programının Değerlendirilmesi, Mesleki ve Teknik Eğitim Sempozyumu I. Fırat Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi, Elazığ*, 120.

AKSOY,Ayşe. (2001a). *Anne Baba Eğitimi, Çağdaş Eğitim*, 26(277), 29.

AKSOY,Ayşe. (2001b). “**0-4 Yaşlarında Çocuğu Olan Annelere Uygulanan Anne-Çocuk Eğitim Programının Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Konusundaki Bilgilerine Etkisinin İncelenmesi**”Ankara, 10,11,14.

AYÇİÇEĞİ, Ayşe. (1993). **The Effect of The Mother Training Program.** İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

BALCI, Seher ve Müge YILMAZ. (2000). *Çocukları Anaokuluna Devam Eden Annelere Verilen İletişim Becerileri Eğitiminin Ailenin İşlevlerine Etkisi. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (14), 21-22.

BAYKAN, Suna ve diğ. (1995). **Ankara’da Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 0-6 Yaş Çocuklarının Gelişim Durumlarının İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma** .Milli Eğitim Bakanlığı Okulöncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü- Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi,Ankara: 1,6,119.

BAYKAN, Suna ve diğ. (2001). “**Ankara Keçiören Sevgi Anaokulu Çok Amaçlı Okulöncesi Eğitimi Araştırma Merkezi Projesi Raporu**”, Milli Eğitim Bakanlığı, UNICEF Ve Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi İşbirliği İle,Ankara,9,12,13,19.

BEKMAN, Sevda. (1991). *Erken Çocukluk Gelişiminde Ev Merkezli Eğitim. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi*,3:40,41.

BEKMAN, Sevda. (1996-1999). *Anne Çocuk Eğitim Programı'nın Okul başarısına Etkisi*. Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi,XVII :17-33.

BEKMAN, Sevda. (1998). *Eşit Fırsat Anne-Çocuk Eğitim Programı'nın Değerlendirilmesi*. Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayınları-12.,45-48-50-94-95-97.

BERGMAN, Fulya. (1990). *Needs Assessment for Pernt Education* . Boğaziçi Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

BULUT, Işıl. (1990). *Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) El Kitabı*.Ankara: Özgüzelış Matbabası. 6-8,10-12.

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener. (2002). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum*. Pegem Yayıncılık.Ankara, 75-85,149-156.

CAMPBELL, Frances A. Karen TAYLOR. (1996). *Early Childhood Programs That Work for Children from Economically Disantaged Families*.*Young Children*, May : 77.

CARRO, Jaqueline Wendland , Cesar A. PICCİNİNİN ve W. Stuart MİLLAR. (1999). *The Role of an Early Intevention on Enhancing the Quality of Mother-Infant Interaction*. *Child Development*, May-June 70 (3), 713-721.

COLLINS, R.C. (1993). *Head Start: Steps Toward a Two Generation Program Staregy*. *Young Children*, January: 27-28.

ÇÖRÜŞ, Gül. (1996). **A Follow-Up Study of the Effectiveness of the Mother Training Program on Mothers.** Boğaziçi Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

DARDAĞAN, Melihse P. (2000). **İlköğretim Dönemi Çocukların Sosyal Ve Akademik Becerilerini Geliştirmede Yardımcı Ebeveyn Eğitim Programının Değerlendirilmesi.** Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

DYBDALH, Ragnhild. (2001). *Children and Mothers in War:An Outcome Study of a Psychosocial Intervention Program.* **Child Development**, July/August,72 (4), 1214.

ERCAN, Sevil. (1993). **The Short-Term Effects Of The Home Intervention Program On The Cognitive Development Of Children.** Boğaziçi üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ERSOY, Özlem ve Fatma TEZEL ŞAHİN. (1999). *0-6 Yaş Döneminde Anne-Baba Eğitiminin Önemi.* **Mesleki Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1 (1), 58.

ERSOY Özlem ve Fatma TEZEL ŞAHİN. (2001). *0-4 Yaş Erken Çocukluk Gelişimi Anne Eğitimi Programı.* **8.Ulusal Psikiyatri Kongresi Bilimsel Çalışmaları (Yayın Sorumlusu Orhan Doğan).**23-31 Mayıs.Sivas:Dilek Matbaası,136-138.

FYFE, Brenda Susan. (1982). *Old Children Resulting From Participation Or Nonparticipation In Mutual Aid And Lay Led Discussion Group Experiences.***Dissertation Abstracts International**, 43 (4).

GOLDSTEIN, Judith A. Carman. (1980). *Effects Of Parent Effectiveness Training And Assertiveness Training On Self-Assessed Parental Attitudes And Behaviors Of Women*. **Dissertation Abstracts International**, 41 (06).

HEAGERT, Linda Moxley ve Lisa A. SERBİN. (1983). *Developmental Education For Parents Of Delayed Infants: Effects On Parental Motivation And Children's Development*. **Child Development**, 54 : 1324-1331.

IŞIK, A. Zeynep (1993) **İletişim Becerileri Konusunda Ebeveynlere Verilen Eğitimin İletişim Çatışmalarına Girme Eğilimi Üzerindeki Etkisi**. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem. (1990). **Evde Destek**, Erken Çocukluk Eğitiminde Farklı Modeller Seminer Bildirileri.(Edit.)Sevda Bekman, Unicef (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu), 51,52.

KANISBERG, Joel S., LEVANT, Ronald F. (1988). *Parental Attitudes And Children's Self-Concept And Behavior Following Parent's Participation In Parent Training Groups*. **Journal of Community Psychology**, 16 :152-154.

KARAASLAN BAÇ, Tuğba B. ve BAL,Servet. (2002). *Çok Düşük Doğum Ağırlıklı Prematüre Bebeklerin Gelişimine Ev Merkezli Erken Eğitim Programlarının Etkisini İncelenmesi*. **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi**, 1(6-7),Haziran-Aralık;31.

KAYA, Özcan. (1994). **Annelere Verilen Eğitimin Çocuklarına Karşı İstenmedik Tutumlarına Etkisi**. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

KORKUT, Fidan. (1996). *Ana Babalarla Yapılan Gruplar (1).Çağdaş Eğitim Dergisi*, 21 (217), 22-23.

LEİK, R.K. ve CHALKEY, M. A. (1990). *Parent Involvement : What is That Works? .Children Today*, 19(3):34.

LEVENSTEIN, Phyllis, Susan LEVENSTEIN, James A. SHIMINSKI ve Judith E. STOLZBERG. (1998). *Long-Term Impact Of A Verbal Interaction Program for At-Risk Toddlers: An Exploratory Study of High School Outcomes In A Replication Of The Mother-Child Home Program.*Journal of A Applled Development Psychology, 19 (2), 267-285.

LEVENSTEIN , Phyllis. (1988).**Messages From Home The Mother-Child Home Program and the Prevention of School Disantaged.** Ohio State University Press. S:51,52,126.

LEVİNGER, Ann Cotton. (1982). *Effects Of One-Versus Two-Parent Participation In Parent Training.*Dissertation Abstracts International.43(04).

MADDEN, John ve John O'HARA and Phyllis LEVENSTEİN. (1984). *Home Again: Effects of the Mother-Child Home Program and Child.* Child Development,55 636-647.

MAĞDEN, Duyan. (1993). *Okulöncesi Eğitim Programlarında Yeni Yaklaşımlar.* 9.Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri.Ankara: 173.

MALKOÇ, Berna. (2001). *The Reletionship Between Communication Patterns And Marital Adjustment* Ankara: Midde East Tecnhnical University (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

MALLORY, N. J. VE GLDSMITH, N. A. (1990). *Head Start Works. Two Head Start Veterans Share Their Views . Young Children*, 95(6): 37.

MCBRIDE, Brent A. (1990). *The Effect of a Parent Education / Play Group Program on Father Involvement in Child Rearing. Family Relations*, 39, 250-256.

MURPHY, C.H. (1990). *Head Start at 25. Children Today*, 19(3):1.

MYERS, Robert. (1996). **Hayatta Kalan Oniki Üçüncü Dünya’da Erken Çocukluk Dönemi Programlarının Gelişimi Programlarının Güçlendirilmesi**, Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayını No : 5,121,125,130-133.

NAZİK, Behire. (1997). **0-6 Yaş Çocuğu Olan Annelere Verilen, Ev Kazalarında İlk Yardım Eğitimi Modellerinin Araştırılması**. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

NYSTUL, Michael S. (1982). *The Effects Of Systematic Training For Effective Parenting On Parental Attitudes. The Journal of Psychology*:65.

NUGENT, J. Kevin .(1991). *Cultural And Psychological Influences On The Father’s Role İn Infant Development*.*Journal of Marriage and the Family*, 53(May),475-483.

OKTAY, Ayla. (1999). **Yaşamın Sihirli Yılları :Okulöncesi Dönem**, Epsilon Yayıncılık,92,93,96,156.

ÖMEROĞLU, Esra. (1992). **0-3 Yaş Erken Çocukluk Eğitimi Araştırma Projesi 1988-19992**. Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi, 103-105.

ÖMEROĞLU TURAN, Esra ve diğ. (1996). *Okulöncesi Eğitimin Yaygınlaştırılmasında Bir Model Önerisi : 0-4 Yaş Çocuk Gelişiminde Anne Eğitimi Projesi*, Uludağ Üniversitesi III. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Program ve Bildiri Özetleri, 2.

ÖMEROĞLU TURAN, Esra, Ayşe AKSOY ve Ayşe TURLA. (1997). *Anne-Çocuk Eğitim Programı. Okulöncesi Eğitim Sempozyumu Okulöncesi Eğitimde Yeni Yaklaşımlar* ,Ankara,85,86

ÖNER, Necla. (1996). *Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 280-281.

ÖZEL, Osman. (1996). *Ana-Baba Okulu (Bir Yetişkin Eğitimi Denemesi)* .Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ÖZGİT, Şükran. (1991). *İletişim Becerileri Konusunda Verilen Eğitimin İletişim Çatışmalarına Girme Eğilimi Üzerindeki Etkisi*. İstanbul:Marmara üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ÖZKÖK, Suzan. (1997). *Erken Çocukluk Eğitimi Programlarının Toplumsal Gelişmeye Katkısı. Yaygın Eğitim: Bir Toplumsal Gelişme Aracı Sempozyum Raporu*, Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık Ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, Anne Çocuk Eğitim Vakfı, 22,23 Mayıs, 167,168,169.

ÖZYEĞİN, Ayşe, Çiğdem, KAĞIÇIBAŞI, Sevda, BEKMAN, Hüsnü, ÖZYEĞİN, Ayla, GÖKSEL. **Learning Today For All Our Tomorrows” Mother Child Education Foundation.**

PEHRSON, Kyle L. ve Cyilde C. ROBINSON. (1990). *Parent Education: Does It Make A Difference?*. **Child Study Journal**, 20 (4), 221-235.

RAUH, Virginia A. ve diğ. (1988). *Minimizing Adverse Effects of Low Birthweight: Four-Year Results of an Early Intervention Program.* **Child Development**,59:533-544.

ROBERTS, Richard N. (1988). *Ka Ho’ o kipa ‘ Ana Welcoming Our Baby An Intervention Program for Hawaiian Families.* **Children Today**, July – August: 6-10.

ROWE, P. (1994-1995). *Head Start Seeks Community Volunteers.* **Children Today**, 23(3):10-11.

SARI, Naciye Eylene. (1999). **Engelli Çocuğu Bulunan Ana-Babalara Uygulanan “Ana-Baba Eğitim Programı”nın Etkilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi.** Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

SCARR, Sandra ve Kathleen MCCARTNEY. (1988). *Far From Home: An Experimental Evaluation of the Mother-Child Home Program İn Bermuda.* **Child Development**,59: 531-543.

SCHOLZ, K. Ve Samuels, C.A. (1992). *Neonatal Bathing And Massage Intervention With Fathers, Behavioural Effects 12 Weeks After Birth Of The First Baby: Tehe*

Sunraysia Austraila Intervention Project. International Behavioral Development, 15(1): 67-81.

SMITH, Barbara Lester. (1981). *An Investigation of a Parent. Intervention Model on Changing Attitudes of Head Start Mothers. Dissertation Abstract International, 41 (10).*

STEPHENS, Anne Stanford. (1981). *An Investigation of Effects of two Parent Centred Training Programs on attitudes of Parents of Preschool Children identified as High Risk. Dissertation Abstract International, 42 (02).*

SUCUKA, Nur, S.Ü. ÖZKÖK ve B. VARDAR. (1997). *Anne Çocuk Eğitim Programı Uygulama ve Değerlendirme. Okulöncesi Eğitim Sempozyumu "Okulöncesi Eğitimde Yeni Yaklaşımlar" Ankara Üniversitesi Basımevi, 52, 53, 54, 56.*

TEMEL, Z. Fulya ve Esra ÖMEROĞLU. (1993). *Türkiye’de Okulöncesi Eğitimin Yaygınlaştırılmasında Aile Eğitimine Dayalı Modeller Okul Öncesi Eğitimi T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Okulöncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ankara, 58, 59.*

TEMEL, Z. Fulya (1997 a). *Erken Çocuk ve Eğitimi Programları. Ulusal Ev Ekonomisi Kongresi Bildirileri Ankara Üniversitesi Basımevi, 240, 239, 243, 244.*

TEMEL, Z. Fulya. (1997 b). *Özel Eğitimde Ev Merkezli Aile Eğitimi Modelinin Önemi. Milli Eğitim, 136 : 56.*

TEMEL, Z. Fulya. (1998). *Anne-Çocuk Eğitim Programı Ve Yaygınlaştırılması. Çağdaş Eğitim, 23(247), 8, 9.*

TEMEL, Z.Fulya. (1999). *The Study of the Effect of Mother-Child Education Program.International School Psychology Association XXII Annual Coolquim Theme and Scientific Program. Kreuzlingen/Konstanz, Switzerland) Germany, July 30 Agust , 3 : 32.*

TEMEL, Z.Fulya ve Ayşe B. AKSOY. (2000). *Home-Based Mother Training Program For 0-3 Years of Age and Its Effects on Home Environment. Psychologie&Education, 25/26 (1-2), 51-57.*

TEMEL, Z. Fulya. (2000). Türkiye’de Okulöncesi Eğitimin Yaygınlaştırılması. **Okulöncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, (Edit) Şefik YAŞAR,Eskişehir, 114.

TEMEL, Z.Fulya. (2001). *Okul Öncesi Eğitime Anne-Babanın Katılımı. Gazi Üniversitesi Anaokulu/ Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı, Rehber Kitaplar Dizisi. Ya-Pa Yayınları, 342,343,355,356.*

TEZEL ŞAHİN,Fatma, Ayşe TURLA,Esra ÖMEROĞLU TURAN. (1998). *Dezavantajlı Bölgelerde Yaşayan 0-4 Yaş Çocuklarının Anne Eğitimi Programına Öğretmen Yetiştirme Çalışmaları. Bilgi Çağında Öğretmenimiz Sempozyumu, Anaçev Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı,8-9 Ekim,183,184)*

TEZEL ŞAHİN, Fatma. (1998). **Destekleyici Eğitim Programları’nın 5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Babalar Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi.** Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

TEZEL ŞAHİN, Fatma ve Özlem ERSOY. (1999). *Erken Çocukluk Döneminde Türkiye’de Yapılan Anne Baba Eğitim Çalışmaları, Mesleki Eğitim Dergisi, 1 (2), 107.*

TOPÇU KABASAKAL, H. Zekavet. (2001). **Uyum Sorunlu Çocukların Aile İşlevlerini İyileştirmede Anne Eğitim Gruplarının Etkisi.**Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

TOPÇUOĞLU, Serpil ve Seher BALCI (2001). **Çekirdek ve Geniş Ailelerde Aile Fonksiyonlarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi** Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

TURAN, Esra, Fatma TEZEL ŞAHİN, Ayşe TURLA ve Münevver CAN. (1999). *Anne-Çocuk Eğitimi Programının Annelerin Çocuk Gelişimi İle İlgili Bilgilerine Ve Ev Ortamlarının Düzenlenmesine Etkisi.***4. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri 4** .Eskişehir, 305-307.

TUTAREL KIŞLAK, Şennur ve Fazlı ÇABUKÇA. (2002). *Empati Ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu İle İlişkisi.* **Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, 5(2)5,Nisan-Haziran.,39.**

ÜNAL, Fatma. (2003). **Empatik İletişim Eğitiminin Okulöncesi Çocuğu Olan Annelerin Empatik Beceri Düzeylerine Etkisi.** Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

ÜSTÜNOĞLU,Ülkü. (1991). **Aile Eğitimi Paneli** ,Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.10 Mayıs, Ankara,80,82,83,85-88.

WASİK, Barbara Hanna ve diğ. (1990). *A Longitudinal Study of Two Early Intervention Strategies: Project CARE.* **Child Development,61 :682-1696.**

YAVUZER, Haluk ve diğ. (1993). **Ana Baba Okulu.** Remzi Kitabevi, 5,7.

YEŞİLETEN, Arzu.(2001). Thesis Submitted To The Institute Of Social Sciences In Partical Satisfaction Of The Requirements For The Degree Of. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

YILMAZ, Seda. (1997). Erken Çocukluk Gelişiminde Anne Çocuk Eğitim Programı'nın Çocuklarda Yaratıcılığa Etkisi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

YOUNG, Mary Eming. (1996). Early Child Development Investing in the Future. The International Bank For Reconstruction And Development/ THE WORLD BANK, 52-56, 59,60,67,68.

EK-1**AİLE BİLGİ FORMU**

	Annenin	Babanın
1. Ebeveynin Adı Soyadı:	...	...
2. Ebeveynin Yaşı:	...	...
3. Eğitim Durumu:		
a) İlkokul	...	...
b) Ortaokul	...	...
c) Lise	...	...
4. Ebeveynin Çalışma Durumu:		
a) Çalışıyor	...	...
b) Çalışmıyor	...	...
5. Ebeveynin Mesleği		
a) Memur	...	...
b) İşçi	...	...
c) Serbest Meslek	...	...
d) Ev Hanımı	...	...
6. Ailenin Aylık Geliri	...	...
7. Ailenin Adresi	...	...
8. Ailenin Telefon Numarası	...	...
9. Kaç Çocuğunuz Var?		
a) 1		
b) 2		
c) 3		
d) 4 ve daha fazla		